

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2014 - 2015

‘Geweld, gemeten en geteld’: Secundaire analyse op basis van het
onderzoek naar geweld bij kinderen en jongeren in het gezin

Promotor: Prof. dr. S. PLEYSIER

Begeleider: A. DE BOECK

Verhandeling, ingediend door IBE COECK, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2014 - 2015

‘Geweld, gemeten en geteld’: Secundaire analyse op basis van het
onderzoek naar geweld bij kinderen en jongeren in het gezin

Promotor: Prof. dr. S. PLEYSIER

Begeleider: A. DE BOECK

Verhandeling, ingediend door IBE COECK, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

SAMENVATTING

Geweld binnen het gezin is en blijft een grote problematiek voor kinderen en jongeren. Alle aandacht voor dit fenomeen is meer dan gerechtvaardigd door het ernstige leed van slachtoffers. De verschillende verklaringen en theoretische inzichten dienen dan ook zorgvuldig onderzocht te worden. In deze masterproef staan bijgevolg de thematieken ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ en ‘de zoektocht naar hulp’ centraal. Via een secundaire data-analyse van het onderzoek ‘Geweld, gemeld en geteld’ van het Kinderrechtencommissariaat worden deze problematieken onderzocht.

In het bijzonder wordt in dit onderzoek enerzijds gezocht naar risicofactoren voor slachtofferschap van geweld binnen het gezin, en anderzijds naar factoren die samenhangen met de zoektocht naar hulp. In de beschrijvende analyses is het voor beide vragen ook interessant om na te gaan of er verschillen naargelang geslacht zijn.

Uit de analyses blijkt dat alle verschillende vormen van geweld daadwerkelijk voorkomen. Dit betekent dat er wel degelijk jongeren in Vlaanderen in aanraking komen met geweldssituaties. Verder liggen de meeste resultaten van de beschrijvende analyses voor beide vragen in lijn met de bevindingen uit de literatuur. Zo werd in de studie nogmaals bewijs gevonden dat meisjes meer slachtoffer worden dan jongens. In de verklarende analyses zijn er verschillende risicofactoren die samenhangen met ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ en ‘met de zoektocht naar hulp’. Het opleidingsniveau van de moeder, het gezinstype en getuige van partnergeweld zijn belangrijke risicofactoren voor slachtofferschap. Voor de zoektocht naar hulp zijn geslacht, leeftijd, onderwijsniveau van het kind en etniciteit belangrijke risicofactoren.

DANKWOORD

Voor de totstandkoming van mijn masterproef ben ik een aantal mensen dank verschuldigd. In de eerste plaats wil ik graag mijn begeleider Arne De Boeck en mijn promotor prof. dr. Stefaan Pleysier bedanken voor hun inspanningen, goede raad en geloof in mijn werk tijdens het hele jaar. Dankzij hun hulp heb ik dit onderzoek kunnen realiseren. Daarnaast nog een woord van dank voor mijn vriend Steven voor de steun tijdens het maken van deze verhandeling. Verder wil ik Tony, moeke en Steven bedanken voor het grondig nalezen van mijn masterproef. Tot slot nog een zeer oprecht dankwoord voor mijn ouders voor alle mogelijkheden, die ze me bieden en waarin ze mij altijd onvoorwaardelijk steunen.

INHOUDSOPGAVE

DANKWOORD	i
INHOUDSOPGAVE	ii
LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN	v
LIJST VAN BIJLAGEN	vii
INLEIDING	1
I. EEN LITERATUURANALYSE OVER GEWELD BINNEN HET GEZIN	6
1. DEFINITIES	6
1.1. Definiëring geweld	6
<i>1.1.1. Definitie van geweld volgens de World Health Organization</i>	<i>6</i>
<i>1.1.2. Typologie van geweld</i>	<i>8</i>
1.2. Definiëring geweld op kinderen	9
<i>1.2.1. Definitie van geweld op kinderen volgens de World Health Organization</i>	<i>9</i>
<i>1.2.2. Definitie van geweld op kinderen van het Kinderrechtencommissariaat</i>	<i>10</i>
1.2.2.1. Lichamelijk geweld of misbruik.....	11
1.2.2.2. Emotioneel geweld of misbruik.....	12
1.2.2.3. Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag.....	12
1.2.2.4. Verwaarlozing of gebrek aan zorg.....	13
1.2.2.5. Getuige van partnergeweld.....	13
1.3. Definiëring gezin	14
2. PREVALENTIE	15
2.1. Prevalentie van kindersterfte ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing in België en de buurlanden	16
2.2. Prevalentie van geweld tegen kinderen en jongeren in Vlaanderen	19
3. SLACHTOFFERSCHAP VAN GEWELD BINNEN HET GEZIN	21
3.1. Theorieën over slachtofferschap van criminaliteit	21
<i>3.1.1. Klassieke theorieën</i>	<i>21</i>
<i>3.1.2. Algemene gelegenheidstheorie</i>	<i>22</i>

3.1.3. <i>Kritiek op gelegenheidstheorieën wat betreft de toepasselijkheid op geweld binnen het gezin</i>	24
3.2. Risicofactoren wat betreft geweld binnen het gezin	25
3.2.1. <i>Risicofactoren wat betreft het kind</i>	26
3.2.1.1. Geslacht van het kind.....	26
3.2.1.2. Leeftijd van het kind.....	26
3.2.1.3. Onderwijsniveau van het kind.....	27
3.2.2. <i>Risicofactoren wat betreft de ouders</i>	27
3.2.2.1. Opleidingsniveau van de ouders.....	27
3.2.2.2. Beroepstoestand van de ouders.....	28
3.2.3. <i>Risicofactoren wat betreft het gezin</i>	28
3.2.3.1. Gezinstype.....	28
3.2.3.2. Partnergeweld.....	29
3.2.4. <i>Risicofactoren wat betreft meervoudig slachtofferschap van geweld binnen het gezin</i>	30
3.2.5. <i>Verwachtingen in het kader van empirisch luik</i>	31
4. HULPBRONNEN	32
4.1. Samenhangende factoren betreffende de zoektocht naar hulp	32
4.2. Verwachtingen in het kader van empirisch luik	33
5. CONCLUSIE	34
II. HET ONDERZOEKSOPZET	35
1. KORTE PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	35
2. ONDERZOEKSMETHODE	38
2.1. Kwantitatieve secundaire data analyse	38
2.2. Steekproef	38
2.3. Vragenlijst	39
3. CONCEPTUEEL KADER EN OPERATIONALISATIE VAN DE ONDERZOEKSVARIABLEN	41
4. ONDERZOEKSEENHEDEN	44
5. ANALYSEPLAN	48

III. DE ONDERZOEKSRESULTATEN.....	49
1. RESULTATEN BESCHRIJVENDE ANALYSES.....	49
1.1. Slachtofferschap van geweld binnen het gezin.....	49
<i>1.1.1. Lichamelijk geweld of misbruik.....</i>	<i>50</i>
<i>1.1.2. Emotioneel geweld of misbruik.....</i>	<i>53</i>
<i>1.1.3. Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag.....</i>	<i>55</i>
<i>1.1.4. Verwaarlozing of gebrek aan zorg.....</i>	<i>57</i>
<i>1.1.5. Getuige van partnergeweld.....</i>	<i>59</i>
1.2. Zoektocht naar hulp.....	60
<i>1.2.1. Zoektocht naar hulp binnen het gezin.....</i>	<i>61</i>
<i>1.2.2. Zoektocht naar hulp buiten het gezin.....</i>	<i>62</i>
2. RESULTATEN VERKLARENDE ANALYSES.....	64
2.1. Risicofactoren wat betreft slachtofferschap van geweld binnen het gezin.....	64
2.2. Samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp.....	67
<i>2.2.1. Samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp binnen het gezin.....</i>	<i>67</i>
<i>2.2.2. Samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp buiten het gezin.....</i>	<i>68</i>
IV. CONCLUSIE EN DISCUSSIE.....	70
1. TERUGKOPPELING NAAR DE LITERATUUR.....	70
2. BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK.....	73
3. AANBEVELINGEN.....	75
BIBLIOGRAFIE.....	77
BIJLAGEN.....	85

LIJST VAN TABELLEN EN FIGUREN

Lijst van figuren

Figuur 1: Typologie van geweld.....	8
Figuur 2: Ranglijst van kindersterfte door lichamelijk geweld en verwaarlozing.....	17
Figuur 3: Herziende ranglijst van kindersterfte door lichamelijk geweld en verwaarlozing.....	17
Figuur 4: Conceptueel schema eerste verklarende onderzoeksvraag.....	41
Figuur 5: Conceptueel schema tweede verklarende onderzoeksvraag.....	43
Figuur 6: Leeftijd van de respondenten uit de steekproef (N = 509).....	46
Figuur 7: Onderwijsniveau van de respondenten uit de steekproef (N = 509).....	46
Figuur 8: Opleidingsniveau vader (N = 497).....	47
Figuur 9: Opleidingsniveau moeder (N = 497).....	47
Figuur 10: Beroepstoestand vader uitgedrukt in % (N = 497).....	47
Figuur 11: Beroepstoestand moeder uitgedrukt in % (N = 497).....	47
Figuur 12: Frequentie lichamelijk geweld of misbruik naargelang geslacht (N = 400).....	51
Figuur 13: Frequentie extreem lichamelijk geweld of misbruik naargelang geslacht (N = 448).....	52
Figuur 14: Frequentie emotioneel geweld of misbruik naargelang geslacht (N = 407).....	54
Figuur 15: Frequentie seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag naargelang geslacht (N = 469).....	56
Figuur 16: Frequentie verwaarlozing of gebrek aan zorg naargelang geslacht (N = 444).....	58
Figuur 17: Frequentie getuige van partnergeweld naargelang geslacht (N = 485).....	60
Figuur 18: Frequentie hulp binnen het gezin naargelang geslacht (N = 510).....	61
Figuur 19: Frequentie hulp buiten het gezin naargelang geslacht (N = 510).....	63

Lijst van tabellen

Tabel 1: Totale aantal sterfgevallen van lichamelijk geweld en verwaarlozing in 5 jaar.....	18
Tabel 2: Concepten van de algemene gelegenheidstheorie.....	23
Tabel 3: Geslacht, nationaliteit, (echt)scheiding en financiële situatie van de respondenten uit de steekproef.....	45
Tabel 4: Logistische regressie analyse ‘nooit of gering’ of ‘meervoudig’ slachtofferschap van geweld binnen het gezin (N = 192).....	65
Tabel 5: Logistische regressie analyse hulp binnen het gezin (N = 472).....	68
Tabel 6: Logistische regressie analyse hulp buiten het gezin (N = 472).....	69
Tabel 7: Logistische regressie analyse ‘nooit’ of ‘soms en dikwijls’ slachtofferschap van geweld binnen het gezin (N = 192).....	98

LIJST VAN BIJLAGEN

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST OVER MOEILIJKE EN PIJNLIJKE ERVARINGEN VAN JONGEREN BIJ HEN THUIS.....	85
BIJLAGE 2: RISICOFACTOREN WAT BETREFT ENKELVOUDIG SLACHTOFFERSCHAP VAN GEWELD BINNEN HET GEZIN.....	98

INLEIDING

“Mijn vader is heel streng en mishandelt me fysiek. Veel slaan, tegen de muur gooien, vernederen, arm omwringen, enz. Ik kan er niet meer tegen en ik vind dat ik dit niet langer moet ondergaan. Mijn moeder kijkt hulpeloos weg als hij zo tekeer gaat.” (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 8).

Volgens Kind en Gezin werden er in 2013 in totaal 7.477 meldingen over minderjarigen genoteerd bij de zes vertrouwenscentra kindermishandeling.¹ Dit aantal is licht gestegen ten opzichte van 2012, toen er 7.244 meldingen waren (2013, p. 198). Wetende dat meer dan de helft van het geweld nooit bekend of ontdekt wordt, zijn er te veel Vlaamse jongeren die ermee geconfronteerd worden (Vlaams Vredesinstituut, 2011, p. 78).

De aandacht voor geweld binnen het gezin, is eigenlijk nog redelijk nieuw. In de negentiende eeuw werd intrafamiliaal geweld niet gecriminaliseerd. De man van een gezin werd toen beschouwd als de baas over zijn vrouw en kinderen. Verder vormde het gezin een zelfregulerend systeem. Maar naar het einde van de negentiende eeuw kwam er een attitudeverandering tegenover huiselijk geweld. Men begon geweld van de man tegenover zijn gezin te beschouwen als zijnde laf en eerloos. De man moest juist een beschermer vormen voor zijn vrouw en kinderen, omdat zij een zwakkere positie bekleedden in de maatschappij. Vanaf dan werd geweld binnen het gezin gecriminaliseerd; niet op grond van rechtsgelijkheid, maar als een schending van principes van hiërarchie en ongelijkheid waarop het gezin gebaseerd was (Lea, 2002, pp. 59-60). Vandaag leven we, volgens Beck (1992, p. 19), in een risicomaatschappij. Door de modernisering zijn de materiële behoeften geminderd, in tegenstelling tot de potentiële risico's die juist zijn vermeerderd: bijvoorbeeld broeikaseffect, gentechnologie en kernenergie. De inspanningen om dergelijke bedreigingen te beperken, domineren de sociale ordeningsprocessen (Beck, 1992, p. 23). Deze dynamische risicomaatschappij stuit op een paradox: men verlangt naar maximale vrijheid én maximale veiligheid, maar die vraag naar veiligheid is er net gekomen door de toegenomen vrijheid (Boutellier, 2002, p. 37). Risicomanagement ontwikkelt zich in deze maatschappij tot een centrale techniek om alle problemen te overheersen. Dit ook op vlak

---

¹ De vertrouwenscentra kindermishandeling zijn dé expertisecentra waar men terecht kan met situaties van kindermishandeling, verwaarlozing en seksueel misbruik. Elk centrum biedt door middel van een multidisciplinair team vrijwillige, aanklappende, niet-justitiële hulp aan (Vertrouwenscentrum kindermishandeling, 2009).

van geweld binnen het gezin. Het gezin is immers het meest gewelddadige sociale systeem in de samenleving. Anders geformuleerd, wordt binnen het gezin het meeste geweld gepleegd (De Groof, & De Gendt, 2007, p. 23). Via prevalentie-onderzoek wil men achterhalen welke deelpopulaties vooral met het probleem geconfronteerd worden. Op die manier komt men op het spoor van risicofactoren en wordt duidelijk op wie de preventie zich moet richten (Vandenbroeck, 2008, p. 57). Vanuit beleidsperspectief wordt dan ook voorgesteld om instrumenten inzake risicoanalyses te ontwerpen om kinderen en gezinnen in gevaar te identificeren (de Haan, & Connolly, 2014, pp. 86-89). Kortom, ook voor geweld binnen het gezin worden statistische bewijzen en correlaties verzameld, schadelijke gevolgen in kaart gebracht en vroegtijdige interventies benadrukt om schade te voorkomen (O'Malley, 2008, p. 55).

De gevolgen voor jongeren die slachtoffer zijn van geweld, zijn reeds uitvoerig in kaart gebracht (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 9). Geweld binnen het gezin ten aanzien van de kinderen kan namelijk gevolgen hebben voor het slachtoffer gedurende zijn jeugdijaren én op latere leeftijd, maar kan ook gevolgen hebben voor de omgeving en de samenleving (Wagenaar-Fischer, Heerdink-Obenhuijsen, Kamphuis, & de Wilde, 2010, pp. 31-35). Een aantal mogelijke gevolgen op korte termijn voor het slachtoffer zijn lichamelijke letsels, ontwikkelingsstoornissen, psychische en neurobiologische gevolgen, verstoord sociaal functioneren en in het ergste geval een dodelijke afloop. Op latere leeftijd kan het geweld posttraumatische stressstoornissen veroorzaken (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 9; Wagenaar-Fischer, et.al., 2010, pp. 31-35; Gilbert, Spatz Widom, Browne, Fergusson, Webb, & Janson, 2008, pp. 73-77; Lansford, Dodge, Pettit, Bates, Crozier, & Kaplow, 2002, pp. 826-828). Vervolgens kan geweld op kinderen en jongeren tot een aantal mogelijke gevolgen voor het slachtoffer leiden en daardoor ook tot zijn/haar omgeving; namelijk verslaving, criminaliteit en overdracht van geweld (Wagenaar-Fischer, et.al., 2010, pp. 31-35; Gilbert, et.al., 2008, pp. 73-77). Naast het vele leed, is er tot slot ook nog de maatschappelijke kost zoals onder andere zorgverlening en speciaal onderwijs (Wagenaar-Fischer, et.al., 2010, pp. 31-35). Kortom, het leed van geweld binnen het gezin ten aanzien van de kinderen is zo ernstig dat alle aandacht hiervoor meer dan gerechtvaardigd is (Gilbert, et.al., 2008, pp. 73-77).

In deze studie willen we het fenomeen ‘jongeren als slachtoffers van geweld binnen het gezin’ verder exploreren. Er wordt gewerkt via een kwantitatieve secundaire data analyse van het onderzoek ‘Geweld, gemeld en geteld’ van het Kinderrechtencommissariaat.² Eén van de belangrijkste voordelen van secundaire data analyse is de enorme tijdsbesparing (Bijleveld, 2009, p. 171). Juist omdat de gegevens reeds verzameld zijn, is er meer tijd om over de theoretische aspecten van de studie na te denken. Verder is er ook meer tijd om de data gedetailleerd te analyseren en te interpreteren (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2006, p. 210).

Aangezien deze studie verder bouwt op een reeds bestaand onderzoek, is het belangrijk dat de focus op wetenschappelijk bruikbare en maatschappelijk onderbelichte concepten ligt. Daarom is er gekozen om zowel factoren op individueel niveau als op gezinsniveau die mogelijks samenhangen met slachtofferschap en de zoektocht naar hulp, verder te exploreren. Deze studie past binnen de hedendaagse tijdsgeest en is nodig wat betreft de volgende redenen die gebaseerd zijn op literatuur. Vooreerst wordt het Vlaamse en Belgische beleid gevraagd om de nodige maatregelen te nemen om geweld tegen kinderen en jongeren in te dijken. Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind maakt zich namelijk behoorlijk zorgen over de omvang van het geweld in Vlaanderen (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 6). Eerst moet men echter weten hoe de veiligheid en het welzijn van de jeugd er voor staat vooraleer men passend beleid kan gaan creëren (Baartman, 2005, pp. 14-31). Daarnaast zijn de cijfers ook van belang voor hulpverleners die met jongeren in contact staan. Geweld tegen minderjarigen blijft namelijk baden in een sfeer van geheimhouding en juist door het gebrek aan onderzoek blijft het een sterk miskend probleem (Lauwers, & Van de Walle, 2010, pp. 8-9). Bijgevolg kunnen de cijfers professionals uit de eerste lijn helpen om jongeren met een verhoogd risico te herkennen. Tot slot weten de jeugdigen die slachtoffer zijn van geweld binnen het gezin, vaak niet waar ze terecht kunnen voor hulp. Zo wordt in het onderzoek ‘Geweld, gemeld en geteld’ wel onderzocht óf kinderen en jongeren toegang hebben tot officiële hulpbronnen, maar niet zozeer waarin ze dan juist van elkaar verschillen wat de toegankelijkheid betreft (Kinderrechtencommissariaat, 2011, pp. 23-24).

---

² Het Kinderrechtencommissariaat is een autonome instantie die door het Vlaams Parlement bij decreet is opgericht. Alles wat het Kinderrechtencommissariaat doet, staat in teken van een goede naleving en aanwending van de kinderrechten in Vlaanderen. De instantie detecteert namelijk signalen van kinderen, jongeren en professionals. Het bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert tot slot het beleid (Kinderrechtencommissariaat, z.d.).

De wetenschappelijke relevantie van deze studie is hoofdzakelijk het fenomeen geweld binnen het gezin verder in kaart brengen. En door middel van wetenschappelijk onderzoek kan geweld binnen het gezin ook daadwerkelijk worden aangepakt via beleid, preventie, scholing van hulpverleners, etc. Dit vormt samen met het bespreekbaar maken van het topic, de maatschappelijke relevantie van de studie.

Deze probleemformulering leidt tot twee soorten onderzoeksvragen, namelijk beschrijvende en verklarende onderzoeksvragen. De volgende beschrijvende onderzoeksvragen worden gehanteerd:

- 1) Wat is de prevalentie van geweld tegen jongeren binnen het gezin in Vlaanderen volgens het onderzoek 'Geweld, gemeld en geteld' van het Kinderrechtencommissariaat?*
- 2) Bij wie kunnen jongeren terecht wanneer ze in een moeilijke of pijnlijke situatie (zouden) zitten volgens het onderzoek 'Geweld, gemeld en geteld' van het Kinderrechtencommissariaat?*

De volgende verklarende onderzoeksvragen worden behandeld:

- 3) Welke factoren hangen samen met slachtofferschap van geweld binnen het gezin?*
- 4) Welke factoren hangen samen met de zoektocht naar hulp?*

Deel I van deze masterproef bestaat uit een literatuuranalyse over geweld binnen het gezin. In een eerste onderdeel wordt er beschreven wat men kan verstaan onder het begrip ‘geweld binnen het gezin’. Het wordt namelijk uitgelegd door in de eerste plaats in te gaan op de termen ‘geweld’ en ‘geweld op kinderen’, en aansluitend in te gaan op de term ‘gezin’. In het tweede onderdeel worden een aantal cijfergegevens van geweld binnen het gezin beschreven. Het derde onderdeel richt zich op theoretische inzichten om slachtofferschap van geweld binnen het gezin te verklaren. In het bijzonder wordt er aandacht besteed aan enkele risicofactoren. Als laatste worden in het vierde onderdeel enkele samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp besproken. Vervolgens dekt deel II het onderzoeksopzet van deze masterproef. Dit deel bestaat uit vijf onderdelen. Het eerste deel beschrijft de korte probleemstelling en onderzoeksvragen. In het tweede onderdeel wordt de onderzoeksmethode beschreven. Hierin worden de kwantitatieve secundaire data-analyse, de steekproef en de vragenlijst behandeld. Het derde onderdeel richt zich op het conceptueel kader en bijgevolg op de operationalisatie van de onderzoeksvariabelen. In het vierde onderdeel worden de onderzoekseenheden besproken. Als laatste wordt in het vijfde onderdeel het analyseplan overlopen. In deel III worden de resultaten van de studie weergegeven. Het laatste deel van deze masterproef, de discussie, bestaat allereerst uit de terugkoppeling van de bevindingen naar de literatuur rond dit thema. Aansluitend worden enkele beperkingen van de studie opgenoemd om tot slot te eindigen met aanbevelingen voor toekomstig onderzoek en beleid.

I. EEN LITERATUURANALYSE OVER GEWELD BINNEN HET GEZIN

Na de inleiding komt de literatuurstudie aan bod over het thema van deze thesis, namelijk geweld binnen het gezin. Dit deel geeft een samenvatting van de bestaande literatuur omtrent het onderwerp. Hier komen de concepten en bevindingen aan bod die belangrijk zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

1. DEFINITIES

In dit eerste deel komt de definiëring aan bod. Allereerst wordt een wereldwijd aanvaarde definitie en typologie van geweld besproken. Vervolgens gaan we in op twee belangrijke definities van geweld op kinderen; enerzijds een wereldwijd aanvaarde definitie en anderzijds de definitie van het Kinderrechtencommissariaat. Tot slot komt een definitie van ‘het gezin’ aan bod.

1.1. Definiëring geweld

1.1.1. Definitie van geweld volgens de World Health Organization

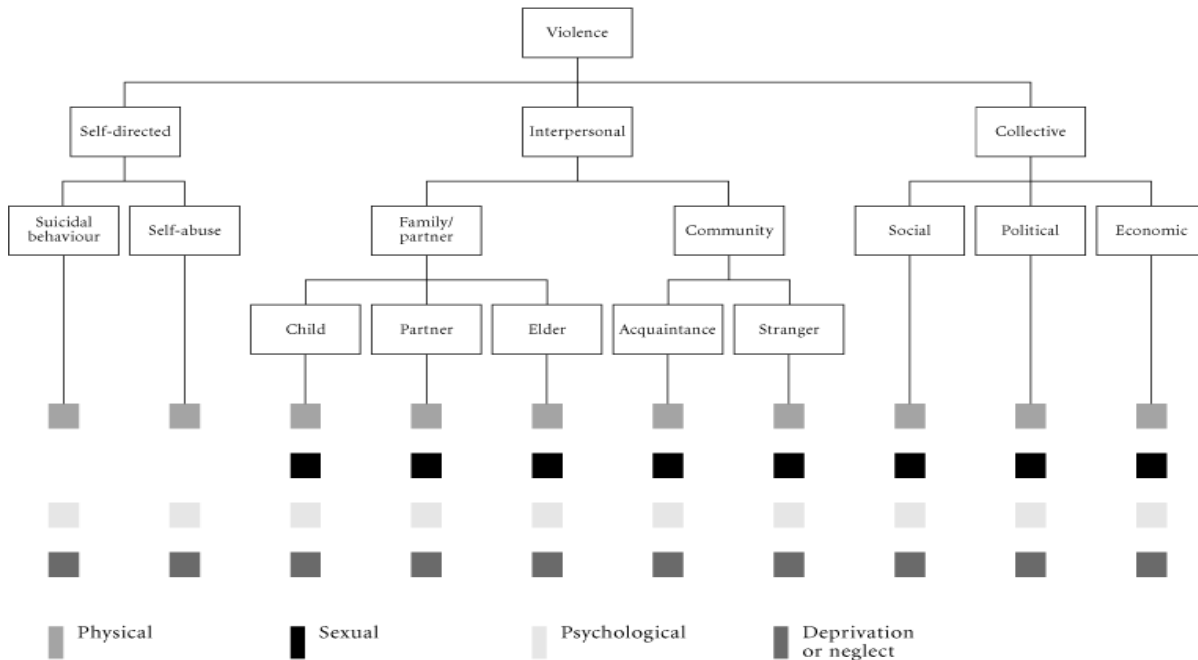
In dit onderzoek naar ‘kinderen en jongeren als slachtoffers van geweld binnen het gezin’ is het begrip geweld uiteraard essentieel. De internationaal aanvaarde definitie van geweld van de World Health Organization luidt als volgt: *‘Het bewuste gebruik van fysieke kracht of macht, dreigend of werkelijk, tegen zichzelf, een ander persoon, of tegen een groep of gemeenschap, dat waarschijnlijk of werkelijk letsels, dood, psychische schade, ontwikkelingsstoornissen of deprivatie veroorzaakt’*. In deze definitie is het nodig dat de daad met intentie wordt gepleegd. Onbedoelde incidenten, zoals bijvoorbeeld de meeste verkeersongevallen, vallen niet onder deze definitie. Het woord “macht” is hier belangrijk, omdat het de aard van de gewelddadige handeling verbreedt naar handelingen binnen machtsverhoudingen waar bedreiging en intimidatie kunnen voorkomen. Maar het verwijst tevens ook naar verwaarlozing en het nalaten van handelingen te stellen. Onder deze definitie valt dus zowel lichamelijk, seksueel en psychologisch misbruik, als verwaarlozing. Deze omschrijving van geweld omvat tevens een breed scala aan gevolgen; namelijk vormen van psychologische schade, deprivatie en ontwikkelingsstoornissen. Dit weerspiegelt de idee dat geweld niet noodzakelijkerwijs moet leiden tot een letsel of de dood. Dit zou een te beperkt begrip vormen van de volledige impact

van geweld op personen, gemeenschappen en op de samenleving in zijn geheel. Er dient, naar mijn mening, wel opgemerkt te worden dat lichamelijke schade (zoals een letsel) makkelijker vastgesteld kan worden dan bijvoorbeeld psychologische schade. Het meest complexe aspect van de definitie is de kwestie van intentionaliteit. Twee belangrijke punten dienen hierover opgemerkt te worden. Ten eerste betekent het opzet om geweld te gebruiken niet noodzakelijk hetzelfde als de intentie om schade te veroorzaken. Een geweldpleger kan opzettelijk een gevaarlijke handeling begaan zonder mogelijke nadelige effecten te willen. Een jongere kan bijvoorbeeld tijdens een fysiek gevecht een wapen gebruiken. Dit verhoogt de kans op een ernstig letsel of de dood, hoewel deze uitkomst niet bedoeld was (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi, & Lozano, 2002, p. 5). Ten tweede is geweld cultureel bepaald. Sommige mensen gebruiken geweld tegenover anderen op basis van culturele achtergronden en overtuigingen en dus zonder hun handelingen te zien als gewelddadig (Walters, & Parke, 1964, pp. 231-276). De cultuur bepaalt met andere woorden welke praktijken schadelijk zijn en welke niet. Geweld tegen de echtgenoot is een eerste voorbeeld dat in deze context kan aangehaald worden. Deze gedragingen kunnen door sommige mensen als aanvaardbare culturele praktijken worden beschouwd. Naar mijn mening valt dit aangehaalde voorbeeld toch onder de definitie. In de definiëring staat namelijk niet beschreven dat de dader zijn daad als geweld moet aanschouwen. Elk bewuste gebruik van fysieke kracht of macht (dreigend of werkelijk) wordt opgevat als geweld, ongeacht of de dader zijn daad al dan niet als geweld beschouwt. Een tweede voorbeeld hiervan is besnijdenis. De definitie van de World Health Organization definieert geweld naar de gezondheid en het welzijn van individuen. De twee aangehaalde voorbeelden van gewelddaden hebben volgens de definitie gevolgen voor de gezondheid en het welzijn van individuen en worden dus als geweld gedefinieerd (Walters, & Parke, 1964, pp. 231-276).

1.1.2. Typologie van geweld

Een typologie van geweld kan een nuttig kader bieden om de complexe patronen van geweld te begrijpen. Onderstaande figuur 1 vormt de typologie van de World Health Organization.

Figuur 1: Typologie van geweld

Deze typologie verdeelt geweld in drie grote categorieën op basis van wie de gewelddadige handeling stelt: geweld tegen zichzelf, interpersoonlijk geweld en collectief geweld. Hiermee maakt men dus een onderscheid tussen geweld gepleegd door zichzelf én op zichzelf, geweld gepleegd door een ander individu of een kleine groep van individuen en geweld gepleegd door grote groepen zoals staten, georganiseerde politieke groeperingen, milities en terroristische organisaties. Deze drie brede categorieën zijn elk nog verder onderverdeeld in meer specifieke vormen van geweld. Geweld tegen jongeren hoort bij de categorie interpersoonlijk geweld. Deze categorie is nog eens onderverdeeld in twee subcategorieën: geweld binnen de familie en tussen partners, en geweld binnen de gemeenschap. Kindermishandeling hoort bij de eerste subcategorie, namelijk geweld binnen de familie en tussen partners. Onder deze subcategorie valt geweld tussen familieleden en partners dat meestal, maar niet uitsluitend in de woning plaatsvindt. Figuur 1 illustreert de aard van de gewelddadige handelingen: lichamelijk geweld,

seksueel geweld, psychologisch geweld of verwaarlozing. Deze vier vormen van geweld komen in alle grote categorieën en kleine subcategorieën voor met uitzondering van geweld tegen zichzelf. Zo kan geweld tegen jongeren binnen het gezin zowel lichamelijke mishandeling, psychologische mishandeling, seksuele mishandeling als verwaarlozing inhouden (Krug, et.al., 2002, pp. 6-7).

1.2. Definiëring geweld op kinderen

Na de algemene definitie en de typologie van geweld van de World Health Organization besproken te hebben, komen nu twee definities van geweld tegen kinderen aan bod. De bedoeling hiervan is om de gebruikte definitie van het Kinderrechtencommissariaat in deze studie te vergelijken met de wereldwijd aanvaarde definitie.

1.2.1. Definitie van geweld op kinderen volgens de World Health Organization

Een globale benadering van geweld tegenover jongeren binnen het gezin moet rekening houden met de uiteenlopende normen en verwachtingen van opvoeding en verzorging doorheen alle culturen. De cultuur helpt namelijk de algemeen aanvaarde beginselen van opvoeding en onderhoud van kinderen te bepalen (Krug, et.al., 2002, p. 59). De International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect heeft verschillende definities van misbruik uit 58 landen vergeleken en vond een aantal overeenkomsten van wat als misbruik werd beschouwd (International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, z.d., p. 17). Op basis van deze kennis heeft de World Health Organization in 1999 de volgende definitie opgesteld: *‘Kinder mishandeling gaat om alle vormen van lichamenlijk geweld, emotioneel geweld, seksueel misbruik, verwaarlozing of commerciële uitbuiting, wat resulteert in feitelijke of mogelijke schade voor de gezondheid, overleving, ontwikkeling, waardigheid in de context van een relatie van verantwoordelijkheid of het vertrouwen van een kind.’* In de bovenstaande omschrijving van geweld tegen jongeren komen vier grote vormen van kindermishandeling voor; namelijk lichamenlijk geweld, seksueel misbruik, emotioneel geweld en verwaarlozing (zie 1.1.2. Typologie van geweld). Lichamenlijk geweld tegenover een jongere wordt gedefinieerd als die handelingen die werkelijk lichamenlijke schade veroorzaken of potentieel schade zouden kunnen aanbrengen. Seksueel misbruik wordt omschreven als die handelingen die het kind gebruiken voor seksuele bevrediging. Emotioneel geweld of misbruik omvat het falen om een kind een passende en ondersteunende omgeving te bieden. Verder beduidt dit begrip ook alle handelingen die een negatief effect hebben op de emotionele gezondheid en de ontwikkeling van het kind.

Verwaarlozing of gebrek aan zorg verwijst naar het falen om een kind te voorzien in de ontwikkeling in één of meer van de volgende gebieden: gezondheidszorg, onderwijs, voeding, onderdak en veilig wonen. Verwaarlozing wordt onderscheiden van de omstandigheden in armoede; verwaarlozing kan namelijk enkel ontstaan in gevallen waar redelijke middelen beschikbaar zijn voor het gezin (Krug, et.al., 2002, pp. 59-60).

1.2.2. Definitie van geweld op kinderen van het Kinderrechtencommissariaat

Aangezien dit onderzoek, zoals eerder vermeld, een secundaire analyse vormt op de studie van het Kinderrechtencommissariaat, is het belangrijk te kijken welke definitie ze hebben gehanteerd. Het onderzoek 'Geweld, gemeld en geteld: aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren' is namelijk gebaseerd op de definitie van de Vlaamse Vertrouwenscentra. Geweld tegen jongeren: *'iedere situatie waarin het kind slachtoffer is van geweld van fysieke, psychische of seksuele aard, en dit passief of actief'* (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 9; Vertrouwenscentrum kindermishandeling Vlaams-Brabant, z.d.). De daders zijn daarbij in eerste instantie de mensen die een zekere verantwoordelijkheid hebben over de jongeren of er een vertrouwens- of machtsrelatie mee hebben. We denken hierbij meteen aan de ouders. Daarnaast worden jongeren ook slachtoffer van geweld door leeftijdsgenoten, bijvoorbeeld door broers of zussen (Kinderrechtencommissariaat, 2011, pp. 9-10). Dit aspect maakt deze definitie van geweld op kinderen, naar mijn mening, breder dan de vorige definitie van kindermishandeling van de World Health Organization. In de vorige definitie spreekt men immers over geweld dat 'in de context van een relatie van verantwoordelijkheid of het vertrouwen van het kind' voorkomt. In deze situatie kunnen bijgevolg enkel de ouders, voogden, leerkrachten, leiders van de jeugdbeweging, etc. dader zijn. Kortom, de definitie van de World Health Organization is enger uitgedrukt.

In de studie van het Kinderrechtencommissariaat komen verder vijf grote vormen van kindermishandeling voor; namelijk lichamelijk geweld of misbruik, emotioneel geweld of misbruik, seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag, verwaarlozing of gebrek aan zorg en tot slot getuige van partnergeweld (Kinderrechtencommissariaat, 2011, pp. 9-10). Ook hier kan, volgens mij, een uitbreiding van de wereldwijde definitie van kindermishandeling en zelfs van de algemene typologie van geweld van de World Health Organization bemerkt worden. Het Kinderrechtencommissariaat betreft namelijk een vijfde vorm van geweld tegen jongeren, namelijk het getuige zijn van partnergeweld. Deze ruimere opvatting van geweld tegen jongeren in de studie van het Kinderrechtencommissariaat is, naar mijn mening, zeker positief te noemen. Daardoor wordt er immers een breder begrip van geweld binnen het gezin gehanteerd in het onderzoek.

1.2.2.1. Lichamelijk geweld of misbruik

Lichamelijk geweld of misbruik gaat over niet-accidentele trauma's waarbij fysieke letsels worden aangebracht. Veel voorkomende types van lichamelijk geweld zijn trappen, nijpen, meppen, brand- of snijwonden toebrengen en door elkaar schudden. Een seculier type van fysieke mishandeling is genitale verminking (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 10).

Onder deze eerste vorm van geweld op jongeren kan de "pedagogische tik" besproken worden. Deze vorm van bestraffing valt, volgens mij, ook onder de wereldwijd aanvaarde definitie van kindermishandeling van de World Health Organization. De discussie over de (on)aanvaardbaarheid van de pedagogische tik is actueel onder deskundigen (Bouverne-De Bie, Reynaert, & Roose, 2009, p. 35). Dit toont, naar mijn mening, aan dat de definities van geweld op kinderen voor interpretatie vatbaar zijn. Uit het onderzoek van het Kinderrechtencommissariaat blijkt eveneens dat de meningen over de "pedagogische tik" verdeeld zijn. Sommige kinderen en jongeren vonden dit een acceptabele en adequate opvoedingstechniek. Andere kinderen en jongeren vonden elke lichamelijke straf, waaronder dus ook de "pedagogische tik", onaanvaardbaar en inefficiënt. Toch hielden zij ook rekening met de context. Elementen die de aanvaardbaarheid van een "tik" namelijk kunnen bevorderen, waren volgens hen: de druk waaraan de ouders bloot staan, de leeftijd van het kind en contextuele gegevens zoals aantal kinderen, de cultuur en de mate waarin de 'dader' over gezag beschikt (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 23). Het debat wordt vooral gevoerd vanuit twee vragen (Bouverne-De Bie, Reynaert, & Roose, 2009, p. 35). De eerste vraag betreft de pedagogische

opportuniteit van sanctioneren in de opvoeding. Men komt vaak tot de conclusie dat lichamelijke straffen slechts een geringe impact hebben, omdat het enkel op korte termijn het gewenste gedrag bij kinderen teweeg kan brengen. Maar dit gewenste gedrag is niet duurzaam. Daarenboven wijzen als maar meer studies op de negatieve gevolgen van fysieke straffen, dit zowel wat betreft de sociale, cognitieve als de morele ontwikkeling van kinderen (Smith, 2006, pp. 117-122; Gershoff, 2002, pp. 541-542). De tweede vraag gaat over de wenselijkheid tot en met de nood aan een gesanctioneerd verbod van de “pedagogische tik”. De invoering van een dergelijk verbod wordt gezien als een middel om het recht van kinderen op bescherming van hun fysieke integriteit te verwezenlijken (Bouverne-De Bie, et.al., 2009, p. 35).

1.2.2.2. Emotioneel geweld of misbruik

Emotionele mishandeling beduidt het hele spectrum van negatieve opstellingen naar jeugdigen toe. We spreken met andere woorden van emotioneel geweld of misbruik wanneer kinderen en jongeren te maken krijgen met een vijandige houding, bedreiging, aanhoudende afkeuring, opsluiting, intimidatie, scheldpartijen, afwijzing, vernedering of zelfs loochening van hun bestaan (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 10). In deze omschrijving wordt er niet expliciet verwezen naar de emotionele gezondheid en de ontwikkeling van het kind, maar men kan dit wel afleiden uit de aangehaalde voorbeelden. Als ouders en/of broers en zussen zich zo opstellen, kan het kind niet in een passende en ondersteunende omgeving opgroeien (Krug, et.al., 2002, pp. 59-60).

1.2.2.3. Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Seksueel geweld is een specifieke vorm van lichamelijk én emotioneel geweld. Een volwassene of jongere betreft een kind bij activiteiten die niet aan zijn of haar leeftijd zijn aangepast en die gericht zijn op het bevredigen van de behoeften van de dader. Het gaat om seksuele activiteiten die het kind niet volledig verstaat, waardoor hij of zij niet in staat is om toestemming te geven. Bij deze seksuele activiteiten is er een wanverhouding van macht aanwezig tussen de dader en het kind. Voorbeelden van seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn begluren, strelen, pornografisch materiaal laten zien, enzovoort (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 10).

1.2.2.4. Verwaarlozing of gebrek aan zorg

Kinderen en jongeren kunnen ook onrecht worden aangedaan door te weinig zorg. Het kan hierbij gaan om een falen in lichamelijke of emotionele zorg. Lichamelijke verwaarlozing bestaat uit onvoldoende of verkeerde aandacht naar medische zorgen, kleding, nachtrust of eten. Bij emotionele verwaarlozing mist het kind liefde, geborgenheid, affectie, veiligheid of opvoeding (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 10).

1.2.2.5. Getuige van partnergeweld

Het Kinderrechtencommissariaat neemt ‘getuige van partnergeweld’ op als vijfde vorm van geweld, omdat geweld tussen ouders een hoge mate van onveiligheid voor een kind impliceert. Een verdere omschrijving van getuige zijn van partnergeweld geeft het Kinderrechtencommissariaat niet. Maar volgens de literatuur kan partnergeweld omschreven worden als *‘iedere vorm van fysiek, seksueel, psychisch of economisch geweld tussen echtgenoten of personen die samenwonen of samengewoond hebben en tussen wie een duurzame affectieve en seksuele band bestaat of bestaan heeft’* (COL 3/2006, p. 4). In de vier voorgaande vormen van kindermishandeling is de jongere rechtstreeks object van het geweld. In deze vorm van kindermishandeling zijn de jeugdigen niet het directe slachtoffer, maar zijn ze getuige van geweld in de huiselijke sfeer. Jongeren die getuige zijn, kunnen net zo veel schade oplopen als jeugdigen die direct slachtoffer zijn van geweld. Het kan hier bij wijze van voorbeeld gaan om een vader die een moeder slaat, bedreigt of mishandelt. Verder kunnen jongeren op verscheidene wijzen worden blootgesteld aan partnergeweld. Er bestaan vormen waarbij de jeugdigen het geweld zien gebeuren, zoals ze bijvoorbeeld direct waarnemen hoe de vader de moeder slaat. Daarnaast bestaan er ook vormen waarbij de jongeren het geweld niet zien, maar er wel aan worden blootgesteld. In dit geval horen ze bijvoorbeeld lawaai dat gelinkt is aan geweld of zien ze de gevolgen van partnergeweld (Dijkstra, 2001, pp. 7-8).

1.3. Definiëring gezin

Het begrip gezin wordt in wetenschappelijke studies meestal aangewend om een samenlevingsvorm van enkele mensen aan te duiden (Bogaerts, 2007, p. 20). Een goede definitie vinden we bij Levine (1990, pp. 35-36): *‘Het begrip gezin gaat verder dan het vroegere wettelijke, biologische en economische kader. Het gezin wordt nu gezien als een subjectief fenomeen. Een definitie van gezin moet naast traditionele biologische relaties ook solidariteitsrelaties tussen individuen omvatten die de functies van een gezin vervullen. Gezinsleden zijn diegenen die door geboorte, adoptie, huwelijk of een commitment van solidariteit, diepe persoonlijke bindingen hebben en die op elkaar mogen en kunnen rekenen voor het geven en ontvangen van steun van welke aard dan ook, voor zover mogelijk en vooral in tijd van nood’*. Naast deze ruime definiëring van “gezin” bestaan er nog diverse juridische en sociologische definities. Vanuit juridisch oogpunt bekeken, werd eeuwenlang met gezin het conventionele kerngezin verstaan met een vader en/of moeder en mogelijke kinderen. De grondslag van het gezin was het wettelijke huwelijk. Langzamerhand hebben steeds meerdere samenlevingsvormen gelijke rechten verworven als het officiële huwelijk. In sociologische onderzoeken en statistieken wordt het gezin dikwijls omschreven als een groep mensen die door (bloed-)verwantschap met elkaar verbonden zijn en waarin volwassenen de verantwoordelijkheid nemen om voor de kinderen zorg te dragen (Bogaerts, 2007, p. 21).

In het onderzoek ‘Geweld, gemeld en geteld: aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren’ houdt men er rekening mee dat de jongere in meerdere gezinnen kan wonen door bijvoorbeeld een echtscheiding van moeder en vader. Ook gebruikt men een ruime definitie van het gezin. Het geweld kan in dit onderzoek namelijk gepleegd worden door moeder, vader, broer, zus, een andere volwassene in het gezin en/of een ander kind of jongere in het gezin. Andere volwassenen in het gezin kunnen de stiefmoeder, de stiefvader, de nieuwe partner van een ouder, pleegouders, adoptieouders, de grootmoeder of de grootvader zijn. Andere kinderen of jongeren kunnen halfbroers of halfzussen zijn (De Rycke, 05.07.2010).

2. PREVALENTIE

Het is belangrijk om te weten hoe vaak geweld tegen kinderen en jongeren binnen het gezin voorkomt. Toch is het niet gemakkelijk om de prevalentie hiervan te kennen en in perspectief te plaatsen ten aanzien van andere landen. Ten eerste blijft het onduidelijk hoeveel kinderen slachtoffer worden van mishandeling, terwijl er tot op heden honderden studies over het voorkomen van geweld tegen kinderen en jongeren gepubliceerd zijn. Er is namelijk een grote verscheidenheid aan prevalentiecijfers. Een deel van deze variatie in prevalentie kan te wijten zijn aan werkelijke verschillen in het voorkomen van geweld tegen kinderen; bijvoorbeeld als gevolg van verschillen tussen de verscheidene soorten van geweld, verschillen naargelang geslacht of verschillen als gevolg van de geografie van de studie (Stoltenborgh, Bakermans-Kranenburg, Alink & van Ijzendoorn, 2014, z.p.). Maar de prevalentie blijft vooral onduidelijk, omdat de cijfers weinig zeggen over de werkelijke omvang van het slachtofferschap; ze kunnen enkel gezien worden als een indicator van het minimum aantal slachtoffers. Een deel van de werkelijke omvang van het slachtofferschap wordt namelijk nooit ontdekt of bekend (Vlaams Vredesinstituut, 2011, p. 78). Ten tweede wordt het onderzoek naar geweld tegen kinderen gedomineerd door onderzoek naar seksueel geweld en grensoverschrijdend seksueel gedrag. Onderzoek naar emotioneel geweld en misbruik en studies naar verwaarlozing of gebrek aan zorg komen minder vaak voor (Stoltenborgh, et.al., 2014, z.p.). Hierdoor is het, volgens mij, moeilijk om een algemeen prevalentiecijfer van geweld tegen kinderen en jongeren binnen het gezin te kennen. Verder lijkt onderzoek naar geweld tegen kinderen zich te concentreren in landen met een westerse cultuur (Stoltenborgh, et.al., 2014, z.p.). De overgrote meerderheid van de steekproeven zijn namelijk afkomstig uit Noord-Amerika en Europa. Onderzoek in landen met een andere cultuur dan de westerse zoals Afrika, Zuid-Amerika en Azië, loopt ver achter (Stoltenborgh, et.al., 2014, z.p.). Naar mijn mening zijn er hierdoor geen internationale vergelijkingen mogelijk. Zelfs binnen Europa blijft het moeilijk om de cijfers met elkaar te vergelijken. Ook hier duiken namelijk verschillende hardnekkige problemen op. Wat verstaan de verschillende landen immers onder geweld tegen kinderen en jongeren binnen het gezin? En hoe kan het fenomeen gedefinieerd en gemeten worden op een manier die vergelijkingen tussen landen mogelijk maakt (Unicef, 2003, p. 5)?

In dit onderdeel van de literatuurstudie wordt eerst een poging van Unicef beschreven. Unicef heeft in 2003 namelijk geprobeerd om de prevalentiecijfers van kindersterfte ten gevolge van lichamelijke mishandeling en verwaarlozing te vergelijken binnen de OESO-landen.³ Daarna wordt het voorkomen van geweld tegen kinderen en jongeren in Vlaanderen besproken.

2.1. Prevalentie van kindersterfte ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing in België en de buurlanden

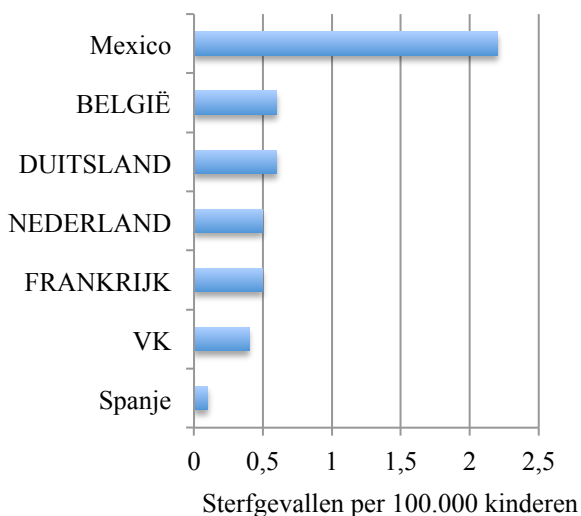
Zoals hiervoor reeds beschreven, heeft Unicef in 2003 onderzoek gedaan naar het voorkomen van kindersterfte ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing binnen de OESO-landen. Unicef heeft ervoor gekozen om kindersterfte te analyseren, omdat er helaas geen algemeen aanvaarde meetinstrumenten zijn betreffende geweld tegen kinderen en jongeren in het algemeen (zonder de dood tot gevolg). Het is echter duidelijk dat het aantal sterfgevallen ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing slechts het topje vormt van een grote ijsberg van geweld tegen kinderen en jongeren (Unicef, 2003, pp. 5-14). In dit deel worden enkel de resultaten van de landen België, Duitsland, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk besproken.

Unicef heeft twee tabellen gepubliceerd wat betreft het jaarlijkse aantal sterfgevallen ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing per 100.000 kinderen. In beide tabellen zijn enkel de sterfgevallen opgenomen van kinderen onder de leeftijd van vijftien jaar. Verder is het jaarlijkse aantal berekend volgens het gemiddelde over de meest recente periode van vijf jaar in de jaren '90 waarvoor data van de World Health Organization beschikbaar waren voor elk land. Sterfgevallen ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing komen zo weinig voor dat de cijfers gevoelig zijn voor lichte en willekeurige veranderingen. Door een enkel incident, zoals een geesteszieke moeder die haar kinderen doodt, kan het jaartotaal aanzienlijk stijgen. Juist om deze tekortkoming te beperken, is er gebruik gemaakt van een vijfjarig gemiddelde voor elk land. In de eerste tabel zijn enkel de duidelijk bewezen sterfgevallen opgenomen. In de tweede tabel zijn daarentegen ook alle sterfgevallen met 'een onbepaalde oorzaak' toegevoegd. Deze herziende ranglijst is gemaakt om een aantal problemen te omzeilen. Enkel 'de dood' is namelijk een helder en uniform concept; maar de oorzaak, het meldingsproces of de strengheid waarmee wordt nagegaan of de criteria aanwezig zijn om het te classificeren als mishandeling, kunnen

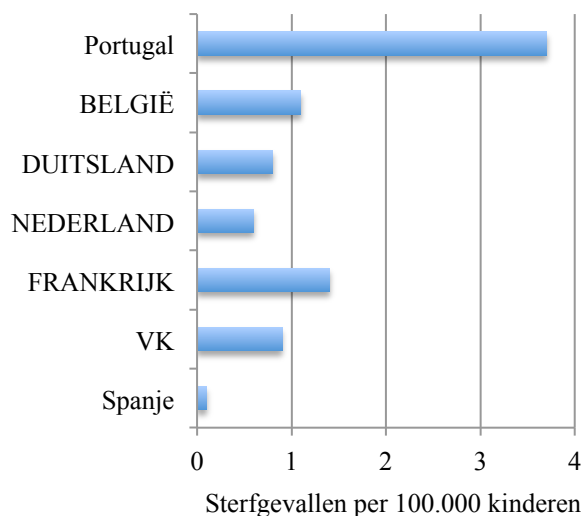
---

³ OESO staat voor Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Deze organisatie bestaat uit 34 lidstaten en bevordert o.a. het beleid dat het economische en sociale welzijn van de mensen verbetert. België, Duitsland, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn er lid van (OECD, 2015).

sterk verschillen van land tot land. Wanneer er geen andere oorzaak kan vastgesteld worden, is de dood van een kind het meest waarschijnlijk een gevolg van onbewijsbaar misbruik of verwaarlozing. Deze veronderstelling krijgt het vertrouwen van vele mensen uit de praktijk in het gebied van de bescherming van kinderen. Hoe dan ook is er krachtiger onderzoek en een meer consistente registratie van kindersterfte nodig in alle landen (Unicef, 2003, pp. 4-7).

Figuur 2: Ranglijst van kindersterfte door lichamelijk geweld en verwaarlozing

Figuur 3: Herziende ranglijst van kindersterfte door lichamelijk geweld en verwaarlozing

Het valt meteen op in figuur 2 dat er zeer weinig verschillen bestaan in het aantal sterfgevallen door lichamelijk geweld en verwaarlozing tussen de verschillende landen. Figuur 3 levert echter een realistischer beeld. De nationale cijfers van Duitsland en Nederland worden niet echt beïnvloed door de toevoeging van de sterfgevallen met een ‘onbepaalde oorzaak’. Maar voor België is het cijfer bijna verdubbeld. Voor het Verenigd Koninkrijk is het cijfer meer dan verdubbeld. Een aanzienlijke stijging kan tot slot in Frankrijk gezien worden; het cijfer van lichamelijk geweld en verwaarlozing is namelijk bijna verdrievoudigd. Om deze cijfers in perspectief te plaatsen, is ook het zwakst en het hoogst scorende land toegevoegd aan de figuren. Spanje heeft in de beide figuren extreem lage sterftcijfers. Het cijfer van figuur 2 verandert niet na toevoeging van de sterfgevallen met een ‘onbepaalde oorzaak’. Aan de top in figuur 2 met het hoogste sterftcijfer staat Mexico. In figuur 3 staat Portugal aan de top, omdat het sterftcijfer van Portugal acht keer hoger is geworden na toevoeging van de sterfgevallen met ‘onbepaalde oorzaak’ (in figuur 2 zou Portugal op hetzelfde niveau als het Verenigd Koninkrijk hebben

gestaan). Hoewel de herziende tabel een verbetering inhoudt ten opzichte van de eerste tabel, moet ook hier nog een kanttekening gemaakt worden. Het is namelijk mogelijk dat punitieve landen gevoeliger zijn voor geweld tegen kinderen en daarom ook ijveriger zijn in de rapportage daaromtrent. Zo is in landen waar verdachte overlijdens bij kinderen zorgvuldiger wordt onderzocht, de kans groter dat het onder de categorie ‘onbepaalde oorzaak’ in tegenstelling tot onder ‘ongeval’ wordt geclassificeerd. Dit kan dus ‘een’ oorzaak zijn voor de stijgende cijfers van de onderzochte vijf landen, maar dit kan niet met zekerheid gezegd worden. Ook dit is bijgevolg een aanwijzing dat er krachtiger onderzoek nodig is (Unicef, 2003, pp. 4-8).

	kinderen jonger dan 15 jaar	waarvan jonger dan 1 jaar [%]
België	98	26,53
Duitsland	523	28,30
Nederland	84	30,95
Frankrijk	765	21,05
VK	502	28,49

Tabel 1: Totale aantal sterfgevallen van lichamelijk geweld en verwaarlozing in 5 jaar

Met behulp van de gegevens uit de herziende ranglijst (figuur 3) geeft tabel 1 het totale aantal sterfgevallen van lichamelijk geweld en verwaarlozing op vijf jaar tijd in de onderzochte landen weer. Elke week sterven hierdoor twee kinderen in Duitsland en in het Verenigd Koninkrijk, en drie kinderen per week in Frankrijk. In België en Nederland liggen de cijfers lager; in deze landen sterft namelijk gemiddeld één kind om de drie weken ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing (Unicef, 2003, pp. 8-9).

Tot slot zijn er een paar redenen om deze statistieken met speciale zorg te behandelen. Ten eerste kan de combinatie van lage prevalentiecijfers en de verschillende nationale rapportageprocedures ervoor zorgen dat de kleine verschillen tussen landen weinig betekenis hebben. En ten tweede kunnen de individuele en sociale omstandigheden in verband met sterfgevallen ten gevolge van lichamelijk geweld en verwaarlozing verschillen van de omstandigheden in verband met geweld tegen kinderen in het algemeen (zonder de dood tot gevolg). Hierdoor kunnen deze cijfers niet gegeneraliseerd worden naar het omvangrijker en meer divers probleem van geweld tegen kinderen in het algemeen. Aangezien geen andere vergelijkende statistieken voorhanden zijn, kan er dus enkel een inschatting gemaakt worden van het kleine topje van de volledige ijsberg van geweld tegen kinderen en jongeren (Unicef, 2003, pp. 12-14).

2.2. Prevalentie van geweld tegen kinderen en jongeren in Vlaanderen

Tot op heden ontbreken in Vlaanderen harde cijfers over geweld bij kinderen in het gezin (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.; Lauwers, & Van de Walle, 2010, p. 8). We beschikken wel over de meldingen⁴ en diagnoses van de zes Vlaamse vertrouwenscentra voor kindermishandeling. In 1991 werden 3.072 kinderen en jongeren aangemeld omwille van een vermoeden van kindermishandeling. In 2004 was dit getal gestegen tot 8.172 kinderen en jongeren. Dit is een stijging van 151% (Gies & Vanderfaeillie, 2011, z.p.). In 2009 hebben de vertrouwenscentra 8.802 meldingen ontvangen. Een jaar later 9.402 meldingen, 600 meer dan een jaar eerder. Hulpverleners spreken over het ‘Vangheluwe’-effect bij deze stijging van +7% in één jaar (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 5).⁵ De zaak Vangheluwe heeft de lippen bij de mensen losgemaakt en de gemeenschap kijkt ook scherper toe. Slachtoffers en familieleden contacteren sneller een vertrouwenscentrum (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 5). Mijn vraag luidt hier of die stijging terecht is; zijn het meldingen van werkelijke misbruiksituaties? Of gaat het louter over een stijging van verdachtmakingen? Verder onderzoek hiernaar is wenselijk, volgens mij. De cijfers van de vertrouwenscentra kindermishandeling kunnen niet als prevalentiecijfers gezien worden, want het gaat hier over incidenten die opgemerkt worden en tot bij een meldpunt zijn

---

⁴ Iedere burger die een vermoeden heeft dat een kind of jongere betrokken wordt bij geweld, kan dit melden bij een vertrouwenscentrum voor kindermishandeling. Ook ieder kind of elke jongere zelf kan terecht bij het vertrouwenscentrum. Tot slot kunnen ook ‘professionals’ (zoals artsen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, leraars, etc. een melding doen op het nummer van het vertrouwenscentrum kindermishandeling (Vertrouwenscentrum kindermishandeling, 2009).

⁵ De zaak ‘Vangheluwe’ betreft herhaaldelijk seksueel misbruik t.a.v. twee minderjarige neven door Bisschop Roger Vangheluwe van Brugge. Hij heeft geprobeerd om de zaak met geld stil te houden. Tevergeefs (Vangheluwe, 2010, z.p.).

geraakt. Voorvallen die niet worden opgemerkt of die niet worden gemeld, komen niet in deze cijfers voor. Wel kunnen deze cijfers, naar mijn mening, als een minimum aantal slachtoffers geïnterpreteerd worden. Daarnaast wordt het aantal meldingen bij een formele instantie mede bepaald door de bekendheid van het probleem in de samenleving en de toegankelijkheid van deze instanties. Daarom is het niet mogelijk om uit schommelingen van deze cijfers conclusies te trekken aangaande ontwikkelingen met betrekking tot het voorkomen van geweld tegen kinderen (Gies & Vanderfaellie, 2011, z.p.).

We bekijken nu meer in detail recente cijfers aangaande het voorkomen van geweld bij kinderen en jongeren; de cijfers van de vertrouwenscentra kindermishandeling van 2013 worden namelijk besproken. In de zes vertrouwenscentra worden 7.477 meldingen over kinderen jonger dan achttien jaar genoteerd, waarbij 10.017 minderjarigen (0,75 per 100) betrokken zijn. De groep kinderen tot zes jaar neemt 33,6% in van het totale aantal aangemelde kinderen. De groep kinderen tussen zes en twaalf jaar vormt met 35,9% de grootste groep van de gemelde kinderen. En jongeren tussen twaalf en achttien jaar vertegenwoordigen 27,6% van de meldingen. Als men bekijkt voor welke problematieken kinderen en jongeren gemeld worden, dan kan men vaststellen dat 74,1% aangemeld wordt wegens (een vermoeden van) een concrete mishandeling of verwaarlozing (lichamelijk, emotioneel of seksueel misbruik). Daarbij worden iets meer kinderen aangemeld voor (een vermoeden van) lichamelijke mishandeling/verwaarlozing (30,7%) dan voor (een vermoeden van) emotionele mishandeling/verwaarlozing (27,3%). Bij 16,1% van de kinderen is het belangrijkste probleem (een vermoeden van) seksueel misbruik, waarbij meer dan de helft van die aanmeldingen incest betreft. Verder bekijkt men per leeftijdscategorie van de aangemelde kinderen welke vormen het vaakst aangegeven wordt als belangrijkste problematiek. Er zijn duidelijke verschillen naar de leeftijd van de kinderen en jongeren. Jonge kinderen worden vaker aangemeld om (vermoedens van) lichamelijke verwaarlozing dan oudere kinderen, maar oudere kinderen worden tegenover jonge kinderen vaker gemeld omwille van (een vermoeden van) seksueel misbruik of incest. Bij zo'n 35% van de aangemelde kinderen en jongeren wordt naast het belangrijkste probleem nog een tweede problematiek geregistreerd. De meest voorkomende secundaire problemen zijn (vermoedens van) emotionele verwaarlozing en mishandeling (Kind en Gezin, 2013, pp. 197-204).

3. SLACHTOFFERSCHAP VAN GEWELD BINNEN HET GEZIN

Slachtoffers krijgen van oudsher weinig aandacht in de historie van de criminologie, ondanks er wel een ruime belangstelling bestaat voor criminaliteit (Wittebrood, 2007, p. 13). De omvang en ontwikkeling van criminaliteit werd traditioneel verklaard door de nadruk te leggen op de vraag waarom personen misdrijven plegen. Het slachtoffer deed er in deze verklaringen niet toe. Vanaf de jaren zeventig echter is de aandacht voor slachtoffers van criminaliteit, het zogenaamde victimologisch onderzoek, echt van de grond gekomen binnen de criminologie (Wittebrood, 2007, pp. 49-50).

In dit onderdeel van de studie wordt een onderscheid gemaakt naar enerzijds theorieën over slachtofferschap van criminaliteit en anderzijds naar risicofactoren wat betreft geweld binnen het gezin. Bij deze dient vermeld te worden dat de sociale leertheorie van Bandura en de theorie inzake transgenerationale overdracht van geweld ook toepasbaar zijn op het fenomeen geweld binnen het gezin. Maar hier wordt niet verder op ingegaan, omdat zij eerder dader- in plaats van slachtoffergericht zijn (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.; Murrell, Christoff, & Henning, 2007, p. 524). Eerst worden kort twee klassieke theorieën besproken, waarna men dieper ingaat op de algemene gelegenheidstheorie en de kritieken daarop wat betreft de toepasselijkheid op geweld binnen het gezin. Vervolgens worden zeven risicofactoren inzake geweld binnen het gezin besproken; geslacht van het kind, leeftijd van het kind, onderwijsniveau van het kind, opleidingsniveau van de ouders, beroepstoestand van de ouders, gezinstype en tot slot getuige van partnergeweld. Hierbij moet vermeld worden dat er nog verscheidene andere risicofactoren bestaan omtrent geweld binnen het gezin. Hier wordt er echter niet verder op ingegaan, omdat deze reeds behandeld zijn in het onderzoek “Geweld, gemeld en geteld” van het Kinderrechtencommissariaat.

3.1. Theorieën over slachtofferschap van criminaliteit

3.1.1. Klassieke theorieën

De huidige theoretische inzichten om de kans te verklaren die personen hebben slachtoffer te worden van criminaliteit, vertrekken in grote mate van twee klassieke theorieën uit de jaren zeventig; namelijk de leefstijltheorie en de routineactiviteitentheorie. Allebei de theorieën gaan ervan uit dat een bepaalde situatie de opportuniteit vergroot tot het plaatsvinden van een criminele handeling. Deze situationele invalshoek bracht een cruciale aanpassing teweeg in de

criminologie, aangezien tot dan toe vooral motivationele theorieën waren geformuleerd (Wittebrood, 2007, p. 51). Hoewel de leefstijltheorie en de routineactiviteitentheorie verschillen in hun woordkeuze en onderzoekniveau, steunen ze op dezelfde aannames (Miethe & Meier, 1994, p. 35; Wittebrood, 2007, pp. 51-52). De leefstijltheorie beoogde vooral om individuele verschillen in de kans op slachtofferschap te verklaren (microperspectief), terwijl de routineactiviteitentheorie aangewend werd om de macro-ontwikkeling in criminaliteit te verklaren (Wittebrood, 2007, pp. 51-52). Beide theorieën benadrukken hoe patronen van routineactiviteiten of leefstijlen in de conventionele samenleving een opportuniteit bieden voor criminaliteit. Tevens relativeren zij het belang van de motivatie van de dader en andere aspecten van criminaliteit in het begrijpen van individuele risico's op slachtofferschap (Miethe & Meier, 1994, p. 35).

3.1.2. Algemene gelegenheidstheorie

Cohen, Kluegel en Land (1981, p. 507) nemen aan dat de kans op slachtofferschap afhankelijk is van de leefstijl en de routineactiviteiten van personen die hen of hun bezittingen in rechtstreeks contact brengen met potentiële daders die door het gebrek aan efficiënte bescherming in de gelegenheid zijn een misdrijf te plegen. Het micro- en macroperspectief van de klassieke theorieën worden tegenwoordig geïntegreerd en beide perspectieven blijken een rol te spelen bij het verklaren van individueel slachtofferschap (Wittebrood, 2007, p. 52). Deze invalshoek wordt aangeduid als de algemene gelegenheidstheorie en vormt de basis van de hedendaagse studie naar verklaringen van slachtofferschap. Het empirisch onderzoek naar de determinanten van slachtofferschap werd vrij snel na het introduceren van de slachtofferenquêtes gedomineerd door deze invalshoek. Doorgaans worden er drie elementen uit de klassieke routineactiviteitentheorie onderscheiden, die verklaren waarom er verschillen bestaan in de kans op slachtofferschap: (1) aanwezigheid van gemotiveerde daders, (2) aantrekkelijkheid van het doelwit, en (3) de mate waarin het doelwit beschikt over bescherming (Wittebrood, 2007, p. 53). In tabel 2 worden deze drie elementen zowel op individueel niveau als op het niveau van de sociale context uitgewerkt.

	individueel niveau	niveau van de sociale context
aanwezigheid van gemotiveerde daders	blootstelling aan gemotiveerde daders	concentratie van gemotiveerde daders
aantrekkelijkheid van het doelwit	kwetsbaarheid antagonisme voldoening	concentratie van aantrekkelijke doelwitten
de mate waarin het doelwit beschikt over bescherming	technische en sociale maatregelen	concentratie van technische en sociale maatregelen

Tabel 2: Concepten van de algemene gelegenheidstheorie

Een cruciaal uitgangspunt in de algemene gelegenheidstheorie is dat de kans om slachtoffer te worden van criminaliteit tussen personen varieert, aangezien zij in verschillende mate zijn blootgesteld aan gemotiveerde daders. Op individueel niveau betreft dit voornamelijk de mate waarin (mogelijke) slachtoffers rechtstreeks in contact staan met (mogelijke) daders. Op het niveau van de sociale context gaat dit vooral over de mate waarin (mogelijke) daders geografisch geconcentreerd zijn (Wittebrood, 2007, pp. 53-54; Wilcox, Land, & Hunt, 2003, p. 61). Naast de aanwezigheid van gemotiveerde daders wordt aangenomen dat de kans op slachtofferschap toeneemt naargelang de aantrekkelijkheid van slachtoffers of hun bezittingen groter zijn (Wittebrood, 2007, p. 55). Deze aantrekkelijkheid wordt bepaald door kwetsbaarheid, antagonisme en voldoening (Finkelhor & Asdigian, 1996, p. 6). Opnieuw spelen deze factoren zowel op individueel niveau als op het niveau van de sociale context een rol. Ten eerste maakt kwetsbaarheid op individueel niveau een doelwit aantrekkelijk. Meisjes, kinderen, mindervaliden, ... - bevolkingsgroepen die zich minder goed kunnen verweren – zijn door hun kwetsbaarheid aantrekkelijke doelwitten en hebben om die reden een verhoogde kans slachtoffer te worden. Maar ook op het niveau van de sociale context doet kwetsbaarheid ertoe. Gebieden met veel kwetsbare personen zijn namelijk aantrekkelijk om delicten te plegen. Ten tweede speelt antagonisme een rol op individueel niveau: bepaalde karakteristieken van personen geven aanleiding tot het plegen van delicten, omdat ze woede of jaloezie veroorzaken bij mogelijke daders. Seksuele geaardheid, etniciteit of geloof zijn voorbeelden van karakteristieken die voor sommigen een bepaald doelwit aantrekkelijk maken. Op het niveau van de sociale context kan de kans op slachtofferschap groter zijn in gebieden met veel personen die bij sommige mensen

aanleiding geven tot woede of jaloezie. Ten derde is voldoening die het plegen van het delict kan geven, relevant op individueel niveau. Naargelang de (verwachte) voldoening groter zal zijn, is het doelwit aantrekkelijker. Wat betreft het niveau van de sociale context is de kans om slachtoffer te worden eveneens groter in gebieden met een grotere concentratie aan doelwitten die als waardevol worden gezien in termen van voldoening. Tot slot neemt de kans op slachtofferschap ook toe naarmate de bescherming van personen en hun bezittingen beperkter is. Ook dit element heeft zowel een individuele als een contextuele component. Als een individuele factor kunnen personen zelf technische maatregelen nemen, zoals het plaatsen van een inbraakalarm. Tevens kunnen personen zichzelf behoeden via sociale maatregelen, bijvoorbeeld met meer mensen een huis bewonen. Op het niveau van de sociale context betreft het de concentratie van technische en sociale maatregelen (Wittebrood, 2007, pp. 53-58; Wilcox, et.al., 2003, p. 61).

3.1.3. Kritiek op de gelegenheidstheorieën wat betreft de toepasselijkheid op geweld binnen het gezin

De invalshoek van de gelegenheidstheorieën heeft een aantal duidelijke beperkingen wat betreft slachtofferschap van geweld binnen het gezin. Ten eerste verklaren de leefstijltheorie en de routineactiviteitentheorie stereotiepe straatcriminaliteit, zoals een beroving. Intrafamiliaal slachtofferschap past niet binnen de besproken theorieën. De studies wat betreft routineactiviteiten operationaliseren bijvoorbeeld blootstelling aan (mogelijke) daders als de hoeveelheid tijd die men 's nachts of buitenshuis doorbrengt. Maar voor kinderen die slachtoffer zijn van geweld binnen het gezin verhogen dergelijke activiteiten het risico niet (Finkelhor & Asdigian, 1996, p. 4). Zoals verder in deze literatuurstudie wordt besproken, hangen een aantal risicofactoren samen met intrafamiliaal slachtofferschap. Zo zijn meisjes en emotioneel verwaarloosde kinderen kwetsbaarder voor seksueel geweld en grensoverschrijdend seksueel gedrag (Finkelhor, 1994, pp. 47-48). 'Meisje zijn' is echter geen routineactiviteit. Hetzelfde geldt voor emotioneel verwaarloosde kinderen. Emotionele deprivatie kan ertoe leiden dat het slachtoffer zijn of haar routineactiviteiten wijzigt, maar dit verhoogt niet noodzakelijkerwijs het risico. Een dader vindt een emotioneel verwaarloosd slachtoffer aantrekkelijk, omdat die meer hulpbehoevend is. Vrouwelijkheid of emotionele deprivatie op zich vormt dus de risicofactor. Dit is misschien wel het grootste bezwaar tegen de pogingen om geweld binnen het gezin in te passen in de leefstijl- of routineactiviteitentheorie (Finkelhor & Asdigian, 1996, p. 5).

3.2. Risicofactoren wat betreft geweld binnen het gezin

Hoewel het empirisch onderzoek naar de determinanten van slachtofferschap gedomineerd wordt door de algemene gelegenheidstheorie, gooien criminologen het onderzoek naar huiselijk geweld over een totaal andere boeg (Wittebrood, 2007, p. 53; Finkelhor & Asdigian, 1996, p. 5). De laatste decennia hebben criminologen zich namelijk, los van de algemene gelegenheidstheorie, meer toegelegd op het inventariseren van risicofactoren en beschermende factoren die een invloed kunnen uitoefenen op slachtofferschap. Risicofactoren kunnen omschreven worden als een geheel van persoonlijke en sociale zaken die het ontstaan van slachtofferschap of het voortduren ervan vereenvoudigen. Ze leiden evenwel niet automatisch tot victimisatie. Beschermende factoren zijn elementen die gedefinieerd kunnen worden als variabelen of contexten die samengaan met een grotere kans op positieve of wenselijke uitkomsten. Het zijn factoren die een individu er voor vrijwaren of hem/haar er voor behoeden om in identieke contexten in de problemen te komen (Vlaams Vredesinstituut, 2011, pp. 43-44). In de literatuur worden zowel de risico- als de beschermende factoren ondergebracht in vier categorieën: (1) individuele factoren, (2) factoren op het gezinsniveau, (3) factoren binnen de school- en peercontext en (4) maatschappelijk culturele factoren (o.a. Bol, Terlouw, Bles, & Verwers, 1998, p. 47; Child Welfare Information Gateway, 2004, p. 2). In wat volgt, worden enkele risicofactoren besproken uit de eerste en tweede categorie.⁶ Er wordt tevens ingegaan op waarom de risicofactoren mogelijks gelinkt zijn met slachtofferschap. Hierbij dient er opgemerkt te worden dat de factoren in deze masterproef alleen statistisch geassocieerd zijn met geweld binnen het gezin. Over een oorzakelijk verband kan niet gesproken worden (National Research Council, 1993, p. 108).⁷

---

⁶ Enkel de risicofactoren die niet in het onderzoek 'Geweld, gemeld en geteld' van het Kinderrechtencommissariaat zijn opgenomen, worden besproken.

⁷ Afhankelijk van het onderzoeksdesign kan er in meer of mindere mate van een oorzakelijk verband gesproken worden. Drie typen kwantitatieve ontwerpen kunnen bewijs leveren voor causale samenhang: het observationele onderzoek, het quasi-experimentele onderzoek en tot slot het experimentele onderzoek (Bijleveld, 2009, p. 140). Verder kan men ook met longitudinaal onderzoek, in tegenstelling tot met cross-sectioneel onderzoek, causale effecten aantonen door te laten zien dat veranderingen in de ene factor door veranderingen in de andere factor worden gevolgd (Baas, 1995, p. 14). In deze studie wordt gebruik gemaakt van een cross-sectionele kwantitatieve survey; er kunnen dus bijgevolg geen uitspraken over causaliteit gedaan worden.

3.2.1. Risicofactoren wat betreft het kind

3.2.1.1. Geslacht van het kind

Uit de literatuur blijkt dat meisjes 30 tot zelfs 50 procent meer risico lopen op seksueel misbruik dan jongens (o.a. Finkelhor, 1994, p. 411; Trocmé, MacLaurin, Fallon, Daciuk, Billingsley, Tourigny, Mayer, Wright, Barter, Burford, Hornick, Sullivan, & McKenzie, 2001, p. 65). Sedlak (1997, p. 157) heeft onderzoek gedaan naar risicofactoren in verband met geweld binnen het gezin en heeft daarbij de verschillende vormen van geweld opgenomen. Naast het significant verband tussen geslacht en seksueel geweld, is geslacht tevens significant gerelateerd aan verwaarlozing. Voor lichamelijk en emotioneel geweld vindt men geen significant verband met geslacht. Ook Straus (1994, p. 226) tot slot vindt geen significante verschillen tussen hoe vaak zonen, in vergelijking tot dochters, slachtoffer worden van lichamelijk geweld. De reden dat meisjes meer risico lopen om slachtoffer te worden van geweld binnen het gezin, kan te maken hebben met het feit dat meisjes minder kracht hebben dan jongens en bijgevolg kwetsbaarder zijn (Saewyc, Pettingell, & Magee, 2003, p. 269). Een alternatieve verklaring voor het gegeven dat jongens ‘minder slachtoffer worden’ van seksueel geweld, is dat jongens het minder vaak melden (en de prevalentiecijfers bijgevolg lager zijn) uit angst voor homoseksuele stigmatisering (Valente, 2005, p. 11).

3.2.1.2. Leeftijd van het kind

Het risico van kinderen en jongeren op geweld binnen het gezin varieert met de leeftijd, ongeacht welke vorm van geweld. Sedlak (1997, p. 161) toont in een logistische regressie analyse aan dat oudere kinderen significant een groter risico lopen op alle vormen van geweld. Andere auteurs (o.a. Youssef, Attia, & Kamel, 1998, pp. 969-970; Straus, 1994, p. 54; Raiha, & Soma, 1997, p. 764) tonen dan weer aan dat een jonge leeftijd een risicofactor vormt voor lichamelijk geweld en verwaarlozing. Dit ligt in de verwachtingen, omdat kinderen op jonge leeftijd weerloos en hulpeloos zijn (Berger, ten Berge, & Geurts, 2004, p. 14). Verder zijn jonge kinderen niet geneigd woede te vertonen tegenover hun ouders of verzorgers. Tot slot blijkt uit onderzoek dat de prevalentiecijfers van seksueel geweld hoger liggen voor twaalf- tot vijftienjarige kinderen (Raiha, & Soma, 1997, p. 764; Trocmé, et.al., 2001, p. 65).

3.2.1.3 Onderwijsniveau van het kind

Onderzoek wijst uit dat er een sterk verband bestaat tussen geweld en individuele kenmerken van het kind zoals beperkingen, persoonlijkheidskenmerken en gedragsproblemen (Sullivan, & Knutson, 2000, p. 1261). Verder blijkt ook uit een redelijk recente studie dat een lage score op een gestandaardiseerde beoordeling van de mentale ontwikkeling in de eerste levensjaren een voorspellende factor is voor kindermishandeling (Dubowitz, Kim, Black, Weisbart, Semiatin, & Magder, 2011, p. 101). Deze individuele kenmerken kunnen, naar mijn mening, tot gevolg hebben dat men later een ‘lager’ onderwijsniveau behaalt. De reden dat deze kinderen meer risico lopen om slachtoffer te worden van geweld binnen het gezin, kan te maken hebben met het feit dat deze kenmerken meer aandacht en zorg van de ouders vereisen. Hierdoor ontstaan stresssituaties. Deze stress is daarenboven gerelateerd aan een chronische omstandigheid in plaats van aan tijdelijke situaties (Larrivée, Tourigny, & Bouchard, 2007, p. 311). Daarnaast is het mogelijk dat ouders teleurgesteld zijn, aangezien hun zoon of dochter niet beantwoordt aan hun verwachtingen (Berger, et.al., 2004, p. 14).

3.2.2. Risicofactoren wat betreft de ouders

3.2.2.1. Opleidingsniveau van de ouders

Het opleidingsniveau van de ouders speelt een belangrijke rol wat betreft het risico op geweld binnen het gezin. Een hoog opleidingsniveau kan namelijk beschouwd worden als een beschermende factor, terwijl een laag opleidingsniveau kan gezien worden als een risicofactor (Sidebotham, Golding, & The ALSPAC Study Team, 2001, p. 1191). In een Nederlandse studie vormt een zeer laag opleidingsniveau (geen onderwijs of enkel basisonderwijs) een risicofactor voor bijna alle vormen van geweld. Enkel voor seksueel geweld is er geen significant verband gevonden. Voor de andere vormen van geweld verhoogt een zeer laag opleidingsniveau het relatieve risico met 6,8 (van Ijzendoorn, Prinzie, Euser, Groeneveld, Brilleslijper-Kater, van Noort-van der linden, Bakermans-Kranenburg, Juffer, Mesman, Klein Velderman, San Martin Beuk, 2007, pp. 97-99). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat geweld tegen kinderen gedeeltelijk voorkomen kan worden door het aanleren van opvoedingsvaardigheden (zoals ontbijt maken, kleren wassen en het dagelijkse werk in het algemeen organiseren) tijdens de schooljaren. Verder kan onderwijs de kansen op het gebied van werkgelegenheid verbeteren. Dit kan op zijn beurt de financiële stabiliteit bevorderen, waardoor meer materiële middelen beschikbaar zijn (Brayden, Altemeier, Tucker, Dietrich, & Vietze, 1992, p. 428).

3.2.2.2. Beroepstoestand van de ouders

Bij een groot deel van de gezinnen, waarbinnen geweld voorkomt, is er sprake van minstens één werkloze ouder. In vergelijking met het werkloosheidspercentage van de algemene bevolking blijkt immers in gezinnen waar geweld tegen kinderen voorkomt, veel vaker sprake te zijn van werkloosheid. Deze oververtegenwoordiging is significant voor alle vormen van geweld. Uit de Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen concludeert men dat het relatieve risico op geweld tegen kinderen 5,2 keer groter is voor kinderen van minstens één werkloze ouder (van Ijzendoorn, et.al., 2007, pp. 100-101). Werkloosheid kan een oorzaak van stress vormen die een negatieve invloed uitoefent op het functioneren van de ouders (Berger, et.al., 2004, p. 16). Tevens is bij deze risicofactor een mogelijke verklaring dat een job de financiële stabiliteit bevordert, waardoor meer materiële middelen beschikbaar zijn (Brayden, et.al., 1992, p. 428). Er dient wel opgemerkt te worden dat welgestelde gezinnen meer middelen hebben om geweld te verbergen. Het kan namelijk zo zijn dat in de middenklasse, waar de beide ouders doorgaans veel werken, meer emotioneel geweld voorkomt. Maar de kinderen van armere gezinnen, die vaker slachtoffer worden van lichamelijk geweld en verwaarlozing, hebben een grotere kans om de aandacht van de autoriteiten te trekken (Watson, 2005, p. 15).

3.2.3. *Risicofactoren wat betreft het gezin*

3.2.3.1. Gezinstype

In de literatuur maakt men een onderscheid tussen het aantal kinderen in een gezin en de familiestructuur (Krug, et.al., 2002, p. 67). Het aantal kinderen in een gezin is een significante risicofactor voor lichamelijk geweld, emotioneel geweld en verwaarlozing. Kinderen in gezinnen, waar ze enig kind zijn, lopen meer risico dan kinderen in gezinnen met broers en zussen. Maar het risico op lichamelijk geweld neemt niet consistent af met het aantal kinderen in het gezin. Kinderen in gezinnen met vier of meer kinderen lopen een hoger risico dan kinderen in gezinnen met twee of drie kinderen. Het ligt namelijk voor de hand dat een groot gezin voor de ouders een oorzaak van stress vormt en daardoor hun functioneren beïnvloedt (Berger, et.al., 2004, p. 16). Voor seksueel geweld vindt men geen significant verband met het aantal kinderen binnen het gezin (Sedlak, 1997, pp. 163-172).

Verder lopen kinderen in eenoudergezinnen groter risico op lichamelijk geweld, seksueel geweld en verwaarlozing (Sedlak, 1997, pp. 163-172). Een mogelijke verklaring kan zijn dat door het verlies van de partner de overgebleven ouder in een stressvolle situatie met een verhoogde emotionele nood terechtkomt. In dergelijke omstandigheden wil de ouder, die het verlies nog moet verwerken, de dubbele ouderschapsrol op zich nemen en de volledige controle over de kinderen bereiken. Deze situatie gecombineerd met ongunstige sociale en economische gevolgen kan bijgevolg leiden tot woede en frustratie (Youssef, et.al, 1998, pp. 968-969). Verder concluderen Dubowitz, Black, Kerr, Starr en Harrington (2000, p. 140) dat de aanwezigheid van een vader of vaderfiguur de kans op verwaarlozing vermindert, wanneer de duur van de relatie langer is. Ander onderzoek wijst dan weer uit dat een niet-biologische vaderfiguur het risico op kindermishandeling net verdubbelt in vergelijking met de aanwezigheid van de biologische vader of geen man in huis (Radhakrishna, Bou-Saada, Hunter, Catellier, & Kotch, 2001, p. 286). Voor emotioneel geweld tot slot vindt men geen significant verband met de familiestructuur (Sedlak, 1997, pp. 163-164).

3.2.3.2. Partnergeweld

Eerder is “getuige zijn van partnergeweld” besproken als een vorm van geweld onder de definitie van het Kinderrechtencommissariaat. Maar volgens de literatuur wordt partnergeweld als een risicofactor beschouwd. Binnen gezinnen, waar geweld voorkomt, hebben de ouders namelijk vaak een slechte relatie en meer (gewelddadige) conflicten. Het risico van geweld tegenover kinderen binnen het gezin kan dan geassocieerd worden met een tekort aan sociale steun van de partner (Vanderfaellie, 2010, p. 55). Literatuur toont aan dat partnergeweld een statistisch significante voorspeller is voor lichamelijk geweld. Hoe meer partnergeweld, hoe groter de kans op lichamelijk geweld tegenover de kinderen door de agressieve ouder (Ross, 1996, p. 589; Strauss, 1994, pp. 103-105). Maar ook het slachtoffer van partnergeweld heeft tot slot een grotere kans om zijn of haar kinderen geweld aan te doen (Coohey, & Braun, 1997, p. 1081).

3.2.4. Risicofactoren wat betreft meervoudig slachtofferschap van geweld binnen het gezin

In de wetenschappelijke literatuur wordt voornamelijk aandacht besteed aan bepaalde soorten van slachtofferschap; zoals verwaarlozing (o.a. Brayden, et.al., 1992; Dubowitz, et.al., 2000; Watson; 2005) of lichamelijk geweld (o.a. Gershoff, 2002; Ross, 1996; Smith, 2006). Het probleem is echter dat er hierdoor geen algemeen beeld ontstaat over het fenomeen geweld binnen het gezin (Finkelhor, Ormrod, & Turner, 2007, p. 8). Er moet dus meer aandacht komen voor onderzoek over minderjarigen die blootgesteld zijn aan meerdere vormen van geweld.

Meervoudig slachtofferschap van geweld binnen het gezin kan gedefinieerd worden als meerdere slachtofferervaringen van verschillende vormen; zoals én seksueel geweld, én lichamelijk geweld, én getuige van partnergeweld. Er bestaat geen consensus over de numerieke drempel om een minderjarige te kwalificeren als een slachtoffer van meervoudig geweld. Recente Amerikaanse studies over risicofactoren tonen aan dat slachtoffers van meervoudig geweld binnen het gezin significant vaker jongens zijn dan meisjes: 54 procent van de slachtoffers zijn jongens, terwijl 46 procent meisjes (Finkelhor, Turner, Hamby, & Ormrod, 2011, pp. 2-5). Respondenten geven ook aan dat het geweld vaak begon wanneer ze zes of voornamelijk veertien jaar waren, wat ruwweg overeenkomt met het starten van de basis- of middelbare school (Finkelhor, Ormrod, Turner, & Holt, 2009, p. 316). Later onderzoek toont aan dat slachtoffers van meervoudig geweld significant oververtegenwoordigd zijn bij de oudere jongeren (Finkelhor, et.al., 2011, pp. 2-5). De meeste slachtoffers hebben significant meer emotionele en gedragsproblemen, dan minderjarigen die geen slachtoffer zijn.⁸ Dit kan, volgens mij, leiden tot moeilijkheden op school. Tevens kampen dergelijke gezinnen significant met meer problemen inzake werkgelegenheid (Finkelhor, et.al., 2009, pp. 323-325). Jeugd die in meerdere gezinnen of eenoudergezinnen leven, hebben tevens significant een hogere graad van dergelijk slachtofferschap (Finkelhor, et.al., 2011, pp. 2-5). Tot slot wonen de slachtoffers significant meer in gezinnen die kampen met geweld en conflict tussen ouders (Finkelhor, et.al., 2009, pp. 323-325).

Men weet dus welke factoren samenhangen met meervoudig slachtofferschap van geweld binnen het gezin, maar niet ‘waarom’ en ‘hoe’ deze factoren dergelijke rol spelen (Finkelhor, et.al., 2009, p. 21; Finkelhor, et.al., 2011, p. 6). Bijgevolg zijn volgens mij, naast de kwantitatieve methoden, ook rijke data uit kwalitatief onderzoek nodig.

---

⁸ Het is niet duidelijk of dit een oorzaak en/of een gevolg is van het slachtofferschap.

3.2.5. Verwachtingen in het kader van empirisch luik

Steunend op de hiervoor beschreven bevindingen, wordt verwacht dat meisjes en jongere kinderen omwille van hun kwetsbaarheid meer kans hebben om slachtoffer te worden van geweld binnen het gezin (Saewyc, et.al., 2003, p. 269; Berger, et.al., 2004, p. 14). Ook minderjarigen met een lager onderwijsniveau, met laag opgeleide ouders en/of met minstens één werkloze ouder lopen meer kans om slachtoffer te worden (Larrivée, et.al., 2007, p. 311; Berger, et.al., 2004, p. 14; Finkelhor, et.al., 2009, pp. 323-325; Brayden, et.al., 1992, p. 428). Verder wordt aangenomen dat kinderen en jongeren in eenoudergezinnen met veel broers en/of zussen het meeste risico hebben om slachtoffer te worden van geweld binnen het gezin (Berger, et.al., 2004, p. 16; Youssef, et.al., 1998, pp. 968-969, Finkelhor, et.al., 2011, pp. 2-5). Tot slot lopen kinderen en jongeren die getuige zijn van partnergeweld, meer risico om ook zelf slachtoffer te worden van geweld binnen het gezin (Berger, et.al., 2004, p. 16; Youssef, et.al., 1998, pp. 968-969, Finkelhor, et.al., 2011, pp. 2-5).

4. HULPBRONNEN

4.1. Samenhangende factoren betreffende de zoektocht naar hulp

Als laatste thematiek komt het niet onbelangrijke onderdeel van hulpbronnen aan bod. Dit thema wordt kort besproken, omdat er weinig (internationale) studies aan gewijd zijn.

In Vlaanderen is er één groot onderzoek gewijd aan de factoren die samenhangen met de zoektocht naar hulp. In 2007 heeft het Kinderrechtencommissariaat namelijk de problematiek rond de toegankelijkheid van de jeugdhulp in Vlaanderen uitvoerig in kaart gebracht door ongeveer 3.000 kinderen en jongeren te bevragen (Kinderrechtencommissariaat, 2007). In dit onderzoek blijkt de jeugd vooral ten rade te gaan in hun onmiddellijke omgeving bij ouders, leeftijdsgenoten, familie en leerkrachten. De officiële diensten worden weinig gecontacteerd. Eerder in deze literatuuranalyse (zie 2.2) werd aangehaald dat het aantal meldingen bij de Vlaamse vertrouwenscentra voor kindermishandeling niet als prevalentiecijfers gezien kunnen worden. Wel kunnen deze cijfers, naar mijn mening, als een minimum aantal slachtoffers geïnterpreteerd worden (Gies & Vanderfaellie, 2011, z.p.). Kortom, de bevinding dat de jeugd vooral hulp zoekt in hun onmiddellijke omgeving en de officiële diensten weinig contacteert, is een bevestiging dat het aantal meldingen louter als een minimum aantal slachtoffers geïnterpreteerd kunnen worden.

In de studie betreffende de toegankelijkheid van de jeugdhulp worden onder meer een aantal individuele factoren afgetoetst wat betreft de zoektocht naar hulp (Kinderrechtencommissariaat, 2007, pp. 16-24). In wat volgt, worden enkele opvallende bevindingen beschreven. Meisjes zoeken meer hulp dan jongens; zowel wat betreft hulp van significante anderen, als steun van de jeugdhulp. Verder zijn het vooral oudere jongeren die meer contact hebben met de hulpdiensten. Ook kinderen van gescheiden ouders hebben meer ervaring met hulp zoeken. Zij trachten die hulp in hun naaste omgeving evenals in de officiële hulpbronnen te vinden. Bovendien hebben jongeren uit het beroepsonderwijs verhoudingsgewijs het meeste ervaring met jeugdhulp, gevolgd door jongeren uit het technisch onderwijs. Maar jongeren uit het BSO zoeken minder hulp in hun omgeving, zeker in vergelijking met jongeren uit het ASO. Als het aantal jeugdigen die hulp trachten te vinden bij de officiële diensten, van naderbij wordt bekeken, dan valt het op dat jongeren van allochtone afkomst verhoudingsgewijs evenveel ervaring hebben met jeugdhulp als Belgische jongeren. Tot slot hebben het aantal jongeren die zichzelf financieel armer omschrijven dan hun leeftijdsgenoten, opvallend meer ervaring met hulpdiensten. Het is

duidelijk dat de jongeren die meer ervaring hebben met officiële hulpbronnen, ook met meer problemen geconfronteerd worden. Bijgevolg wordt het duidelijk waarom kinderen en jongeren met gescheiden ouders en/of beroepsonderwijs een aanzienlijk verhoogde kans op ervaring met jeugdhulp hebben. Ook meisjes en oudere jongeren hebben hierdoor meer ervaring met officiële diensten. Inzake deze materie weet men eveneens welke factoren samenhangen met de zoektocht naar hulp, maar men heeft geen volledig beeld van ‘hoe’ en ‘waarom’ deze factoren een rol spelen (Kinderrechtencommissariaat, 2007, pp. 22-24). Bijgevolg zijn daarom naar mijn mening, naast de kwantitatieve methoden, ook rijke data uit kwalitatief onderzoek nodig.

4.2. Verwachtingen in het kader van empirisch luik

Steunend op de hiervoor beschreven bevindingen (Kinderrechtencommissariaat, 2007, pp. 22-24), wordt verwacht dat meisjes en oudere kinderen meer ten rade gaan bij significante anderen en bij jeugdhulp. Aangezien jongeren die met meer problemen geconfronteerd worden ook meer ervaring hebben met officiële hulpbronnen, vermoedt men dat minderjarigen met beroepsonderwijs, gescheiden ouders en een moeilijke financiële situatie meer ervaring hebben met hulp zoeken. Verder wordt aangenomen dat er geen verschil bestaat tussen allochtone en Belgische jongeren betreffende steun vinden in hun onmiddellijke omgeving en bij officiële hulpbronnen.

5. CONCLUSIE

Het fenomeen ‘jongeren als slachtoffers van geweld binnen het gezin’ blijft wetenschappelijk bruikbaar en maatschappelijk onderbelicht. In de studie van het Kinderrechtencommissariaat en bijgevolg ook in deze studie wordt de volgende definitie gehanteerd: *‘iedere situatie waarin het kind slachtoffer is van geweld van fysieke, psychische of seksuele aard, en dit passief of actief* (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 9). Het meten van deze thematiek is echter niet vanzelfsprekend en blijkt gepaard te gaan met enkele moeilijkheden. De prevalentie blijft vaak onduidelijk, omdat de cijfers weinig zeggen over de werkelijke omvang van het slachtofferschap; ze kunnen enkel gezien worden als een indicator van het minimum aantal slachtoffers. Een deel van de werkelijke omvang van het slachtofferschap wordt namelijk nooit ontdekt of bekend (Vlaams Vredesinstituut, 2011, p. 78). Daarenboven wordt er voornamelijk aandacht besteed aan bepaalde soorten slachtofferschap; zoals verwaarlozing of lichamelijk geweld. Het probleem is echter dat er hierdoor geen algemeen beeld ontstaat over het fenomeen geweld binnen het gezin (Finkelhor, et.al., 2007, p. 8). Daarom wordt in deze masterproef geopteerd om slachtofferschap van geweld binnen het gezin als een geheel te bestuderen. Dit concept wordt gemeten aan de hand van 28 vragen over de verschillende vormen van geweld. Om de afhankelijke variabele uiteindelijk te construeren worden de verscheidene soorten geweld opgeteld.

Aangezien er gestreefd wordt naar de ontwikkeling van instrumenten inzake risicoanalyses, zijn de huidige theoretische inzichten om de kans op slachtofferschap te verklaren van belang. De algemene gelegenheidstheorie, vormt de basis van de hedendaagse studie naar verklaringen van slachtofferschap (Wittebrood, 2007, p. 53). Geweld binnen het gezin kan echter niet verklaard worden via deze invalshoek (Finkelhor & Asdigian, 1996, p. 5). Daarom hebben criminologen het onderzoek over een totaal andere boeg gegooid; ze hebben zich namelijk toegelegd op het inventariseren van risicofactoren die een invloed kunnen uitoefenen op slachtofferschap (Wittebrood, 2007, p. 53; Finkelhor & Asdigian, 1996, p. 5). Een grondige bestudering van de huidige wetenschappelijke literatuur wijst dan ook op een significante relatie met een aantal risicofactoren; zoals bijvoorbeeld geslacht en onderwijsniveau van het kind.

De laatste thematiek omvat het niet onbelangrijke onderdeel van hulpbronnen. Enkele factoren die samenhangen met de zoektocht naar hulp, zijn besproken in de literatuuranalyse. Het is namelijk belangrijk voor hulpverleners en het beleid te weten waarin jeugdigen van elkaar verschillen wat de toegankelijkheid van hulpbronnen betreft.

II. HET ONDERZOEKSOPZET

In dit deel van de studie wordt beschreven hoe het onderzoek vorm heeft gekregen. In eerste instantie worden de onderzoeksvragen voorgelegd, gevolgd door informatie omtrent kwantitatieve secundaire data analyse. Daarna volgt de uiteenzetting van het conceptueel kader en de operationalisatie van alle testvariabelen. Na deze schematische voorstelling van het onderzoek wordt de samenstelling van de steekproef beschreven. Tot slot volgt het analyseplan.

1. KORTE PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

In de criminologie wordt veel onderzoek gedaan naar jongeren als daders, maar er is nog niet veel studiewerk verricht naar jongeren als slachtoffers van geweld binnen het gezin. Zoals uit de literatuur al bleek, bestaan er in Vlaanderen tot nader order weinig betrouwbare cijfers wat betreft de prevalentie van geweld binnen het gezin (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.; Lauwers, & Van de Walle, 2010, p. 8). Bovendien blijft, in vergelijking met het internationaal wetenschappelijk veld, de hoeveelheid onderzoek naar risicofactoren wat betreft slachtofferschap van geweld binnen het gezin in Vlaanderen relatief beperkt. Het verder in kaart brengen van het fenomeen ‘jongeren als slachtoffers van geweld binnen het gezin’ is noodzakelijk voor een daadwerkelijke aanpak via beleid, preventie, scholing van hulpverleners, etc.

In de algemene inleiding werden het doel en de hoofdonderzoeksvragen van deze studie reeds beschreven. Binnen deze masterproef komen twee soorten onderzoeksvragen aan bod, namelijk beschrijvende en verklarende onderzoeksvragen. Na een analyse van de literatuur zijn de volgende gedetailleerde deelvragen geformuleerd bij de beschrijvende hoofdonderzoeksvragen:

1) Wat is de prevalentie van geweld tegen jongeren binnen het gezin in Vlaanderen volgens het onderzoek 'Geweld, gemeld en geteld' van het Kinderrechtencommissariaat?

- 1.1) Wat is de prevalentie van lichamelijk geweld en misbruik ten aanzien van jongeren binnen het gezin?
- 1.2) Wat is de prevalentie van emotioneel geweld en misbruik ten aanzien van jongeren binnen het gezin?
- 1.3) Wat is de prevalentie van seksueel geweld en grensoverschrijdend seksueel gedrag ten aanzien van jongeren binnen het gezin?
- 1.4) Wat is de prevalentie van verwaarlozing of gebrek aan zorg ten aanzien van jongeren binnen het gezin?
- 1.5) Wat is de prevalentie van jongeren die getuige zijn van partnergeweld?

2) Bij wie kunnen jongeren terecht wanneer ze in een moeilijke of pijnlijke situatie (zouden) zitten volgens het onderzoek 'Geweld, gemeld en geteld' van het Kinderrechtencommissariaat?

De volgende verklarende hoofd- en deelonderzoeksvragen worden verder empirisch behandeld:

3) *Welke factoren hangen samen met slachtofferschap van geweld binnen het gezin?*

- 3.1) Wat is de samenhang tussen geslacht en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?
- 3.2) Wat is de samenhang tussen leeftijd en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?
- 3.3) Wat is de samenhang tussen het onderwijsniveau van de jongere en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?
- 3.4) Wat is de samenhang tussen het opleidingsniveau van de ouders en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?
- 3.5) Wat is de samenhang tussen de beroepstoestand van de ouders en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?
- 3.6) Wat is de samenhang tussen het gezinstype en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?
- 3.7) Wat is de samenhang tussen partnergeweld en slachtofferschap van geweld binnen het gezin?

4) *Welke factoren hangen samen met de zoektocht naar hulp?*

- 4.1) Wat is de samenhang tussen geslacht en de zoektocht naar hulp?
- 4.2) Wat is de samenhang tussen leeftijd en de zoektocht naar hulp?
- 4.3) Wat is de samenhang tussen het onderwijsniveau van het kind en de zoektocht naar hulp?
- 4.4) Wat is de samenhang tussen (echt)scheiding van ouders en de zoektocht naar hulp?
- 4.5) Wat is de samenhang tussen etniciteit en de zoektocht naar hulp?
- 4.6) Wat is de samenhang tussen financiële situatie en de zoektocht naar hulp?

Steunend op wetenschappelijk onderzoek zijn er in de literatuuranalyse reeds verwachtingen beschreven inzake significante relaties tussen enerzijds slachtofferschap en de zoektocht naar hulp en anderzijds de verschillende opgenomen testvariabelen (zie deel I, 3.2.5. risicofactoren wat betreft geweld binnen het gezin; 4.2. samenhangende factoren betreffende de zoektocht naar hulp).

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. Kwantitatieve secundaire data-analyse

Deze thesis vormt een kwantitatief onderzoek met als doel een secundaire analyse op het bestaande onderzoek ‘Geweld, gemeld en geteld: aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren’ van het Kinderrechtencommissariaat uit te voeren. De aanpak van het onderzoek dient aan te sluiten bij de onderzoeksvragen en de mogelijkheid aan te bieden er een antwoord op te geven (Beyens, & Decorte, 2008, p. 111). In dit geval geeft kwantitatieve dataverwerking de mogelijkheid om verbanden en relaties tussen verscheidene concepten te meten. Kwalitatief onderzoek kan geen meetbare en toetsbare meerwaarde bieden.

Er wordt dus gewerkt met secundaire data. Dit impliceert dat deze studie voortbouwt op gegevens die al door anderen verzameld zijn en (na toestemming) beschikbaar zijn voor wetenschappelijk onderzoek. Op deze bestaande gegevens worden nieuwe hypothesen en onderzoeksvragen getoetst. Het grote voordeel van het gebruik van secundaire data is de tijds- en kostenbesparing. De gegevens zijn namelijk al verzameld, ingegeven en opgekuist (Bijleveld, 2009, p. 171). En juist omdat de gegevens reeds verzameld zijn, is er meer tijd om over de theoretische aspecten van de studie na te denken. Verder is er ook meer tijd om de data gedetailleerd te analyseren en te interpreteren (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2006, p. 210). Tot slot is het héél moeilijk zelf een aanzienlijk gegevensbestand aan te maken in de korte periode die voorzien is voor het opmaken van een masterproef (Bijleveld, 2009, p. 171).

2.2. Steekproef

Zoals reeds eerder vermeld, heeft deze studie tot doel een breder beeld te krijgen over geweld binnen het gezin tegen kinderen en jongeren in Vlaanderen. De onderzoekspopulatie bestaat bijgevolg uit alle Vlaamse kinderen en jongeren. Er werd gekozen om deze populatie te bereiken via een bevraging op school. Om dit te realiseren werd een aselechte gestratificeerde clustersteekproeftrekking gehanteerd (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.). De onderzoekspopulatie is namelijk heterogeen; niet alle leden van de populatie hebben immers dezelfde kenmerken en die kenmerken zijn niet gelijkmatig verdeeld. Het begrip gestratificeerd is afkomstig van het woord *stratum*, dat ‘laag’ betekent (Bijleveld, 2009, p. 156). In deze studie zijn de verscheidene onderwijsniveaus de verschillende *strata*. Uit de statistieken van het Departement Onderwijs blijkt er veel variatie te bestaan tussen de verschillende onderwijsniveaus. Er zitten bijvoorbeeld meer kinderen in het algemeen secundair onderwijs dan

in het technisch secundair onderwijs. Aan de hand van de leerlingenaantallen van het schooljaar 2009-2010 werd het gemiddeld aantal leerlingen per school, die men wilde bevragen, berekend. Binnen elk *stratum*, zoals technisch secundair onderwijs, werd dan een steekproef getrokken. Op deze manier zijn de verschillende onderwijsniveaus op een correcte wijze vertegenwoordigd. Om praktische redenen wordt in deze studie ook gebruik gemaakt van clustersampling. Men heeft met name clusters, dit zijn de scholen, geselecteerd in plaats van telkens een paar leerlingen uit *iedere* school in Vlaanderen te kiezen. Dit heeft als grote voordeel dat maar met een beperkt aantal scholen contact moet gelegd worden (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.; Bijleveld, 2009, pp. 156-158). Scholen werden in eerste instantie gecontacteerd via e-mail met in de bijlage een aanbevelingsbrief ondertekend door de verschillende onderwijskoepels. In deze e-mail werd de studie beknopt geschetst en werd beschreven hoe de bevraging zou verlopen. Aansluitend werden de scholen opgebeld en werd de deelneming verder afgetoetst. Indien een school niet wenste deel te nemen, werd een andere school geselecteerd uit het *stratum* waar die deel van uitmaakte. De selectie van de klassen waar de enquête zou afgenomen worden, werd uitgevoerd door de school. De directies beschikken namelijk over de info die nodig is om de bevraging te organiseren; zoals de uurrooster, de beschikbare lokalen, etc. Er werd wel uitdrukkelijk verzocht om minstens één klas per graad en per richting te mogen bevragen (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.).

2.3. Vragenlijst

Het fenomeen ‘geweld binnen het gezin’ werd gemeten door kinderen en jongeren te bevragen met een traditionele survey. Er werden twee verschillende vragenlijsten ontwikkeld door het onderzoekscentrum Kind&Samenleving: één versie voor kinderen van het vijfde en zesde leerjaar, en één versie voor jongeren van middelbare scholen (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.).⁹ Deze surveys zijn gebaseerd op de ‘International Child Abuse Screening Tool’ of ICAST-vragenlijst (International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, z.d.). In deze vragenlijst worden de verscheidene vormen van geweld heel nauwkeurig geoperationaliseerd. Dat stelt ons in staat om een uitgebreid beeld te bekomen van de omvang van geweld binnen het gezin in Vlaanderen. Om dit instrument bruikbaar te maken voor deze studie is de vragenlijst vertaald vanuit het Engels naar het Nederlands. De Vlaamse versie wijkt zo min mogelijk af van de oorspronkelijke versie. Toch waren een aantal wijzigingen noodzakelijk. Enkele vragen zijn

---

⁹ De vragenlijst van de jongeren is, bij wijze van voorbeeld, opgenomen in de bijlage.

bewerkt, omdat ze onvoldoende contextgebonden waren of niet afgestemd waren op de leeftijd van de kinderen en jongeren (Kinderrechtencommissariaat, 2011, pp. 13-14). Tot slot werd voor de twee surveys een webapplicatie geprogrammeerd om de dataverzameling en –verwerking makkelijker te maken. De kinderen en jongeren vulden op school de surveys online in en de data werden onmiddellijk bewaard in een gegevensbestand (Gies, & Vanderfaellie, 2011, z.p.).

De twee enquêtes bestaan uit vijf delen. In het eerste deel komen een aantal vragen over de jeugd zelf en hun gezin aan bod. Deze achtergrondgegevens gaan voornamelijk over individuele kenmerken van het kind of de jongere en hun ouders, én over kenmerken omtrent het huishouden. Met dit onderdeel wordt nagegaan of geslacht, leeftijd, onderwijsniveau van het kind, etniciteit, opleidingsniveau van de ouders, beroepstoestand van de ouders, gezinstype, (echt)scheiding en financiële situatie samenhangen met slachtofferschap en/of de zoektocht naar hulp. In het tweede deel worden de respondenten naar hun ervaringen thuis gevraagd. In dit deel wordt dus nagegaan of de jeugdigen slachtoffer zijn van een vorm of verschillende vormen van geweld. Daarenboven worden ook hun onveiligheidsgevoelens bevroegd. De respondenten kunnen kiezen uit verschillende antwoordcategorieën: nooit, ooit maar niet in het afgelopen jaar, soms en dikwijls. Indien de jeugdigen slachtoffer zijn, kunnen ze ook aanduiden wie het deed. Ze kunnen namelijk de volgende mensen aanduiden: moeder, vader, andere volwassene in het gezin, broer, zus of ander kind of jongere in het gezin. Meerdere antwoorden zijn mogelijk. In deel drie worden de kinderen en jongeren nog een aantal algemene vragen gesteld; bijvoorbeeld bij wie ze terecht kunnen wanneer ze thuis in een moeilijke situatie (zouden) zitten. De jeugd kan kiezen uit verschillende antwoordcategorieën: moeder, vader, andere volwassene in mijn gezin, kind of jongere in mijn gezin, ander volwassen familielid, vriend of vriendin, huisdokter, leerkracht, CLB-medewerker¹⁰, Kinder- en Jongerentelefoon¹¹, jeugdadviescentrum¹², vertrouwenscentrum kindermishandeling en andere. Ook hier zijn meerdere antwoorden mogelijk. In het vierde deel wordt er aandacht besteed aan hoe de respondenten zorg en bestraffing zien binnen het gezin. In

---

¹⁰ CLB staat voor Centrum Leerlingenbegeleiding en is er o.a. om hulp te bieden aan leerlingen. Het CLB kan helpen bij een waaier van onderwerpen met één doel: een gezonde en optimale ontwikkeling van het kind (CLB Brussel, 2015).

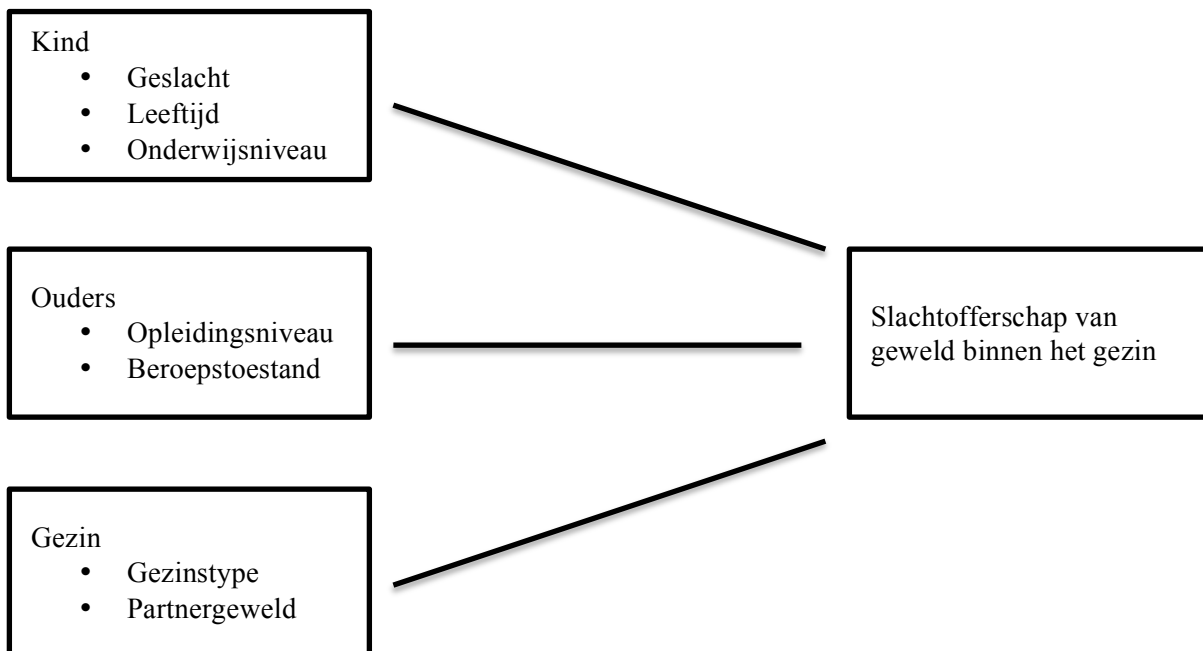
¹¹ Awel (voorheen de Kinder- en Jongerentelefoon) is een laagdrempelige hulplijn waar kinderen en jongeren antwoord krijgen op hun vragen. Het 102-nummer is gratis en bovendien komen ouders niets te weten, omdat het nummer niet op de rekening vermeld staat (Vlaamse overheid, z.d.).

¹² Het jeugdadviescentrum behoort tot het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk. Waar het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk in actie komt voor het welzijn van volwassenen, doet het jeugdadviescentrum dat voor minderjarigen. Het centrum helpt kinderen en jongeren met al hun vragen en problemen (Jeugdadviescentrum, 2013).

eerste instantie wordt gevraagd welke zorg de jeugdigen nodig vinden binnen de gezinscontext. Meer bepaald in welke mate zij het nodig vinden dat hun ouders beschikbaar zijn, hun emotioneel ondersteunen en verwennen. De respondenten kunnen aanduiden of ze het niet nodig, niet zo nodig, nodig of heel erg nodig vinden. Vervolgens wordt nagegaan welke straffen kinderen en jongeren toelaatbaar vinden voor iemand van hun leeftijd. Er worden voorbeelden van straffen gegeven en de jeugd kan aanduiden dat ze het nooit, soms, meestal of altijd toelaatbaar vinden. Het laatste deel handelt over een korte evaluatie van de vragenlijst (De Rycke, 05.07.2010; Kinderrechtencommissariaat, 2011, pp. 25-31).

3. CONCEPTUEEL KADER EN OPERATIONALISATIE VAN DE ONDERZOEKS-VARIABLEN

Aan de hand van de hierboven behandelde literatuuranalyse werden twee conceptuele kaders opgemaakt; één voor elke verklarende onderzoeksvraag. Op deze manier wordt er een visuele voorstelling gemaakt van de belangrijkste concepten uit de literatuur. Het eerste conceptuele kader in figuur 2 handelt over de eerste verklarende onderzoeksvraag; welke factoren hangen samen met slachtofferschap van geweld binnen het gezin? De lijnen impliceren een verband.

Figuur 4: Conceptueel schema eerste verklarende onderzoeksvraag

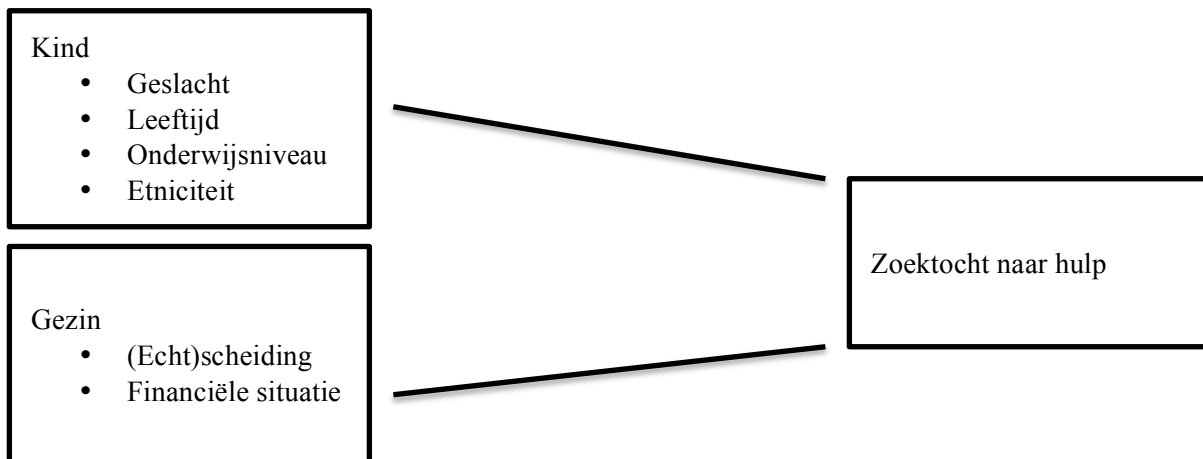
In figuur 4 vormt ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ de afhankelijke variabele. De concepten ‘geslacht’, ‘leeftijd’, ‘onderwijsniveau van het kind’, ‘opleidingsniveau van de ouders’, ‘beroepstoestand van de ouders’, ‘gezinstype’ en ‘partnergeweld’ fungeren hier als onafhankelijke variabelen.

Slachtofferschap wordt geoperationaliseerd aan de hand van 28 vragen over allerhande gebeurtenissen die in het gezin kunnen voorvallen; bijvoorbeeld ‘Duwde, schopte of greep iemand je heel hard vast?’. De kinderen en jongeren kunnen dan aangeven of dit nooit, ooit maar niet in het afgelopen jaar, soms of dikwijls gebeurt binnen het gezin. Het betreffen vragen over lichamelijk, emotioneel en seksueel geweld, verwaarlozing, en tot slot over getuige zijn van partnergeweld (De Rycke, 05.07.2010).¹³ Geslacht en leeftijd worden geoperationaliseerd door respectievelijk te vragen naar het geslacht en de leeftijd van het kind of de jongere. Het onderwijsniveau van het kind of de jongere trachten we te achterhalen door te vragen in welke school, in welk leerjaar en in welke onderwijsrichting de respondent zit.¹⁴ Om het opleidingsniveau van de ouders na te gaan, wordt gevraagd het hoogst behaalde diploma aan te vinken (geen – lager onderwijs – middelbaar onderwijs, niet voltooid – middelbaar onderwijs – hoger onderwijs – weet ik niet – andere). De beroepstoestand van de ouders wordt geoperationaliseerd aan de hand van de vraag wat de moeder en/of vader doet. Om het gezinstype te achterhalen, wordt gevraagd in hoeveel gezinnen de respondent woont (bijvoorbeeld omdat de ouders gescheiden zijn) en wie er allemaal in het gezin woont. Tot slot wordt partnergeweld nagegaan door te vragen of in het afgelopen jaar volwassenen bij hen thuis elkaar lichamelijk pijn deden of schreeuwden tegen elkaar op een manier die hen bang maakte (De Rycke, 05.07.2010).

---

¹³ De 28 vragen zijn opgenomen in het tweede deel van beide vragenlijsten.

¹⁴ Voor de helderheid van de studie is het misschien nog even nodig om aan te halen dat het Vlaamse basis- en secundair onderwijs bestaat uit verscheidene onderwijsvormen. In eerste instantie is er gewoon en buitengewoon basisonderwijs. In het Vlaamse secundair onderwijs zijn de hoofdvormen algemeen secundair onderwijs (aso), technisch secundair onderwijs (tso), beroeps secundair onderwijs (bso) en kunst secundair onderwijs (kso). Tot slot zijn er ook nog buitengewoon secundair onderwijs (buso), deeltijds beroeps secundair onderwijs, de examencommissie en het volwassenonderwijs dat secundaire opleidingen aanbiedt. Deze laatste twee worden voor deze studie, wellicht om praktische redenen, buiten beschouwing gelaten (Afdeling Informatie en Communicatie – Agentschap voor Onderwijscommunicatie, 2008, pp. 22-28).

Figuur 5: Conceptueel schema tweede verklarende onderzoeksvraag

Figuur 5 stelt het conceptuele kader van de tweede verklarende onderzoeksvraag voor; welke factoren hangen samen met de zoektocht naar hulp? De lijnen impliceren een verband. De ‘zoektocht naar hulp’ vormt de afhankelijke variabele. De concepten ‘geslacht’, ‘leeftijd’, ‘onderwijsniveau’, ‘etniciteit’, ‘(echt)scheiding’ en ‘financiële situatie’ fungeren hier als onafhankelijke variabele.

De ‘zoektocht naar hulp’ wordt geoperationaliseerd aan de hand van de vraag bij wie de respondenten terecht kunnen wanneer ze thuis in een moeilijke of pijnlijke situatie (zouden) zitten. Deze vraag wordt met andere woorden voorgelegd aan alle respondenten, los van de aan- of afwezigheid van geweld binnen het gezin. De jeugd kan kiezen uit verschillende antwoordcategorieën: moeder, vader, andere volwassene in mijn gezin, kind of jongere in mijn gezin, ander volwassen familielid, vriend of vriendin, huisdokter, leerkracht, CLB-medewerker, Kinder- en Jongerentelefoon, jeugdadviescentrum, vertrouwenscentrum kindermishandeling en andere.¹⁵ De onafhankelijke concepten ‘geslacht’, ‘leeftijd’ en ‘onderwijsniveau’ zijn dezelfde als die van de eerste verklarende onderzoeksvraag en worden dus op dezelfde manier geoperationaliseerd. ‘(Echt)scheiding’ wordt geoperationaliseerd door te vragen in hoeveel gezinnen de respondent woont. De etniciteit trachten we te achterhalen door te vragen welke nationaliteit het kind of de jongere heeft. Om de financiële situatie tot slot na te gaan, wordt gevraagd hoe rijk je thuis bent (De Rycke, 05.07.2010).

¹⁵ Deze vraag is opgenomen in het derde deel van beide vragenlijsten.

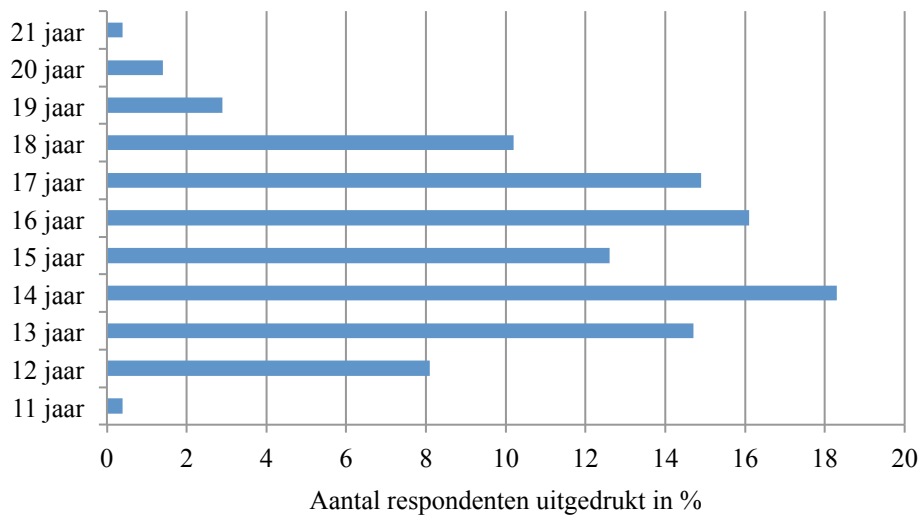
4. ONDERZOEKSEENHEDEN

In de onderstaande tabellen en afbeeldingen worden de algemene respondentenkenmerken besproken. Er is enkel gebruik gemaakt van de valide percentages; enkel de bruikbare gevallen zijn dus in rekening gebracht. In totaal participeerden 511 respondenten aan het onderzoek. Zoals reeds eerder beschreven (zie deel II, 2.2) werden de scholen getrokken door middel van een aselechte gestratificeerde clustersteekproeftrekking. Het vereiste aantal scholen per *stratum* is bereikt (Gies, & Vanderfaellie, 2011, z.p.). Uit tabel 3 kan men afleiden dat de vrouwelijke respondenten met 50,80% ietwat oververtegenwoordigd zijn. Het grootste deel van de jongeren (92,20%) heeft een Belgische nationaliteit. Daarnaast zijn er respondenten met een Britse (0,20%), Bulgaarse (0,20%), Deense (0,20%), Duitse (0,40%), Italiaanse (0,40%), Marokkaanse (1,00%), Nederlandse (3,30%), Slowaakse (0,20%), Spaanse (0,80%) en Turkse (1,00%) nationaliteit. 402 jongeren (81,90%) vermelden dat ze in één gezin wonen. De overige respondenten wonen ofwel in twee of drie gezinnen (18,10%). Door de grote non respons op de duidingsvraag, valt niet af te leiden of er bij deze jongeren een (echt)scheiding, overlijden of andere omstandigheid heeft plaatsgevonden. In deze studie kan men enkel stellen dat het gezin niet intact is. Het grootste deel van de jongeren (70,90%) geven aan dat ze thuis even rijk zijn als de anderen in de klas. Anderen (16,10%) vinden dat ze rijker zijn dan hun klasgenoten. Slechts 8,60% geeft aan minder rijk te zijn dan anderen in de klas. Een klein aantal respondenten zegt veel rijker te zijn dan hun klasgenoten (2,60%) of juist veel minder rijk te zijn (1,80%).

Kenmerken	Waarden	N	[%]
Geslacht	Meisje	259	50,80
	Jongen	251	49,20
Nationaliteit	Belgisch	451	92,20
	Brits	1	0,20
	Bulgaars	1	0,20
	Deens	1	0,20
	Duits	2	0,40
	Italiaans	2	0,40
	Marokkaans	5	1,00
	Nederlands	16	3,30
	Slowaaks	1	0,20
	Spaans	4	0,80
	Turks	5	1,00
Woonachtig # gezinnen	1 gezin	402	81,90
	2 of 3 gezinnen	89	18,10
Financiële situatie	Veel rijker dan de anderen in de klas	13	2,60
	Rijker dan de anderen in de klas	79	16,10
	Even rijk dan de anderen in de klas	348	70,90
	Minder rijk dan de anderen in de klas	42	8,60
	Veel minder rijk dan de anderen in de klas	9	1,80

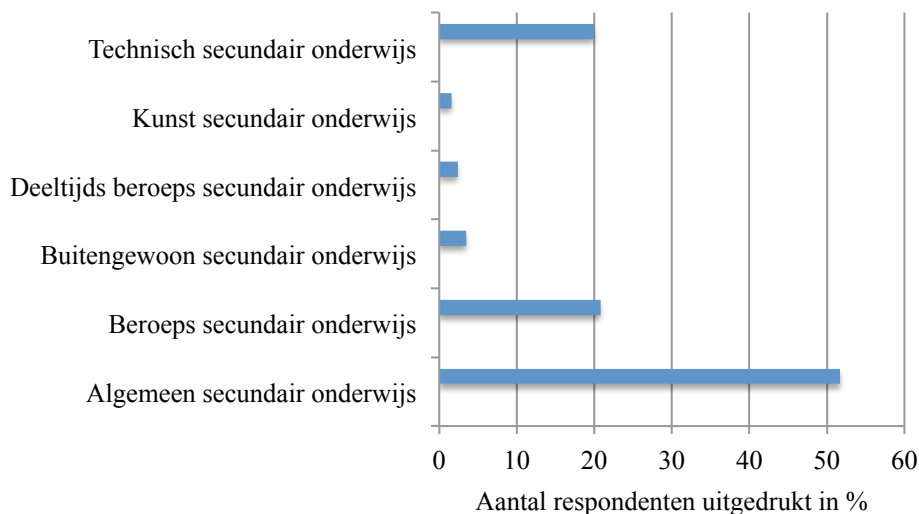
Tabel 3: Geslacht, nationaliteit, (echt)scheiding en financiële situatie van de respondenten uit de steekproef

Zoals men kan zien in figuur 6 varieert de leeftijd van 11 tot 21 jaar, wat maakt dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten ongeveer 15 jaar bedraagt.

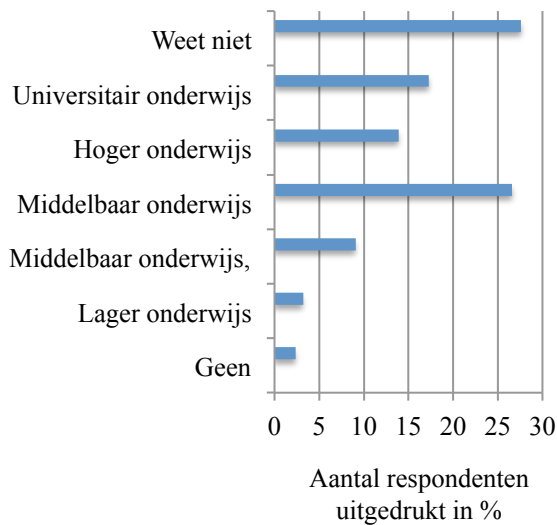
Figuur 6: Leeftijd van de respondenten uit de steekproef (N = 509)

Figuur 7 vertoont de variatie in onderwijsvormen in de steekproef. De meeste respondenten volgen algemeen secundair onderwijs (51,70%), beroeps secundair onderwijs (20,80%) of technisch secundair onderwijs (20%). De overige jongeren zitten in het buitengewoon secundair onderwijs (3,50%), deeltijds beroeps secundair onderwijs (2,40%) of kunst secundair onderwijs (1,60%).

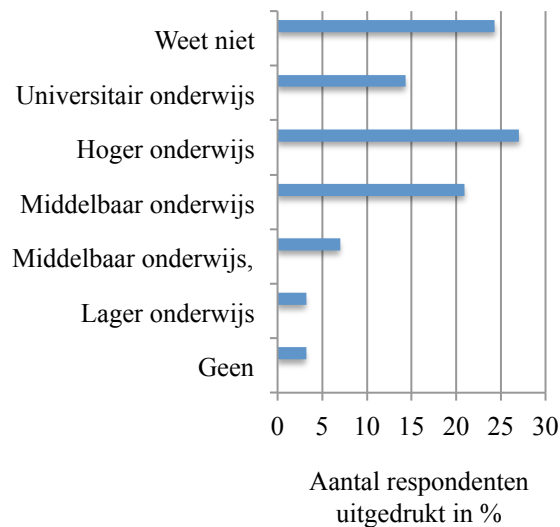

Figuur 7: Onderwijsniveau van de respondenten uit de steekproef (N = 509)

Figuur 8: Opleidingsniveau vader (N = 497)

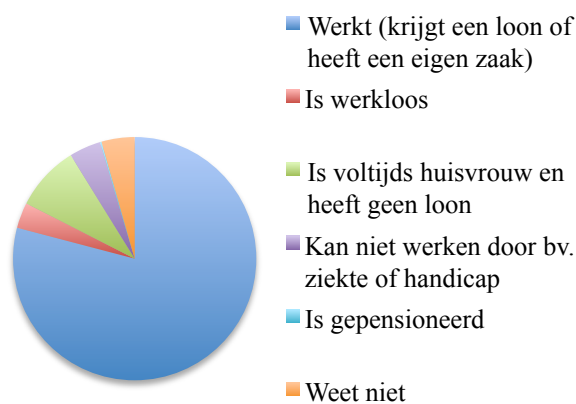

Figuur 9: Opleidingsniveau moeder (N = 497)

Figuren 8 en 9 tonen respectievelijk het opleidingsniveau van vader en moeder van de respondenten. Uit de steekproef blijkt dat de meeste jongeren niet weten welk opleidingsniveau hun ouders behaald hebben. Van de gekende cijfers wordt duidelijk dat de meeste ouders hooggeschoold zijn. Zij hebben namelijk een diploma van de hogeschool of van de universiteit. Vele andere ouders hebben een diploma secundair onderwijs. Respondenten geven ook aan dat hun ouders secundair onderwijs hebben gevolgd, maar niet hebben voltooid. De overige jongeren vermelden dat hun ouders geen diploma of een diploma lager onderwijs hebben behaald.

Figuur 10: Beroepstoestand vader uitgedrukt in % (N = 497)

Figuur 11: Beroepstoestand moeder uitgedrukt in % (N = 497)

Zoals blijkt uit de figuren 10 en 11 werken de meeste ouders van de respondenten. Ook blijken toch nog wat moeders voltijds huisvrouw te zijn, dit in tegenstelling tot zeer weinig voltijdse huisvaders. Ook zijn er nog enkele ouders die werkloos zijn. Gepensioneerde ouders of ouders die niet kunnen werken door bijvoorbeeld ziekte of handicap, komen niet zo vaak voor. Tot slot kennen een aantal jongeren de beroepstoestand van hun ouders niet.

5. ANALYSEPLAN

Voor de verwerking van de data wordt gebruikt gemaakt van het softwareprogramma SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Allereerst worden de beschrijvende statistieken van zowel 'slachtofferschap van geweld binnen het gezin' als van de 'zoektocht naar hulp' opgevraagd. De variabele 'slachtofferschap van geweld binnen het gezin' is een samengestelde variabele die bestaat uit 28 vragen (zie deel II, 3). De frequenties van alle vragen worden apart berekend, waarna dit ook voor de zes nieuwe variabelen van de verschillende vormen¹⁶ gebeurt. Vervolgens wordt er gezocht naar verschillen in slachtofferschap van geweld binnen het gezin naargelang geslacht aan de hand van de Chi-Kwadraat toets. Ook voor de variabele de 'zoektocht naar hulp' wordt de frequentie berekend en verschillen naargelang geslacht nagegaan aan de hand van de Chi-Kwadraat toets. Na de beschrijvende analyse volgt de verklarende analyse. De invloed van de verschillende risicofactoren ten aanzien van 'slachtofferschap van geweld binnen het gezin' wordt berekend aan de hand van een logistische regressie analyse. Deze risicofactoren komen uit twee domeinen (individu en gezin) gebaseerd op de literatuur (zie deel I, 3.2). Tot slot wordt de invloed van een aantal factoren ten aanzien van de 'zoektocht naar hulp' berekend via een logistische regressie analyse. Deze bewerkingen worden uitgevoerd op de gehele steekproef. In het resultatengedeelte zal meer in detail ingegaan worden op de concreet gebruikte concepten en hoe deze tot stand zijn gekomen.

---

¹⁶ Lichamelijk geweld of misbruik, extreem lichamelijk geweld of misbruik, emotioneel geweld of misbruik, seksueel geweld of seksueel grensoverschrijdend gedrag, verwaarlozing of gebrek aan zorg, én getuige van partnergeweld.

III. DE ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit derde deel worden de onderzoeksresultaten besproken. Omwille van praktische redenen is er gekozen om enkel de vragenlijst voor jongeren van het secundair onderwijs diepgaand te analyseren. Deze keuze wordt gemotiveerd door de grotere respons in vergelijking met de respons op de vragenlijst voor de kinderen van het basisonderwijs. In eerste instantie wordt ingegaan op de beschrijvende resultaten. Het gaat over de beschrijving van de prevalentie van slachtofferschap en van de zoektocht naar hulp. In tweede instantie wordt er gekeken via logistische regressie analyses welke (risico)factoren de afhankelijke variabelen voorspellen.

1. RESULTATEN BESCHRIJVENDE ANALYSES

In dit onderdeel wordt ingegaan op de concepten ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ en ‘zoektocht naar hulp’, zoals voorgesteld in de onderzoeksvragen. Deze concepten worden in dezelfde volgorde van de literatuuranalyse besproken. De afhankelijke variabelen worden afgebeeld naargelang geslacht, omdat het een belangrijke en veel voorkomende onafhankelijke variabele vormt. Tot slot wordt er gezocht naar verschillen aan de hand van de Chi-kwadraat toets.

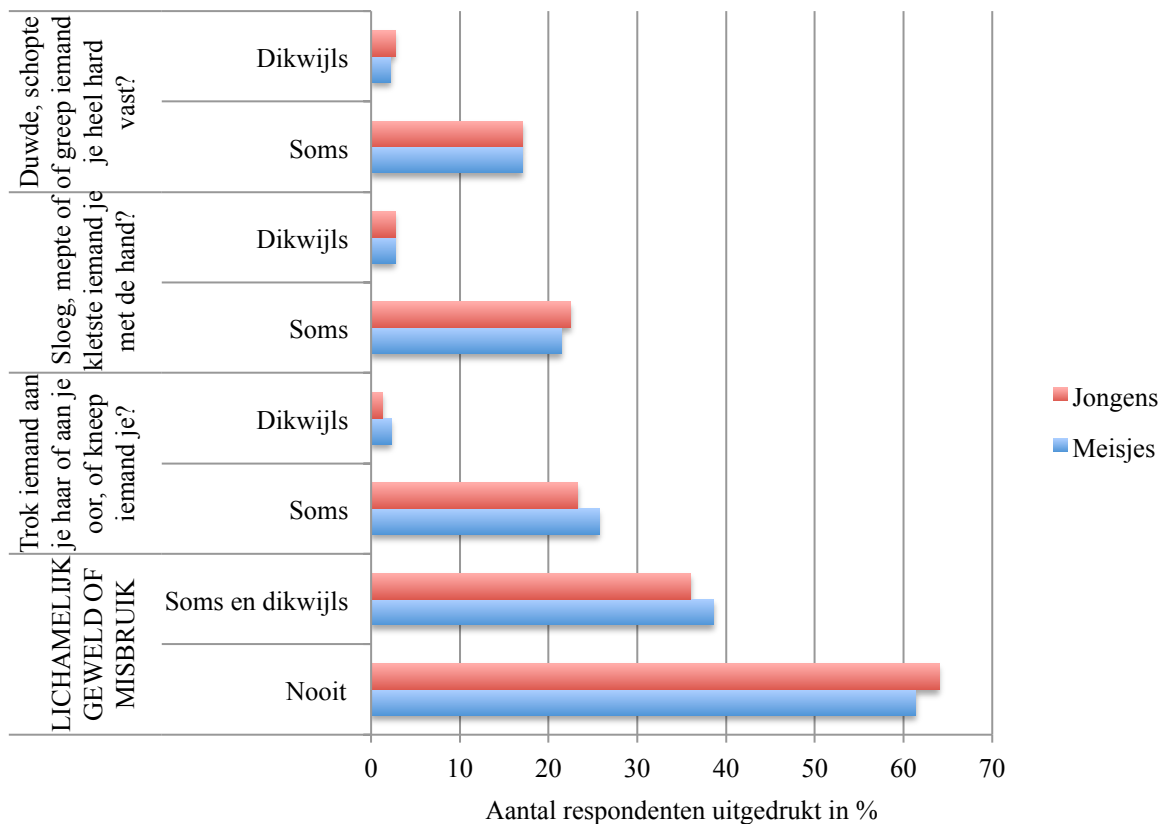
1.1. Slachtofferschap van geweld binnen het gezin

Het eerste concept betreft het ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’. Zoals uit de literatuuranalyse bleek, bestaat de definitie van het Kinderrechtencommissariaat uit vijf grote vormen van kindermishandeling; namelijk lichamelijk geweld of misbruik, emotioneel geweld of misbruik, seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag, verwaarlozing of gebrek aan zorg en tot slot getuige zijn van partnergeweld (Kinderrechtencommissariaat, 2011, pp. 9-10).

Deze verschillende soorten geweld worden gemeten aan de hand van 28 vragen. Telkens zijn er vier antwoordcategorieën: ‘nooit’, ‘ooit maar niet in het afgelopen jaar’, ‘soms’ en ‘dikwijls’. In de uitgevoerde analyses worden deze mogelijkheden herleid tot twee categorieën: ‘soms’ en ‘dikwijls’. De categorie ‘ooit maar niet in het afgelopen jaar’ wordt buiten beschouwing gelaten. Dit omwille van enerzijds geheugenbias te voorkomen en anderzijds is het beter dat de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabelen zo dicht mogelijk bij elkaar liggen. Een situatie van geweld van vijf jaar geleden kan namelijk in andere omstandigheden ontstaan zijn en dit wordt niet bevraagd in het eigenlijke onderzoek. In de onderstaande tabellen komt per soort geweld steeds eerst de verdeling voor de afzonderlijke vragen aan bod en vervolgens de frequentie voor al die vragen samengevoegd.

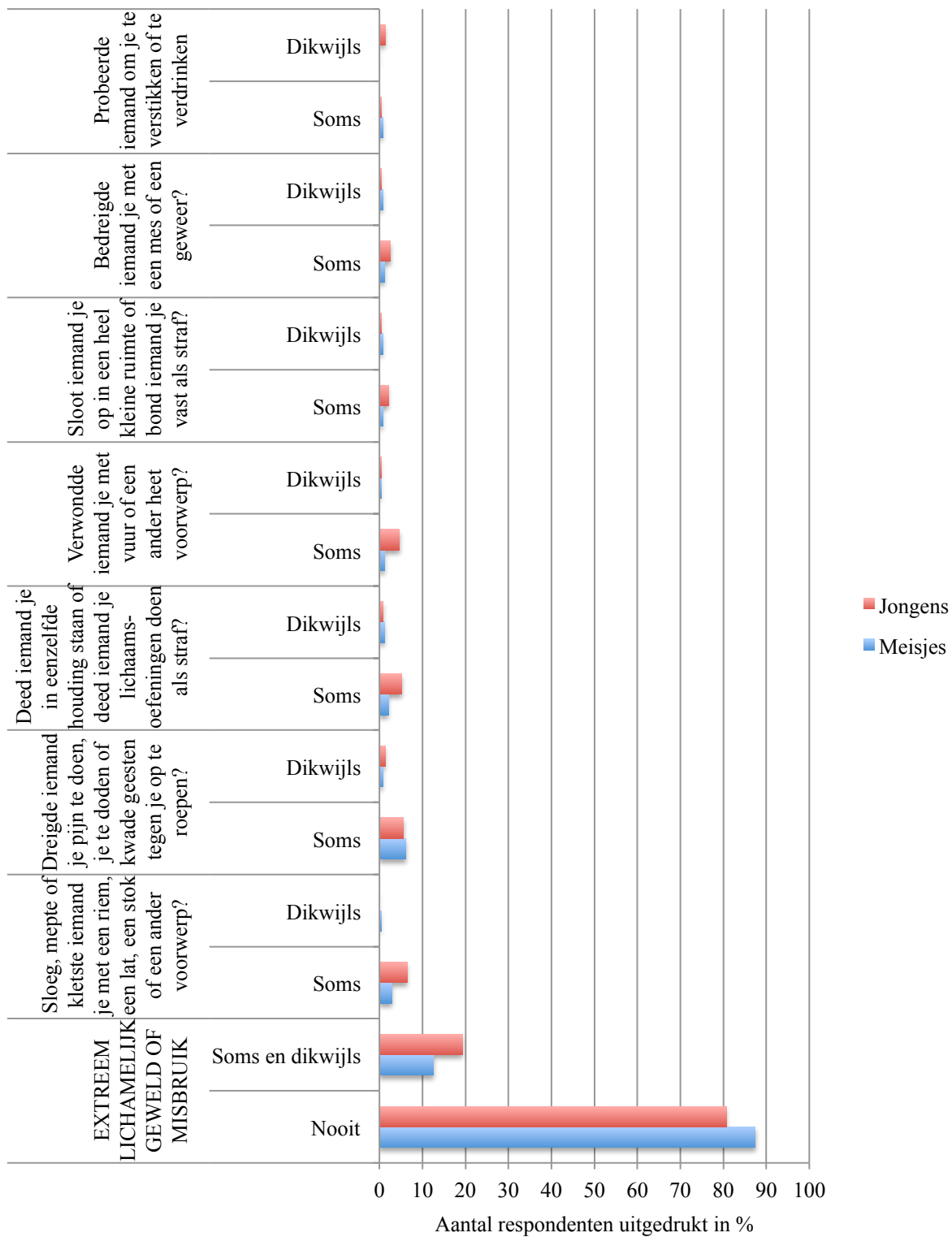
1.1.1. Lichamelijk geweld of misbruik

In de vragenlijst wordt er een onderscheid gemaakt tussen lichamelijk geweld en extreem lichamelijk geweld. Lichamelijk geweld of misbruik wordt gemeten op basis van drie vragen: “Trok iemand aan je haar of aan je oor, of kneep iemand je?”, “Sloeg, mepte of kletste iemand je met de hand?” en “Duwde, schopte of greep iemand je heel hard vast?”. Uit figuur 12 merken we op dat het grootste deel van de jongeren aangeeft nooit slachtoffer te zijn geweest, hoewel bijna 40% van de jongeren wel vermeldt slachtoffer te zijn. Van het totaal aantal jongens heeft 36% minstens op één van de drie vragen aangegeven dat hij/zij reeds soms of dikwijls slachtoffer is geworden. Van alle meisjes in de steekproef is dat 38,6%. Algemeen gezien antwoorden de jongeren (jongens én meisjes) het vaakst bevestigend op het item “Trok iemand aan je haar of aan je oor, of kneep iemand je?”. De respondenten antwoorden het minst bevestigend op de variabele “Duwde, schopte of greep iemand je heel hard vast?”.

Figuur 12: Frequentie lichamelijk geweld of misbruik naargelang geslacht (N = 400)

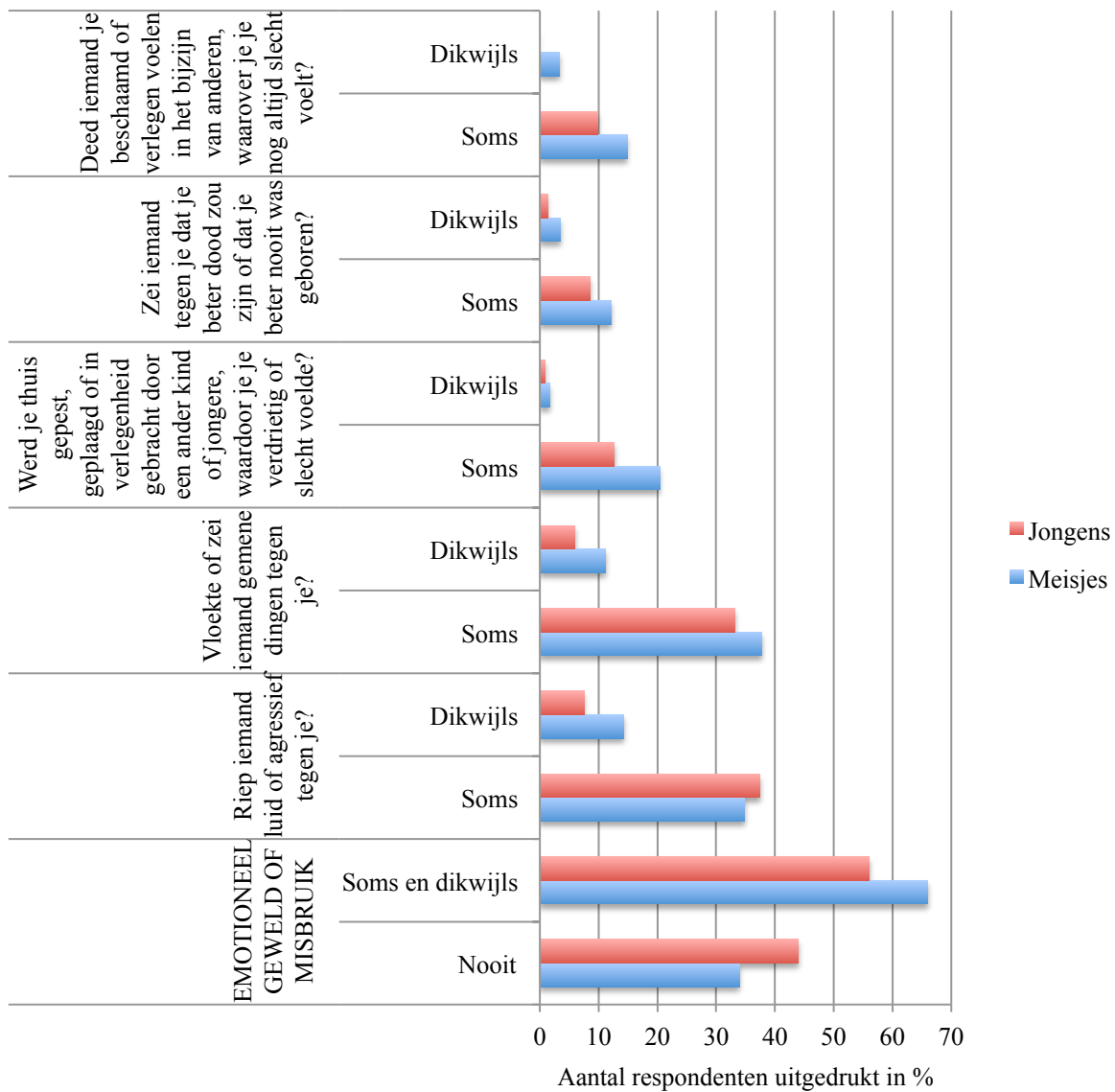
Extreem lichamelijk geweld of misbruik wordt in kaart gebracht door zeven vragen: “Sloeg, mepte of kletste iemand je met een riem, een lat, een stok of een ander voorwerp?”, “Dreigde iemand je pijn te doen, je te doden of kwade geesten tegen je op te roepen?”, “Deed iemand je in eenzelfde houding staan of deed iemand je lichaamsoefeningen doen als straf?”, “Verwondde iemand je met vuur of een ander heet voorwerp?”, “Sloot iemand je op in een heel kleine ruimte of bond iemand je vast als straf?”, “Bedreigde iemand je met een mes of een geweer?” en “Probeerde iemand om je te verstikken of te verdrinken?”. Uit de cijfers van figuur 13 kunnen we afleiden dat de slachtofferpercentages voor elke situatie apart redelijk laag liggen. Algemeen gezien antwoorden de respondenten (jongens én meisjes) het vaakst bevestigend op het item “Sloeg, mepte of kletste iemand je met een riem, een lat, een stok of een ander voorwerp?”. De jongeren antwoorden het minst bevestigend op de variabele “Probeerde iemand om je te verstikken of te verdrinken?”. Maar het is verontrustend dat 12,6% van de meisjes en 19,3% van de jongens minstens één vorm van extreem lichamelijk geweld of misbruik aankruisen.

Figuur 13: Frequentie extreem lichamenlijk geweld of misbruik naargelang geslacht (N = 448)

1.1.2. Emotioneel geweld of misbruik

Emotioneel geweld of misbruik wordt gemeten op basis van vijf vragen: “Riep iemand luid of agressief tegen je?”, “Vloekte of zei iemand gemene dingen tegen je?”, “Werd je thuis gepest, geplaagd of in verlegenheid gebracht door een ander kind of jongere, waardoor je je verdrietig of slecht voelde?”, “Zei iemand tegen je dat je beter dood zou zijn of dat je beter nooit was geboren?” en “Deed iemand je beschaamd of verlegen voelen in het bijzijn van anderen, waarover je je nog altijd slecht voelt?”. Uit figuur 14 blijkt zeer duidelijk dat er meer jongeren slachtoffer worden van ‘verbaal’ geweld (d.w.z. roepen en vloeken) dan van de zogenaamde psychische terreur. De respondenten antwoorden het vaakst bevestigend op het item “Riep iemand luid of agressief tegen je?”. Meisjes (soms: 34,8%; dikwijls: 14,3%) worden hier meer slachtoffer van dan jongens (soms: 37,4%; dikwijls: 7,5%), wanneer men de categorieën ‘soms’ en ‘dikwijls’ samentelt. Dit verschil is significant: $\chi^2 = 6,252$, $df = 2$, $p < 0,05$. Dit betekent dat meisjes significant meer slachtoffer worden. Algemeen gezien antwoorden de jongeren (jongens én meisjes) het minst bevestigend op de variabele “Deed iemand je beschaamd of verlegen voelen in het bijzijn van anderen, waarover je je nog altijd slecht voelt?”. Ook wat betreft dit item worden meer meisjes (soms: 14,9%; dikwijls: 3,4%) dan jongens (soms: 9,9%; dikwijls: 0,0%) slachtoffer. Ook dit verschil is significant: $\chi^2 = 14,389$, $df = 2$, $p < 0,05$. Tot slot is het zeer verontrustend dat 56% van de jongens en 66% van de meisjes minstens één vorm van emotioneel geweld of misbruik aankruisen. Het samengenomen concept ‘slachtofferschap van emotioneel geweld of misbruik’ is dus ook hoger bij de meisjes in de steekproef dan bij de jongens. Dit verschil is tevens significant: $\chi^2 = 3,832$, $df = 1$, $p = 0,05$.

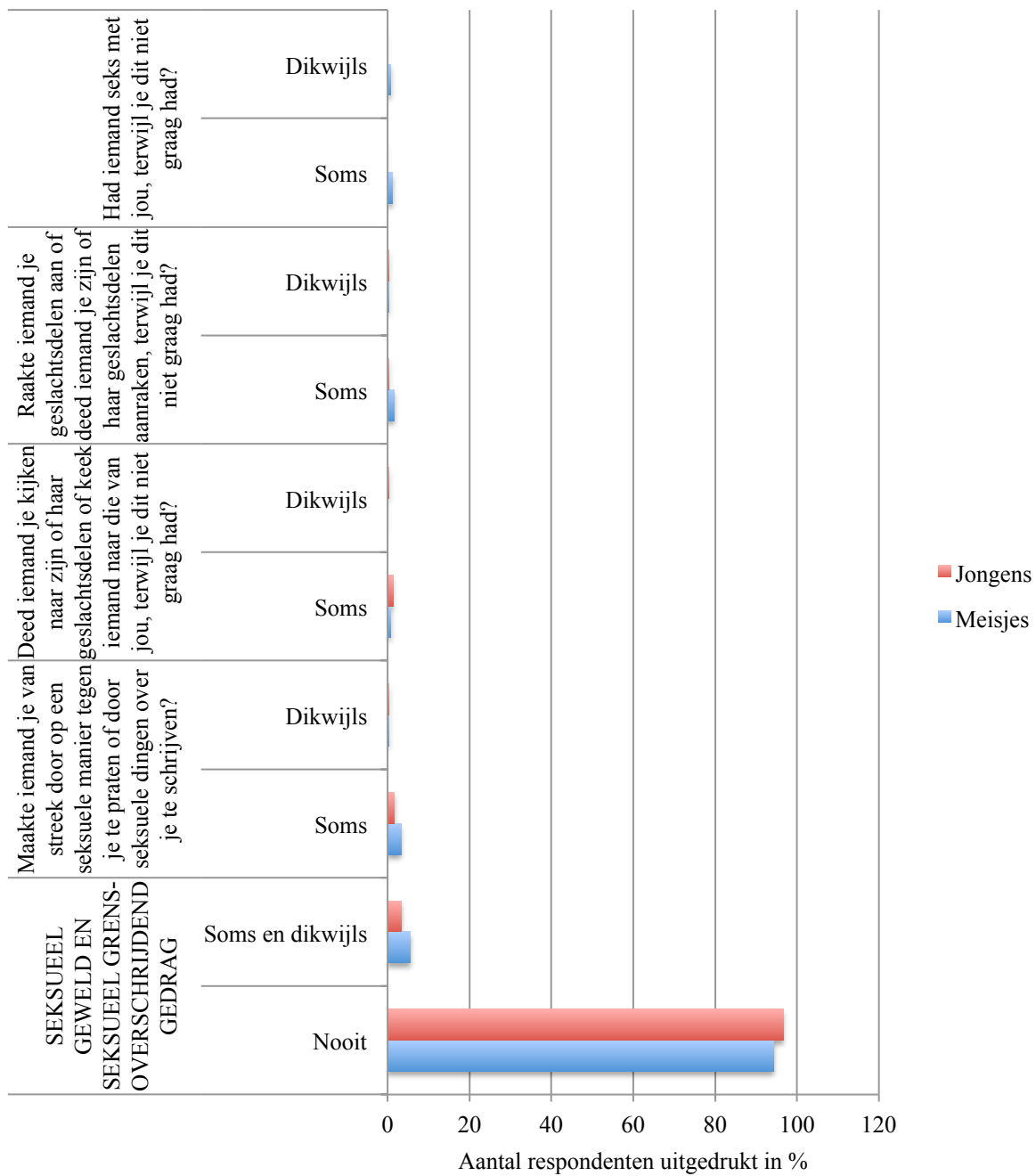

Figuur 14: Frequentie emotioneel geweld of misbruik naargelang geslacht (N = 407)

1.1.3. Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag

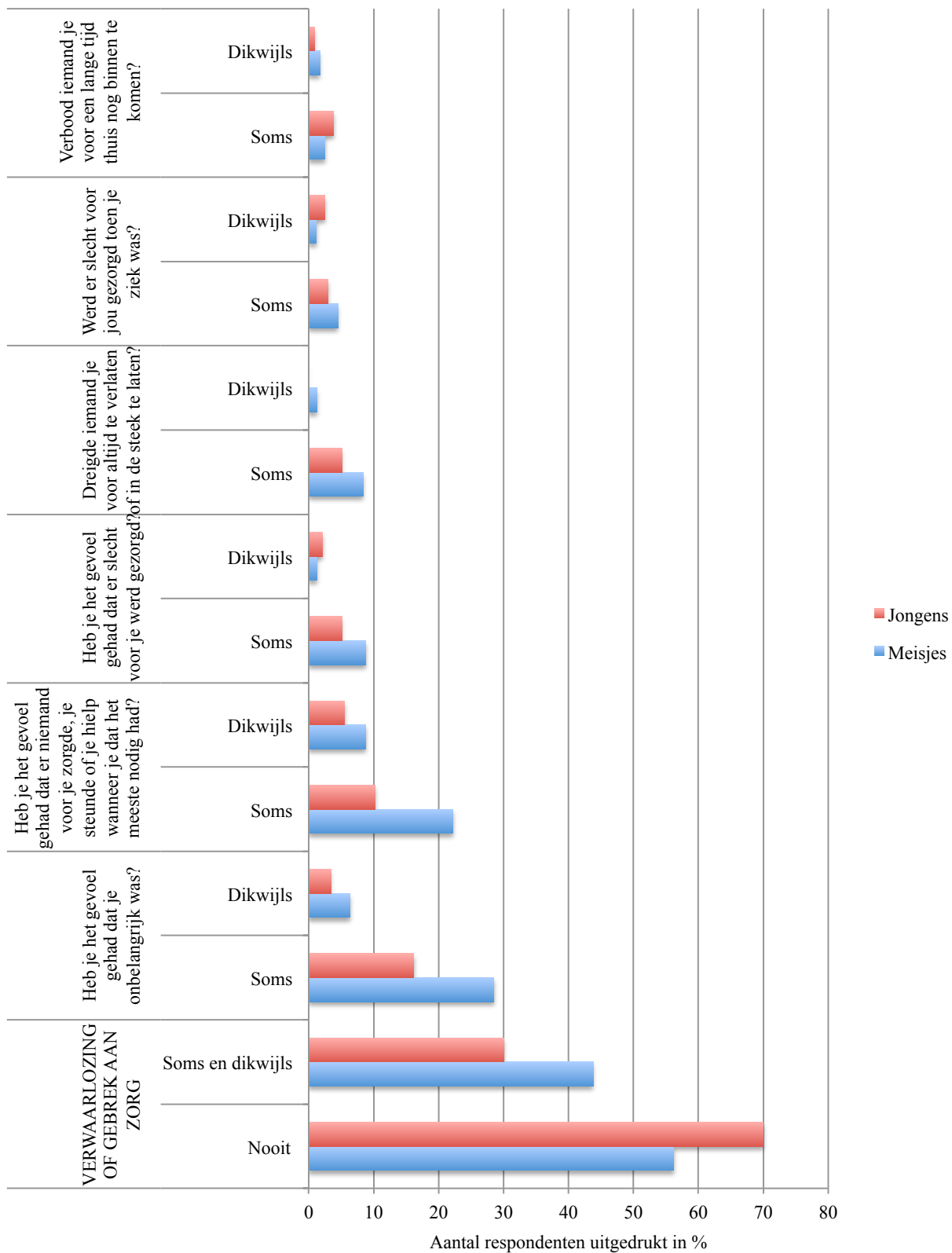
Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt in kaart gebracht door vier vragen: “Maakte iemand je van streek door op een seksuele manier tegen je te praten of door seksuele dingen over je te schrijven?”, “Deed iemand je kijken naar zijn of haar geslachtsdelen of keek iemand naar die van jou, terwijl je dit niet graag had?”, “Raakte iemand je geslachtsdelen aan of deed iemand je zijn of haar geslachtsdelen aanraken, terwijl je dit niet graag had?” en “Had iemand seks met jou, terwijl je dit niet graag had?”. Uit figuur 15 blijkt zeer duidelijk dat een erg kleine minderheid van de jongeren slachtoffer is van de bevraagde situaties. 3,4% van de jongens en 5,6% van de meisjes zijn namelijk slachtoffer van minstens één bevraagde situatie. De respondenten antwoorden het vaakst bevestigend op het item “Maakte iemand je van streek door op een seksuele manier tegen je te praten of door seksuele dingen over je te schrijven?”. En algemeen gezien antwoorden de jongeren (jongens én meisjes) het minst bevestigend op de variabele “Had iemand seks met jou, terwijl je dit niet graag had?”. Meisjes (soms: 1,2%; dikwijls: 0,8%) worden hier meer slachtoffer van dan jongens (soms: 0,0%; dikwijls: 0,0%). Dit verschil is significant: $\chi^2 = 6,858$, $df = 2$, $p < 0,05$. Dit betekent dat meisjes significant meer slachtoffer worden.

Figuur 15: Frequentie seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag naargelang geslacht (N = 469)

1.1.4. Verwaarlozing of gebrek aan zorg

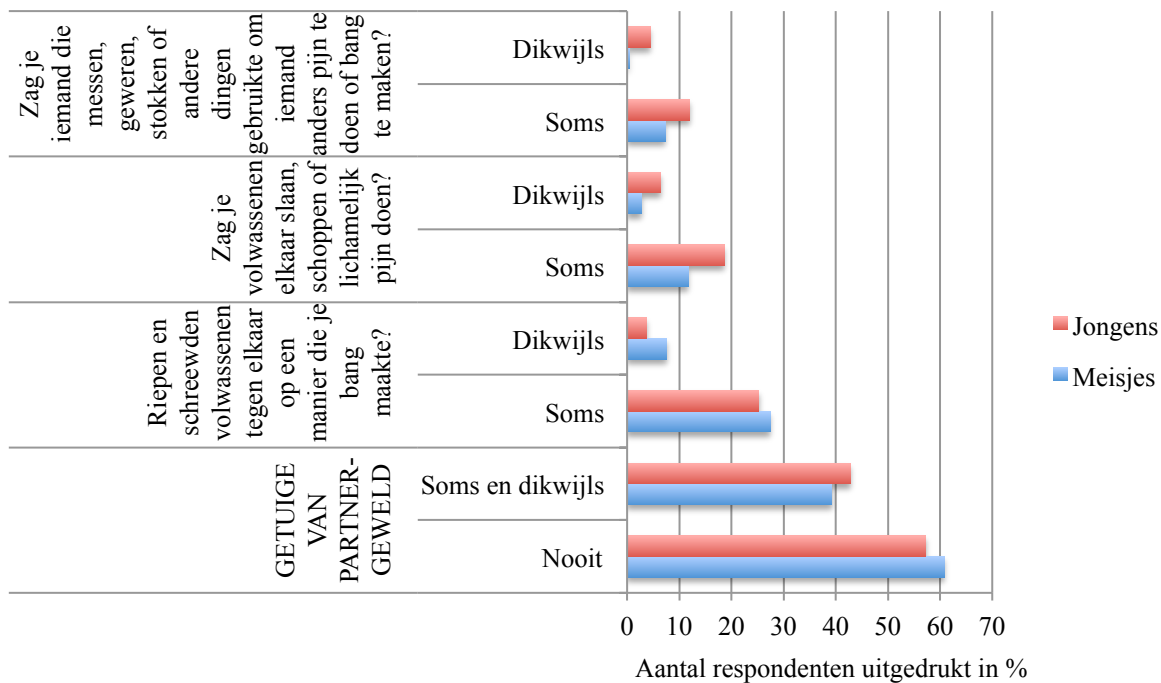
Verwaarlozing of gebrek aan zorg wordt gemeten op basis van zes vragen: “Heb je het gevoel gehad dat je onbelangrijk was?”, “Heb je het gevoel gehad dat er niemand voor je zorgde, je steunde of je hielp wanneer je dat het meeste nodig had?”, “Heb je het gevoel gehad dat er slecht voor je werd gezorgd?”, “Dreigde iemand je voor altijd te verlaten of in de steek te laten?”, “Werd er slecht voor jou gezorgd toen je ziek was?” en “Verbood iemand je voor een lange tijd thuis nog binnen te komen?”. De resultaten zijn terug te vinden in figuur 16. De slachtofferpercentages scoren zowel voor jongens (soms: 16,2%; dikwijls: 3,4%) als voor meisjes (soms: 28,5%; dikwijls: 6,4%) hoog op de vraag “Heb je het gevoel gehad dat je onbelangrijk was?”. Meisjes worden hier significant meer slachtoffer van dan jongens ($\chi^2 = 14,076$, $df = 2$, $p < 0,05$). De respondenten geven ook vaak bevestigend antwoord op de vraag “Heb je het gevoel dat er niemand voor je zorgde, je steunde of je hielp wanneer je dat het meeste nodig had?”. Meisjes (soms: 22,2%; dikwijls: 8,8%) worden hier meer slachtoffer van dan jongens (soms: 10,2%; dikwijls: 5,5%). Dit verschil is significant: $\chi^2 = 16,067$, $df = 2$, $p < 0,05$. Algemeen gezien antwoorden de jongeren (jongens én meisjes) het minst bevestigend op de variabele “Verbood iemand je voor een lange tijd thuis nog binnen te komen?”. Tevens is er nog een significant verschil voor de vraag “Dreigde iemand je voor altijd te verlaten of in de steek te laten?” ($\chi^2 = 6,258$, $df = 2$, $p < 0,05$). Samenvattend heeft 43,8% van de meisjes en 30% van de jongens zich ooit reeds op één of andere manier verwaarloosd gevoeld. Slachtofferschap van verwaarlozing of gebrek aan zorg is dus hoger bij de meisjes in de steekproef dan bij de jongens. Dit verschil is significant: $\chi^2 = 8,538$, $df = 1$, $p < 0,05$. Dit betekent dat meisjes significant meer slachtoffer worden van verwaarlozing of gebrek aan zorg.

Figuur 16: Frequentie verwaarlozing of gebrek aan zorg naargelang geslacht (N = 444)

1.1.5. Getuige van partnergeweld

Tot slot wordt getuige zijn van partnergeweld in kaart gebracht door drie vragen: “Riepen en schreeuwden volwassenen tegen elkaar op een manier die je bang maakte?”, “Zag je volwassenen elkaar slaan, schoppen of lichamelijk pijn doen?” en “Zag je iemand die messen, geweren, stokken of andere dingen gebruikte om iemand anders pijn te doen of bang te maken?”. Figuur 17 geeft een overzicht van het aantal jongeren die getuige zijn van partnergeweld. Meisjes (soms: 27,4%; dikwijls: 7,5%) en jongens (soms: 25,2%; dikwijls: 3,8%) zijn voornamelijk getuigen van volwassenen die roepen en schreeuwen tegen elkaar op een manier die hen bang maakt. De respondenten geven ook vaak bevestigend antwoord op de vraag “Zag je volwassenen elkaar slaan, schoppen of lichamelijk pijn doen?”. Jongens (soms: 18,6%; dikwijls: 6,4%) worden hier meer slachtoffer van dan meisjes (soms: 11,7%; dikwijls: 2,7%). Dit verschil is significant: $\chi^2 = 8,431$, $df = 2$, $p < 0,05$. Dit betekent dat jongens significant meer slachtoffer worden. De jongeren antwoorden het minst bevestigend op de variabele “Zag je iemand die messen, geweren, stokken of andere dingen gebruikte om iemand anders pijn te doen of bang te maken?”. Jongens (soms: 11,9%; dikwijls: 4,4%) worden hier meer slachtoffer van dan meisjes (soms: 7,3%; dikwijls: 0,4%). Dit verschil is significant: $\chi^2 = 12,313$, $df = 2$, $p < 0,05$. Algemeen gezien zijn 39,2% van de meisjes en 42,8% van de jongens getuige van partnergeweld.

Figuur 17: Frequentie getuige van partnergeweld naargelang geslacht (N = 485)

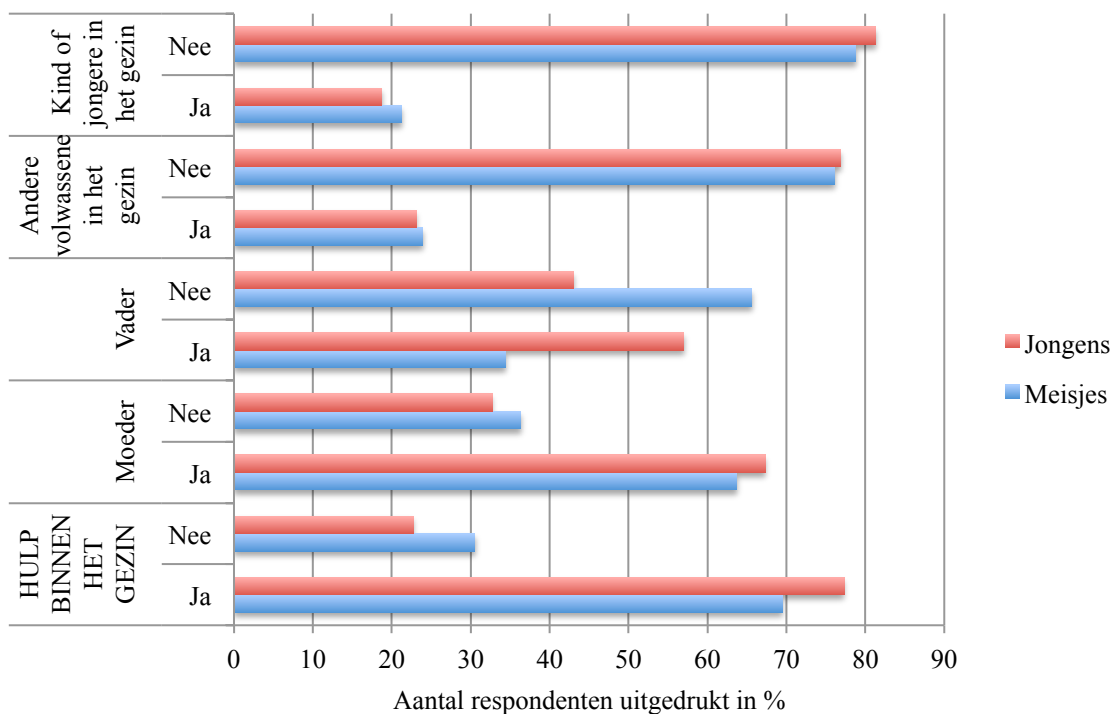
1.2. Zoektocht naar hulp

De tweede onafhankelijke variabele betreft het concept ‘zoektocht naar hulp’. Zoals reeds eerder besproken, wordt deze variabele geoperationaliseerd aan de hand van de vraag bij wie de respondenten terecht kunnen wanneer ze thuis in een moeilijke of pijnlijke situatie (zouden) zitten (De Rycke, 05.07.2010). Deze vraag wordt met andere woorden voorgelegd aan alle respondenten, los van de aan- of afwezigheid van geweld binnen het gezin. De jeugd kan kiezen uit verschillende antwoordcategorieën: moeder, vader, andere volwassene in mijn gezin, kind of jongere in mijn gezin, ander volwassen familielid, vriend of vriendin, huisdokter, leerkracht, CLB-medewerker, Kinder- en Jongerentelefoon, jeugdadviescentrum, vertrouwenscentrum kindermishandeling en andere. In de volgende analyses wordt er een onderscheid gemaakt tussen hulp binnen het gezin en hulp buiten het gezin. Hulp binnen het gezin omvat moeder, vader, andere volwassene in het gezin en kind of jongere in het gezin. Hulp buiten het gezin bestaat daarentegen uit ander volwassen familielid, vriend of vriendin, huisdokter, leerkracht, CLB-medewerker, Kinder- en Jongerentelefoon en Vertrouwenscentrum kindermishandeling.¹⁷

¹⁷ Het jeugdadviescentrum is door geen enkele respondent aangeduid.

1.2.1. Zoektocht naar hulp binnen het gezin

Uit figuur 18 merken we op dat het grootste deel van de jongeren terecht kan binnen het gezin voor hulp en steun, hoewel ongeveer één vierde hier niet terecht kan. Van het totaal aantal jongens heeft 77,3% minstens één persoon binnen het gezin aangegeven waar hij terecht kan voor hulp. Van alle meisjes in de steekproef heeft 69,5% minstens één vertrouwenspersoon binnen het gezin. In de steekproef zijn er dus meer jongens dan meisjes die hulp en steun vinden binnen het gezin. Als we kijken naar wie de jongeren aankruisen als vertrouwenspersonen, zijn het vooral de ouders en in het bijzonder de moeder.

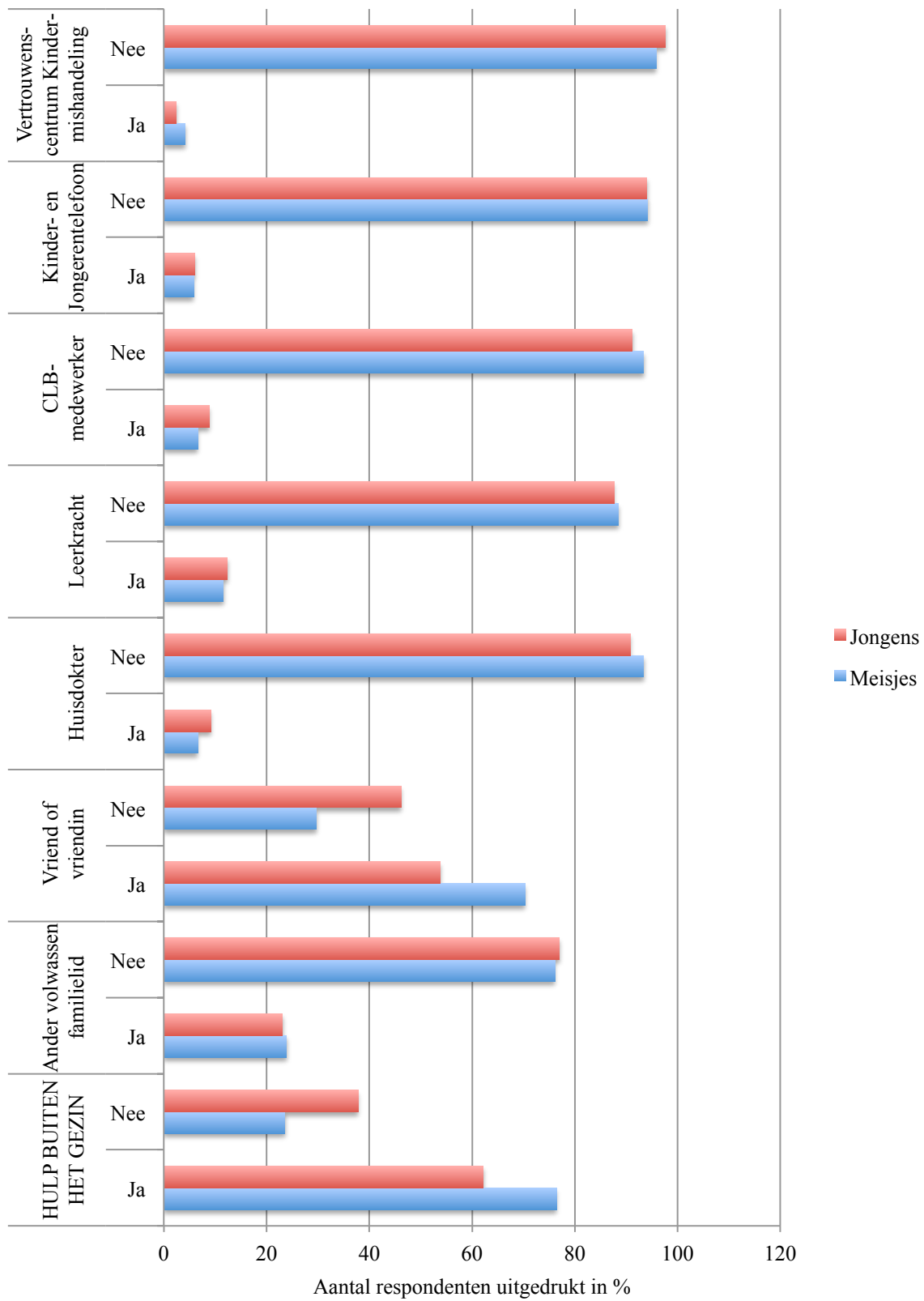

Figuur 18: Frequentie hulp binnen het gezin naargelang geslacht (N = 510)

1.2.2. Zoektocht naar hulp buiten het gezin

Uit de cijfers van figuur 19 kunnen we afleiden dat het merendeel van de jongeren terecht kan buiten het gezin voor hulp wanneer men in een moeilijke situatie (zou) zitten. Meer meisjes (76,4%) dan jongens (62,2%) hebben namelijk minstens één persoon en/of instantie buiten het gezin aangekruist. Dit verschil is significant: $\chi^2 = 11,607$, $df = 1$, $p < 0,05$. Dit betekent dat meisjes significant meer terecht kunnen bij personen en instanties buiten het gezin voor hulp en steun. Als we kijken naar wie de jongeren aankruisen als hulpbron, zijn het voornamelijk de informele individuen. De meeste jongeren, en dan voornamelijk de meeste meisjes, vertrouwen hun zorgen toe aan een vriend of vriendin. In tweede instantie duidt ongeveer één vierde van de jongeren een ander volwassen familielid aan als hulp. Verder zijn er nog enkele jongeren die een leerkracht als vertrouwenspersoon zien. Tot slot worden de meer formele instanties zelden aangeduid als een plek waar jongeren terecht kunnen.

Figuur 19: Frequentie hulp buiten het gezin naargelang geslacht (N = 510)

2. RESULTATEN VERKLARENDE ANALYSES

In het tweede deel van de onderzoeksresultaten gaan we in op de verklarende analyses met betrekking tot de verklarende onderzoeksvragen (3 en 4). Om de factoren te meten die samenhangen met enerzijds ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ en anderzijds ‘de zoektocht naar hulp’, wordt gekozen voor logistische regressie analyses. Deze analyses worden in dezelfde volgorde als de onderzoeksvragen besproken.

2.1. Risicofactoren wat betreft slachtofferschap van geweld binnen het gezin

In de eerste verklarende onderzoeksvraag die aan de hand van een logistische regressie analyse wordt aangepakt, wordt er gekeken naar de risicofactoren die samenhangen met de verhoogde prevalentie van slachtofferschap van geweld binnen het gezin. In het voorgaande beschrijvende deel zijn de vijf verschillende hoofdvormen van geweld reeds afzonderlijk aan bod gekomen. Om de afhankelijke variabele te construeren worden de verscheidene soorten geweld opgeteld en gereduceerd tot twee categorieën: ‘nooit’ en ‘soms en dikwijls’. Kortom, een jongere is slachtoffer wanneer hij/zij minstens één slachtofferervaring heeft ondervonden in het afgelopen jaar. Op deze manier is 25,4% van de steekproef geen slachtoffer van geweld binnen het gezin, tegenover 74,6% die wel minstens één slachtofferervaring in het afgelopen jaar heeft ervaren. Verder zijn er drie nominale variabelen uit het conceptueel kader gehercodeerd tot dummy’s: onderwijsniveau van het kind (we zetten steeds de categorieën ‘buso en deeltijds bso’, én ‘bso en tso’ af tegen ‘aso en kso’), opleidingsniveau van de ouders (twee categorieën: ‘laaggeschoold’ en ‘hoger en universitair onderwijs’) en beroepstoestand van de ouders (twee categorieën: ‘werkt’ en ‘werkt niet’). Er wordt gewerkt met een logistische regressie analyse waarin drie modellen worden getoetst. Model 1 betreft de risicofactoren eigen aan het kind. Model 2 betreft naast de risicofactoren wat betreft het kind ook factoren eigen aan de ouders. Tot slot komen er in model 3 ook nog de kenmerken inzake het gezin bij.

In de bijlage is de logistische regressie analyse opgenomen, die uitgevoerd is zoals ze zonet beschreven is. Geen enkele onafhankelijke variabele draagt significant bij aan de verklaring van de slachtofferschap van geweld binnen het gezin. Om deze reden is er gekozen om opnieuw een logistische regressie analyse uit te voeren, maar dan op de afhankelijke variabele ‘nooit of gering’ en ‘meervoudig’ slachtofferschap. In de eerste categorie zitten jongeren (70%) die geen slachtoffer zijn of maximaal twee verschillende soorten geweldservaringen kennen. In de tweede categorie zitten bijgevolg alle jongeren (30%) die slachtoffer zijn van minstens drie verscheidene vormen van geweld; bijvoorbeeld van lichamelijk, extreem lichamelijk en emotioneel geweld.

	Model 1		Model 2		Model 3	
	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>
Risicofactoren wat betreft het kind						
Geslacht	0,16	1,17	0,25	1,29	0,28	1,33
Leeftijd	-0,01	0,99	-0,04	0,96	-0,11	0,89
Onderwijsniveau (ref. cat. aso en kso)						
Buso en deeltijds bso	0,70	2,01	0,80	2,22	1,36	3,88
Bso en tso	0,04	1,05	-0,08	0,92	-0,41	0,66
Risicofactoren wat betreft de ouders						
Opleidingsniveau moeder			-0,94	0,39 *	-1,30	0,27 *(*) ¹⁸
Opleidingsniveau vader			0,38	1,46	0,74	2,11
Beroepstoestand moeder			0,01	1,01	0,38	1,47
Beroepstoestand vader			0,67	1,95	-0,33	0,72
Risicofactoren wat betreft het gezin						
Gezinstype					1,43	4,19 *
Getuige van partner-geweld					3,11	22,36 ¹⁹ ***

< 0,05: *; < 0,01: **; < 0,001: ***

Tabel 4: Logistische regressie analyse ‘nooit of gering’ of ‘meervoudig’ slachtofferschap van geweld binnen het gezin (N = 192)

¹⁸ De p-waarde was hier slechts 0,007 te hoog om van significantie op 0,01 te kunnen spreken.

¹⁹ Betrouwbaarheidsinterval van 21,44 tot 23,28.

Uit tabel 4 kan geconcludeerd worden dat de afhankelijke variabele ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ kan worden verklaard door de onafhankelijke variabelen ‘opleidingsniveau van de moeder’, ‘gezinstype’ en ‘getuige van partnergeweld’. De waarde Nagelkerke R^2 bedraagt voor het tweede model 0,052 en voor het derde model 0,445. Dit impliceert dat in het tweede model 5,2% van de verschillen in de afhankelijke variabele verklaard kunnen worden door de onafhankelijke variabele ‘opleidingsniveau van de moeder’. De odds-ratio bedraagt 0,39. De odds voor het slachtoffer zijn versus geen slachtoffer zijn van geweld binnen het gezin is 0,39 keer kleiner bij respondenten die een hoogopgeleide moeder hebben. De kans dat jongeren met een moeder die een diploma hoger onderwijs of universiteit heeft, slachtoffer worden van verschillende soorten geweld is dus kleiner dan bij jongeren met een laagopgeleide moeder. In model 3 kunnen de drie onafhankelijke variabelen 44,4% van de verschillen in de afhankelijke variabele verklaren. De R^2 -waarde stijgt dus voornamelijk bij de toevoeging van de risicofactoren wat betreft het gezin. Hier bedraagt de odds-ratio voor het opleidingsniveau van de moeder 0,27. Voor de twee andere onafhankelijke variabelen bedraagt de odds-ratio respectievelijk 4,19 en 22,36. De odds voor het slachtoffer zijn versus geen slachtoffer zijn van geweld binnen het gezin is 4,19 keer groter bij respondenten die in meerdere gezinnen wonen. Met andere woorden is de kans dat jongeren die in meerdere gezinnen wonen, slachtoffer worden van verschillende soorten geweld groter dan bij jongeren die in één gezin wonen. Tot slot is de odds-ratio voor het slachtoffer zijn versus geen slachtoffer zijn van geweld binnen het gezin 22,36 keer groter bij respondenten die getuige zijn van partnergeweld. De kans dat jongeren die getuige zijn van partnergeweld, slachtoffer worden van verschillende soorten geweld is bijgevolg groter dan bij jongeren die hier geen getuige van zijn. De andere onafhankelijke variabelen dragen niet significant bij aan de verklaring van de afhankelijke variabele.

2.2. Samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp

De tweede verklarende onderzoeksvraag die aan de hand van een logistische regressie analyse wordt aangepakt, behandelt de samenhangende factoren wat betreft de zoektocht naar hulp. In het voorgaande beschrijvende deel is het onderscheid tussen hulp binnen en buiten gezin aan bod gekomen. Er wordt bijgevolg gewerkt met twee logistische regressie analyses. Verder zijn er naast de variabele ‘onderwijsniveau van het kind’ nog twee nominale variabelen uit het conceptueel kader gehercodeerd tot dummy’s: etniciteit (twee categorieën: ‘Belgisch’ en ‘niet Belgisch’)²⁰ en financiële situatie (we zetten steeds de categorieën ‘veel minder rijk en minder rijk’, én ‘even rijk’ af tegen ‘veel rijker en rijker’). Er wordt gewerkt met een logistische regressie analyse waarin twee modellen worden getoetst. Model 1 betreft de factoren eigen aan het kind. Model 2 betreft naast de factoren wat betreft het kind ook factoren eigen aan het gezin.

2.2.1. Samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp binnen het gezin

Uit tabel 5 kan afgeleid worden dat de afhankelijke variabele ‘hulp binnen het gezin’ kan worden verklaard door de onafhankelijke variabele ‘geslacht’. De waarde Nagelkerke R^2 bedraagt 0,035. Dit impliceert dat 3,5% van de verschillen in de afhankelijke variabele verklaard kan worden door de onafhankelijke variabele ‘geslacht’. De odds-ratio bedraagt 1,55. De odds voor geen hulp versus wel hulp binnen het gezin is 1,55 keer groter bij mannelijke respondenten. De kans dat jongens hulp en steun vinden binnen het gezin is dus groter dan bij meisjes. Echter, door de toevoeging van de factoren wat betreft het gezin daalt de odds-ratio en draagt ‘geslacht’ niet meer significant bij aan de verklaring van ‘hulp binnen het gezin’. Tot slot dragen de andere onafhankelijke variabelen ook niet significant bij aan de verklaring van de afhankelijke variabele.

---

²⁰ In de categorie ‘niet-Belgisch’ zitten de nationaliteiten Brits, Bulgaars, Deens, Duits, Italiaans, Marokkaans, Nederlands, Slowaaks, Spaans en Turks (zie deel II, 4).

	Model 1		Model 2	
	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>
Factoren wat betreft het kind				
Geslacht	0,44	1,55 *	0,41	1,51
Leeftijd	-0,03	0,97	-0,03	0,97
Onderwijsniveau (ref. cat. aso en kso)				
Buso en deeltijds bso	-0,71	0,49	-0,65	0,52
Bso en tso	-0,33	0,72	-0,31	0,73
Etniciteit	0,53	1,70	0,51	1,67
Factoren wat betreft het gezin				
Gezinstype			0,04	1,04
Financiële situatie (ref. cat. veel rijker en rijker)				
Veel minder rijk en minder rijk			-0,39	0,68
Even rijk			-0,20	0,82

< 0,05: *

Tabel 5: Logistische regressie analyse hulp binnen het gezin (N = 472)

2.2.2. *Samenhangende factoren met de zoektocht naar hulp buiten het gezin*

Uit tabel 6 kan geconcludeerd worden dat de afhankelijke variabele ‘hulp buiten het gezin’ kan worden verklaard door de onafhankelijke variabelen ‘geslacht’, ‘leeftijd’, ‘onderwijsniveau’ en ‘etniciteit’. De waarde Nagelkerke R² bedraagt voor het eerste model 0,138 en voor het tweede model 0,141. Dit impliceert dat in het eerste model 13,8% van de verschillen in de afhankelijke variabele verklaard kunnen worden door de onafhankelijke variabelen ‘geslacht’, ‘leeftijd’, ‘onderwijsniveau’ en ‘etniciteit’. De odds-ratio voor ‘geslacht’ bedraagt 0,39. De odds voor geen hulp versus wel hulp buiten het gezin is 0,39 keer kleiner bij mannelijke respondenten. De kans dat jongens hulp en steun vinden buiten het gezin is dus kleiner dan bij meisjes. De odds-ratio voor ‘leeftijd’ bedraagt 1,25. De odds voor geen hulp versus wel hulp buiten het gezin is 1,25 keer groter bij oudere respondenten. Kortom, de kans dat oudere respondenten hulp en steun vinden buiten het gezin is groter dan bij jongere respondenten. Voor de twee laatste onafhankelijke variabelen bedraagt de odds-ratio respectievelijk 0,56 en 2,82. De odds voor geen hulp versus wel hulp buiten het gezin is 0,56 keer kleiner bij leerlingen van het bijzonder en technisch secundair onderwijs. Met andere woorden is de kans dat deze leerlingen hulp en steun vinden buiten het gezin kleiner dan bij leerlingen uit het algemeen en kunst secundair onderwijs.

Tot slot is de odds voor geen hulp versus wel hulp buiten het gezin 2,82 keer groter bij jongeren met de Belgische nationaliteit. De kans dat Belgische jongeren hulp en steun vinden buiten het gezin is dus groter dan bij jongeren met een andere nationaliteit. In model 2 kunnen de drie onafhankelijke variabelen 14,1% van de verschillen in de afhankelijke variabele verklaren. De R²-waarde stijgt dus heel licht bij de toevoeging van de factoren wat betreft het gezin. De andere onafhankelijke variabelen dragen niet significant bij aan de verklaring van de afhankelijke variabele.

	Model 1		Model 2	
	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>
Factoren wat betreft het kind				
Geslacht	-0,94	0,39 ***	-0,96	0,38 ***
Leeftijd	0,22	1,25 ***	0,22	1,24 ***
Onderwijsniveau (ref. cat. aso en kso)				
Buso en deeltijds bso	-0,19	0,83	-0,24	0,79
Bso en tso	-0,58	0,56 *(*) ²¹	-0,60	0,55 *(*) ²²
Etniciteit	1,04	2,82**(*) ²³	1,06	2,89 **(*) ²⁴
Factoren wat betreft het gezin				
Gezinstype			-0,09	0,92
Financiële situatie (ref. cat. veel rijker en rijker)				
Veel minder rijk en minder rijk			0,14	1,15
Even rijk			-0,20	0,82

< 0,05: *; < 0,01: **; < 0,001: ***

Tabel 6: Logistische regressie analyse hulp buiten het gezin (N = 472)

²¹ De p-waarde is hier slechts 0,003 te hoog om van significantie op 0,01 te kunnen spreken.

²² Ook hier is de p-waarde slechts 0,002 te hoog om van significantie op 0,01 te kunnen spreken.

²³ Er dient opgemerkt te worden dat de p-waarde slechts 0,005 te groot was om van significantie op 0,001 te kunnen spreken.

²⁴ De p-waarde is hier slechts 0,004 te hoog om van significantie op 0,001 te kunnen spreken.

IV. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

In deze masterproef stonden de thematieken ‘slachtofferschap van geweld binnen het gezin’ en ‘de zoektocht naar hulp’ centraal. In het bijzonder werd in dit onderzoek enerzijds gezocht naar risicofactoren voor slachtofferschap van geweld binnen het gezin, en anderzijds naar factoren die samenhangen met de zoektocht naar hulp. De verschillende verklaringen en theoretische inzichten dienen namelijk zorgvuldig onderzocht te worden, omdat geweld binnen het gezin een grote problematiek voor kinderen en jongeren vormt. Alle aandacht voor dit fenomeen is immers meer dan gerechtvaardigd door het ernstige leed van slachtoffers. Via een secundaire data-analyse van het onderzoek ‘Geweld, gemeld en geteld’ van het Kinderrechtencommissariaat worden deze problematieken onderzocht.

In dit vierde deel worden de belangrijkste resultaten uit het eigen empirisch onderzoek teruggekoppeld naar de literatuur over dit thema. Aansluitend worden enkele bemerkingen en beperkingen van de eigen studie besproken. Tot slot wordt er afgesloten met enkele aanbevelingen en beleidsimplicaties.

1. TERUGKOPPELING NAAR LITERATUUR

Een eerste vaststelling is dat alle verschillende vormen van geweld daadwerkelijk voorkomen. Dit betekent dat er wel degelijk jongeren in Vlaanderen in aanraking komen met geweldssituaties (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.). Verder liggen de meeste resultaten van de beschrijvende analyses van slachtofferschap van geweld binnen het gezin in lijn met de bevindingen uit de literatuur. Zo werd in deze studie nogmaals bewijs gevonden dat meisjes gemiddeld gezien een grotere kans hebben om slachtoffer worden van geweld binnen het gezin dan jongens. Zowel voor lichamelijk geweld, emotioneel geweld, seksueel geweld en verwaarlozing liggen de slachtofferpercentages hoger bij de meisjes dan bij de jongens. Voor lichamelijk geweld en seksueel geweld zijn de verschillen subtiel; respectievelijk 2,6% en 2,2% verschil tussen jongens en meisjes. Voor emotioneel geweld en verwaarlozing liggen de slachtofferpercentages echter behoorlijk hoger voor de meisjes; respectievelijk 10% en 13,8% verschil. En enkel deze twee verschillen kunnen van de steekproef veralgemeend worden naar de populatie (statistisch significant). In tegenstelling tot de literatuur is in dit onderzoek geen significant verschil in geslacht en seksueel geweld aangetoond (Finkelhor, 1994, p. 411; Trocmé, et.al., 2001, p. 65;

Sedlak, 1997, p. 157). Voor extreem lichamelijk geweld liggen de slachtofferpercentages hoger bij de jongens. Jongens zijn tevens gemiddeld gezien vaker getuige van partnergeweld. De verschillen zijn echter klein (respectievelijk 6,7% en 3,6%) en niet significant. Tot slot blijkt uit de beschrijvende analyses van slachtofferschap van geweld binnen het gezin dat verbaal geweld het meeste voorkomt. Gemiddeld wordt 36,3% van de meisjes en 35,3% van de jongens slachtoffer van agressief roepen of vloeken.

Het verschil tussen meisjes en jongens kan heel veel redenen hebben. Een mogelijke reden dat meisjes meer risico lopen om slachtoffer te worden van geweld binnen het gezin, kan te maken hebben met het feit dat meisjes minder kracht hebben dan jongens en bijgevolg kwetsbaarder zijn (Saewyc, et.al., 2003, p. 269). Verder kan het ook zijn dat meisjes het begrip 'geweld' breder invullen dan jongens, waardoor zij geweldservaringen dan ook sneller gaan rapporteren (Vlaams vredesinstituut, 2011, p. 131). Tot slot kunnen de hogere percentages van extreem lichamelijk geweld en getuige van partnergeweld bij jongens gerelateerd worden aan het feit dat partnergeweld een statistisch significante voorspeller vormt voor fysiek geweld. Hoe meer partnergeweld, hoe groter de kans op fysiek geweld tegenover de kinderen door de agressieve ouder(s) (Ross, 1996, p. 589; Strauss, 1994, pp. 103-105).

De risicofactoren die in deze studie geïdentificeerd worden als belangrijkste voorspellers van slachtofferschap van geweld binnen het gezin, komen ook in grote mate overeen met bevindingen uit de literatuur. Uit de categorie 'ouders' is het opleidingsniveau van de moeder een belangrijke voorspeller. Een laag opleidingsniveau van de ouders werd voordien veelvuldig geïdentificeerd als zijnde een risicofactor voor geweld binnen het gezin (Sidebotham, et.al., 2001, p. 1191). Een Nederlandse studie wees uit dat een zeer laag opleidingsniveau (geen of enkel basisonderwijs) een risicofactor vormt voor geweld binnen het gezin (van Ijzendoorn, et.al., 2007, pp. 97-99). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat geweld tegen kinderen gedeeltelijk voorkomen kan worden door het aanleren van opvoedingsvaardigheden (zoals ontbijt maken, kleren wassen en het dagelijkse werk in het algemeen organiseren) tijdens de schooljaren. Verder kan onderwijs de kansen op het gebied van werkgelegenheid verbeteren. Dit kan op zijn beurt de financiële stabiliteit bevorderen, waardoor meer materiële middelen beschikbaar zijn (Brayden, et.al., 1992, p. 428). Uit de categorie 'gezin' zijn gezinstype en getuige van partnergeweld belangrijke voorspellers. Specifiek onderzoek naar meervoudig slachtofferschap heeft ook reeds aangetoond dat jeugd die in meerdere gezinnen of

eenoudergezinnen leven, een hogere graad van slachtofferschap hebben (Finkelhor, et.al., 2011, pp. 2-5). Een mogelijke verklaring kan zijn dat door het verlies van de partner de overgebleven ouder in een stressvolle situatie met een verhoogde emotionele nood terechtkomt. In dergelijke omstandigheden wil de ouder, die het verlies nog moet verwerken, de dubbele ouderschapsrol op zich nemen en de volledige controle over de kinderen bereiken. Deze situatie gecombineerd met ongunstige sociale en economische gevolgen kan bijgevolg leiden tot woede en frustratie (Youssef, et.al., 1998, pp. 968-969). Tot slot bleek eveneens uit eerder onderzoek dat slachtoffers significant meer in gezinnen die kampen met geweld en conflict tussen ouders, wonen (Finkelhor, et.al., 2009, pp. 323-325). Het risico van geweld tegenover kinderen kan dan geassocieerd worden met een tekort aan sociale steun van de partner (Vanderfaeillie, 2010, p. 55).

Uit de beschrijvende analyse van de zoektocht naar hulp merken we op dat de meeste jongens terecht kunnen binnen het gezin voor hulp en steun, terwijl de meeste meisjes terecht kunnen buiten het gezin voor hulp wanneer men in een moeilijke situatie (zou) zitten. Als we kijken naar wie de jongeren aankruisen als vertrouwenspersonen binnen het gezin, zijn het vooral de ouders en in het bijzonder de moeder. Verder kunnen jongens in vergelijking tot meisjes meer terecht bij hun vader. De meeste meisjes vertrouwen hun zorgen tevens toe aan een vriend of vriendin. Als we kijken naar wie de jongeren aankruisen als hulpbron buiten het gezin, zijn het voornamelijk de informele individuen. De studie bevestigt dus opnieuw dat jongeren nauwelijks hulp zoeken en/of vinden bij de professionele organisaties. Deze bevindingen worden wel vaker clichés genoemd. Zonen die vooral bij vader terechtkunnen en dochters die voornamelijk naar hun moeder stappen, kan namelijk verklaard worden volgens de psychoanalytische theorie dat de ouder van hetzelfde geslacht wordt gebruikt als referentiekader voor de identificatie van een kind en bij het maken van belangrijke levenskeuzes. De vaststelling dat moeder over het algemeen toch nog het meest als vertrouwenspersoon wordt aanzien, kan verklaard worden aan de hand van het gegeven dat vrouwen sociale interactie belangrijker vinden dan mannen. Om deze reden worden ze dan ook vaker gebruikt als bron van steun en warmte (Buist, Dekovic, Meeus, & van Aken, 2004, pp. 257-258). Tot slot blijkt ook uit eerder onderzoek dat meisjes vaker steun zoeken bij hun beste vriendin dan jongens bij hun beste vriend. Een denkbare verklaring hiervoor is dat meisjes meer belang hechten aan de mate van vertrouwelijkheid met hun vrienden. Ze verwachten meer en zijn ook sterker gehecht aan elkaar (Claes, 1992, pp. 51-52).

De factoren geslacht en leeftijd die in de verklarende analyse statistisch significant samenhangen met de zoektocht naar hulp, komen overeen met bevindingen uit de literatuur (Claes, 1992, pp. 51-52; Kinderrechtencommissariaat, 2007, pp. 16-24). De factoren beroeps en technisch secundair onderwijs én etniciteit uit het domein ‘kind’ bij de zoektocht naar hulp buiten het gezin blijken daarentegen niet in lijn te liggen met de literatuur. Uit eerder onderzoek van het Kinderrechtencommissariaat (2007, pp. 16-24) bleek dat jongeren uit het beroeps- en technisch onderwijs het meeste ervaring hebben met hulp buiten het gezin. Uit de eigen verklarende analyse concluderen we het tegenovergestelde; de kans dat deze leerlingen hulp en steun vinden buiten het gezin is net statistisch significant kleiner dan bij leerlingen uit het algemeen en kunst secundair onderwijs. Eveneens uit de studie van het Kinderrechtencommissariaat (2007, pp. 16-24) bleek dat jongeren van allochtone afkomst evenveel ervaring hebben met hulp buiten het gezin dan Belgische jongeren. Ook deze bevinding wordt door de resultaten van deze masterproef tegengesproken; de kans dat Belgische jongeren hulp en steun vinden buiten het gezin is statistisch significant groter dan bij jongeren met een andere nationaliteit.

2. BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

Dit onderzoek is onderworpen aan een aantal beperkingen. Een eerste beperking is een nadeel van secundaire data-analyse. Als onderzoeker heeft men geen controle over de variabelen van de oorspronkelijke studie. Het is dus mogelijk dat enkele variabelen niet zo zijn geoperationaliseerd als wenselijk was geweest. Een voorbeeld uit deze studie betreft de variabele ‘gezinstype’. Uit de operationalisering valt niet af te leiden waarom het gezin niet meer intact is. Dit kan verschillende redenen hebben; (echt)scheiding, sterfgeval, ziekte, etc. Dit is de prijs echter die men soms moet betalen voor de kosten- en tijdsbesparing die verkregen wordt met de aanwending van secundaire gegevens (Bijleveld, 2009, p. 171). Verder is het niet mogelijk om over oorzakelijke verbanden te spreken, omdat er gebruik wordt gemaakt van een cross-sectionele kwantitatieve survey. Men kan in cross-sectioneel onderzoek, in tegenstelling tot in longitudinaal onderzoek, geen causale effecten aantonen door te laten zien dat veranderingen in de ene factor door veranderingen in de andere factor worden gevolgd (Baas, 1995, p. 14). De factoren zijn dus alleen geassocieerd met geweld binnen het gezin en de zoektocht naar hulp. Een volgende beperking betreft de validiteit. De validiteit geeft aan of je meet wat je beweert te meten (Statistiekbegeleider, z.d.). De interne validiteit wordt gewaarborgd, omdat er gewerkt wordt met een reeds bestaande vragenlijst (International Child Abuse Screening Tool). Er wordt

dus vanuit gegaan dat deze vragenlijst effectief slachtofferschap van geweld binnen het gezin meet. Hierbij dient er echter opgemerkt te worden dat de survey vertaald werd naar het Nederlands, waardoor mogelijk enkele vragen minder aansluiten bij de oorspronkelijke vraag (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.). Een vierde nadeel gaat over de selectie van de bevroegde klassen. Zoals reeds eerder besproken, werd de selectie van de klassen uitgevoerd door de school (zie deel II, 2.2). Deze aanpak zorgde voor problemen. De meeste scholen hebben het verzoek aangaande diversiteit geïnterpreteerd als het minimumaanbod waaraan voldaan moest worden. Daarom werden dikwijls te weinig klassen ter beschikking gesteld en konden minder jongeren dan geraamd per bezoek worden bevroegd. Toch is men er in geslaagd het vereiste aantal scholen te bereiken. Maar het is niet omdat het bereikte aantal scholen uit de verscheidene *strata* (onderwijsrichtingen) overeenkomen met de verdeling van de scholen uit de verschillende *strata* dat de verdeling van de bevroegde jongeren representatief is voor de populatie (Gies, & Vanderfaeillie, 2011, z.p.).

Tot slot dienen een aantal belangrijke aandachtspunten inzake onderzoek naar risicofactoren beklemtoond te worden. Een eerste bezwaar vormt het stigmatiserend effect. Men focust vooral op informatie over de beroepstoestand van de ouders, het inkomensniveau, de afkomst, enzovoort. Ten gevolge van deze werking wordt maar een bepaald gedeelte van de samenleving, voornamelijk mensen met een lage socio-economische status en bepaalde etnische groeperingen, intens geïnterpreteerd. Niettegenstaande misbruiken of verwaarlozen de meeste ouders met een lage socio-economische status en/of allochtone afkomst hun kinderen niet. Maar deze mensen worden wel afgebeeld alsof het voor hen verleidelijk is hun kinderen te mishandelen (de Haan, & Connolly, 2014, p. 88; O'Brien, 2011, p. 104). Een volgend bezwaar houdt in dat een score op een risicoanalyse enkel iets over de factoren op zich vertelt, zonder de betekenis ervan voor een bepaalde familie na te gaan (de Haan, & Connolly, 2014, pp. 86-89). Met andere woorden is de sprong tussen de identificatie van risicofactoren en het identificeren en controleren van risicogezinnen problematisch te noemen (Homel, 2005, p. 2). Tot slot is het niet altijd makkelijk om de precieze relatie uit te leggen tussen risicofactoren en het daadwerkelijk slachtofferschap (Prior, & Paris, 2005, p. 60). Kortom, de risicoanalyse instrumenten zijn niet in staat om uit te leggen 'hoe of waarom' de risicofactoren een rol spelen (Case, 2007, p. 97).

3. AANBEVELINGEN

Eerst en vooral blijkt uit de literatuurstudie dat het niet vanzelfsprekend is om slachtofferschap van geweld binnen het gezin te meten. Internationale vergelijkingen zijn momenteel bijna onmogelijk, aangezien er verschillende omschrijvingen en methodes gehanteerd worden om slachtofferpercentages te achterhalen. Wanneer een uniforme omschrijving en aanpak van de studies aangenomen zou worden, dan zouden de nationale statistieken meer betrouwbaar zijn. Bijgevolg zouden ook internationale vergelijkingen mogelijk worden (Unicef, 2003, pp. 5-14). Volgens mij dienen er in een eerste stap uniforme regels voor registratie op Europees niveau opgesteld te worden, om het nadien ook wereldwijd te kunnen toepassen.

Deze studie vormde een verkennend onderzoek naar slachtofferschap van geweld binnen het gezin. In deze masterproef zijn namelijk enkele belangrijke factoren die samenhangen met slachtofferschap en/of de zoektocht naar hulp in Vlaanderen, geïdentificeerd. We weten dus wel welke factoren samenhangen, maar niet hoe en waarom ze samenhangen. Dit is zowel voor de wetenschap, als voor de maatschappij een leegte die dient ingevuld te worden. In de inleiding is er reeds aangehaald dat risicomangement zich momenteel in de maatschappij ontwikkelt tot een centrale techniek om alle problemen op te lossen. Vanuit beleids perspectief wordt dan ook voorgesteld om instrumenten inzake risicoanalyses te ontwerpen om kinderen en gezinnen in gevaar te identificeren. Maar juist door het gebrek aan kennis over het hoe en waarom factoren samenhangen, wordt dit sociaal beleid op los zand gebouwd. Bijgevolg zijn, naast de kwantitatieve methoden, ook rijke data uit kwalitatief onderzoek nodig. Ook de opvattingen van hulpverleners uit de praktijk en van risicogezinnen zelf zijn nodig om een geheel beeld te verkrijgen van de problematiek inzake geweld binnen het gezin en de zoektocht naar hulp (Case, 2007, pp. 97-98). Verder onderzoek moet dus vooral kijken hoe de besproken risicofactoren samenhangen met andere, meer gedetailleerde causale factoren die verklaren waarom bij bepaalde risicogezinnen geweld voorkomt en in andere niet. Louter op deze manier kan een allesomvattende theorie en beleid tot stand komen, naar mijn mening.

Toch is het op basis van de huidige kennis belangrijk dat er extra aandacht wordt gegeven aan bepaalde risicogroepen. Uit dit onderzoek blijkt dat men in Vlaanderen extra waakzaam moet zijn bij kinderen die getuige zijn van partnergeweld en/of kinderen met een laagopgeleide moeder en/of gescheiden ouders. Deze verhoogde waakzaamheid mag echter niet stigmatiserend werken. Er kunnen bijvoorbeeld gerichte sensibiliseringscampagnes voor gezinsondersteuning gehanteerd worden, die zo ingericht zijn dat de doelgroepen er gebruik van *kunnen* maken.

Tot slot kan men besluiten dat de professionele hulpverlening toegankelijker moet worden. De bestaande diensten dienen namelijk meer algemeen gekend en beschikbaar te worden. Het vertrouwenscentrum kindermishandeling, de Kinder- en Jongerentelefoon²⁵ en de jeugadviescentra zijn de cruciale spelers (Kinderrechtencommissariaat, 2011, p. 59). Voornamelijk bij jongens is het belangrijk dat ze deze organisaties kennen. Vele jongens gaan in de eerste plaats naar hun vader wanneer ze in een lastige situatie (zouden) zitten. Wanneer zij echter bij de moeder wonen (bv. omdat de ouders gescheiden zijn), valt deze hulpbron weg. Verder is uit de resultaten gebleken dat jongens ook minder naar vrienden stappen met hun problemen. Vandaar is het belangrijk dat jongens weten dat er professionele organisaties voor hun problemen of vragen klaarstaan. Ook voor jongere kinderen, kinderen van allochtone afkomst en leerlingen uit het bijzonder of technisch secundair moet er geïnvesteerd worden in een sterkere en bekendere eerstelijns-hulpverlening. Hiervoor kan men populatiegerichte campagnes hanteren.

---

²⁵ De Kinder- en Jongerentelefoon betreft het huidige Awel.

BIBLIOGRAFIE

- Afdeling Informatie en Communicatie – Agentschap voor Onderwijscommunicatie. (2008). *Onderwijs in Vlaanderen. Het Vlaamse onderwijslandschap in een notendop*. Brugge: die Keure.
- Baartman, H. (2005). Kindermishandeling: de politiek een zorg? In H. Baartman, R. Bullen, & J. Willems (Reds.), *Kindermishandeling: de politiek een zorg* (pp. 14-31). Amsterdam: SWP.
- Baas, N. J. (1995). *Longitudinaal onderzoek naar deviant gedrag*. Den Haag: WODC.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Berger, M. A., ten Berge, I. J., & Geurts, E. (2004). *Samenhangende hulp: Interventies voor mishandelde kinderen en hun ouders*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.
- Beyens, K. & Decorte, T. (2008). Kwalitatieve dataverzameling. In J. Goethals & L. Pauwels (Reds.), *Kwantitatieve en kwalitatieve criminologische onderzoeksmethodes: een introductie* (pp. 111-143). Leuven: Acco.
- Bijleveld, C. C. J. H. (2009). *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bogaerts, S. (2007). *Gezinnen uitgedaagd: thema's uit de gezinssociologie*. Antwerpen – Appeldoorn: Garant.
- Bol, M. W., Terlouw, G. J., Bles, L. W., & Verwers, C. (1998). *Jong en gewelddadig. Ontwikkeling en achtergronden van de geweldscriminaliteit onder jongeren*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Boutellier, H. (2011). Veiligheid in ontwikkeling. In W. Stol, C. Tielenburg, W. Rodenhuis, S. Pleysier, & J. Timmer (Reds.), *Basisboek integrale veiligheid* (pp. 27-42). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Boutellier, H. (2002). *De veiligheidsutopie: hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.
- Bouverne-De Bie, M., Reynaert, D., & Roose, R. (2009). Reflectie: De pedagogische tik, een pleidooi voor welke opvoeding?. *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 1, pp. 35-40.

- Brayden, R. M., Altemeier, W. A., Tucker, D. D., Dietrich, M. S., & Vietze, P. (1992). Antecedents of child neglect in the first two years of life. *The Journal of Pediatrics*, 120(3), pp. 426-429.
- Buist, K. L., Dekovic, M., Meeus, W., & van Aken, M. A.G. (2004). Leeftijdsgebonden veranderingen in kwaliteit van gehechtheid van adolescenten aan vader en moeder. *Pedagogiek*, 24(3), pp. 246-261.
- Case, S. (2007). Questioning the 'Evidence' of Risk that Underpins Evidence-led Youth Justice Interventions. *Youth Justice*, 7(2), pp. 91-105.
- Child Welfare Information Gateway. (2004). Risk and Protective Factors for Child Abuse and Neglect. [07.04.2015, Child Welfare Information Gateway: <http://www.childwelfare.gov/pubPDFs/riskprotectivefactors.pdf>].
- Claes, M. E. (1992). Friendship and personal adjustment during adolescence. *Journal of Adolescence*, 15(1), pp. 39-55.
- CLB Brussel. (2015). Home. [17.04.2015, CLB Brussel: <http://www.clbbrussel.be/site/>].
- Cohen, L. E., Kluegel, J. R., & Land, K. C. (1981). Social Inequality and Predatory Criminal Victimization - An Exposition and Test of a Formal Theory. *American Sociological Review*, 46(5), pp. 505-524.
- Coohey, C., & Braun, N. (1997). Toward an integrated framework for understanding child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 21(11), pp. 1081-1094.
- De Groof, K., & De Gendt, T. (2007). *Kans op slagen: een integrale kijk op geweld in gezinnen*. Leuven: LannooCampus.
- de Haan, I., & Connolly, M. (2014). Another Pandora's box? Some pros and cons of predictive risk modeling. *Children and Youth Services Review*, 47, pp. 86-91.
- De Rycke, L. (05.07.2010). Overzicht vragen kinderen en vragen jongeren. Brussel: Vlaams Parlement – Persoonlijk Archief.
- Dijkstra, S. (2001). *Kinderen (v/m) die getuige zijn van geweld tussen hun ouders: een basisverkenning van korte en lange termijn effecten*. Bilthoven: Ministerie van Justitie Dienst Preventie, Jeugd en Sancties.

- Dubowitz, H., Black, M. M., Kerr, M. A., Starr, R. H., & Harrington, D. (2000). Fathers and child neglect. *Archives Of Pediatrics & Adolescent Medicine, 154*(2), pp. 135-141.
- Dubowitz, H., Kim, J., Black, M. M., Weisbart, C., Semiatin, J., & Magder, L. S. (2011). Identifying Children at High Risk for a Child Maltreatment Report. *Child Abuse & Neglect, 35*(2), pp. 96-104.
- Finkelhor, D., & Asdigian, N. L. (1996). Risk Factors for Youth Victimization: beyond a Lifestyle/Routine Activities Theory Approach. *Violence and Victims, 11*(1), pp. 3-19.
- Finkelhor, D. (1994). Current Information on the Scope and Nature of Child Sexual Abuse. *The Future of Children, 4*(2), pp. 31-53.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., Turner, H. A., & Holt, M. (2009). Pathways to Poly-Victimization. *Child Abuse & Neglect, 14*(4), pp. 316-329.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization. *Child Abuse & Neglect, 31*(1), pp. 7-26.
- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect, 18*(5), pp. 409-417.
- Finkelhor, D., Turner, H., Hamby, S., & Ormrod, R. (2011). Polyvictimization: Children's Exposure to Multiple Types of Violence, Crime, and Abuse. *Juvenile Justice Bulletin*, pp. 1-12.
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review. *Psychological Bulletin, 128*(4), pp. 539-579.
- Gies, C., & Vanderfaeillie, J. (2011). *Bevraging van kinderen en jongeren over geweld in het gezin, op school en in de vrije tijd* [Rapport]. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Gilbert, R., Spatz Widom, C., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet, 373*, pp. 68-81.
- Homel, R. (2005). The Puzzles and Paradoxes of Youth Crime Prevention. *Safer Society*, pp. 2-4.

International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. (z.d.). International Child Abuse Screening Tools (ICAST). [14.07.2015, International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect: <http://www.ispcan.org/?page=ICAST>].

International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. (z.d.). *World perspectives on child abuse*. Illinois: International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect.

Jeugdadviescentrum. (2013). Over het JAC. [31.07.2015, Jeugdadviescentrum: <http://www.jac.be/over-het-jac>].

Kind en Gezin. (2013). Het kind in Vlaanderen. [27.01.2015, Kind en Gezin: <http://www.kindengezin.be/img/kind-in-Vlaanderen-2013.pdf>].

Kinderrechtencommissariaat. (2007). Dossier 2006-2007. [17.04.2015, Kinderrechtencommissariaat: <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/toegankelijke-jeugdhulpverlening>].

Kinderrechtencommissariaat. (2011). *Geweld, gemeld en geteld: aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren*. Kampenhout: Artoos.

Kinderrechtencommissariaat. (2007). *Toegankelijke jeugdhulpverlening?*. Kinderrechtencommissariaat: Brussel.

Kinderrechtencommissariaat. (z.d.). Over ons. [08.05.2015, Kinderrechtencommissariaat: <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/over-ons>].

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.

Lansford, J. E., Dodge, K. A., Pettit, G. S., Bates, J. E., Crozier, J., & Kaplow, J. (2002). A 12-Year Prospective Study of the Long-term Effects of Early Child Physical Maltreatment on Physical, Behavioral, and Academic problems in Adolescence. *Archives Of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 156(8), pp. 824-830.

Larrivé, M. C., Tourigny, M., & Bouchard, C. (2007). Child physical abuse with and without other forms of maltreatment: dysfunctionality versus dysnormality. *Child Maltreatment*, 12(4), pp. 303-313.

Lauwers, H., & Van De Walle S. (2010). *Nooit, soms, dikwijls...of hoe de complexiteit van kindermishandeling en –verwaarlozing vatten in een vragenlijst. Rapport van het kwantitatief onderzoek voor de opmaak van een vragenlijst om de incidentie en prevalentie van kindermishandeling en –verwaarlozing te meten.* Meise: Kind&Samenleving.

Lea, J. (2002). *Crime & Modernity.* London: Sage.

Levine, C. (1990). AIDS and Changing Concepts of Family. *The Milbank Quarterly*, 68(1), pp. 33-58.

Miethe, T. D., & Meier, R. F. (1994). *Crime and its social context: toward an integrated theory of offenders, victims, and situations.* Albany: State University of New York Press.

Murrell, A. R., Christoff, K. A., & Henning, K. R. (2007). Characteristics of Domestic Violence Offenders: Associations with Childhood Exposure to Violence. *Journal of Family Violence*, 22(7), pp. 523-532.

National Research Council. (1993). *Understanding Child Abuse and Neglect.* Washington D.C.: National Academy Press.

Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Dossier: Kindermishandeling. [28.07.2015, Nederlands Jeugdinstituut: http://www.stadeadvies.nl/ufc/file2/stadeadvies_sites/anja/883e04cdb9045259f723a5ccf6d33c51/pr/10_Factsheet_kindermishandeling.pdf].

O'Brien, M. (2011). Poverty and violence, and children. In M. C. Dale, M. O'Brien, & S. St John (Reds.), *Left further behind: how policies fail the poorest children in New Zealand. A child poverty action group monograph* (pp. 104-114). Auckland, NZ: CPAG.

OECD. (2015). About the OECD. [04.03.2015, OECD: <http://www.oecd.org/about/>].

O'Malley, P. (2008). Neo-Liberalism and Risk in Criminology. In T. Anthony, & C. Cunneen (Reds.), *The critical criminology companion* (pp. 55-67). Annandale: Hawkins press.

Omzendbrief 3/2006 van het college van procureurs-generaal van 1 maart 2006 betreffende de definitie van het intrafamiliaal geweld en de extrafamiliale kindermishandeling, de identificatie en de registratie van de dossiers door de politiediensten en de parketten.

- Prior, D., & Paris, A. (2005). *Preventing Children's Involvement in Crime and Anti-social Behaviour: A Literature Review*. Birmingham: DfES.
- Radhakrishna, A., Bou-Saada, I. E., Hunter, W. M., Catellier, D. J., Kotch, J. B. (2001). Are Father Surrogates a Risk Factor for Child Maltreatment?. *Journal of the American Professional Society on the Abuse of Children*, 6(4), pp. 281-289.
- Raiha, N. K., & Soma, D. J. (1997). Victims of child abuse and neglect in the US Army. *Child Abuse & Neglect*, 21(8), pp. 759-768.
- Ross, S. M. (1996). Risk of physical abuse to children of spouse abusing parents. *Child Abuse & Neglect*, 20(7), pp. 589-598.
- Saewyc, E. M., Pettingell, S., & Magee, L. L. (2003). The Prevalence of Sexual Abuse among Adolescents in School. *Journal of School Nursing*, 19(5), pp. 266-272.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2006). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Schnabel, P. (2000). Een sociale en culturele verkenning voor de langere termijn. In CPB, & SCP (Reds.), *Trends, dilemma's en beleid. Essays over ontwikkelingen op langere termijn* (pp. 11-28). Den Haag: CPB/SCP.
- Sedlak, A. J. (1997). Risk Factors for the Occurrence of Child Abuse and Neglect. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 1(1), pp. 149-186.
- Sidebotham, P., Golding, J., & The ALSPAC Study Team. (2001). Child maltreatment in the "Children of the Nineties": A longitudinal study of parental risk factors. *Child Abuse & Neglect*, 25(9), pp. 1177-1200.
- Smith, A. B. (2006). The state of research on the effects of physical punishment. *Social Policy Journal of New Zealand*, 27, pp. 114-127.
- Statistiekbegeleider. (z.d.) Uitleg: Verschil tussen Validiteit en Betrouwbaarheid. [08.08.2015, Statistiekbegeleider: <http://www.statistiekbegeleider.nl/blog/uitleg-verschil-tussen-validiteit-en-betrouwbaarheid-2/>].

- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. A., & van Ijzendoorn, M. H. (2014). The Prevalence of Child Maltreatment across the Globe: Review of a Series of Meta-Analyses. *Child Abuse Review*, 23(6), z.p. doi: 10.1002/car.2353
- Straus, M. A. (1994). *Beating the Devil Out of Them: Corporal Punishment in American Families*. New York: Lexington Books.
- Sullivan, P. M., & Knutson, J. F. (2000). Maltreatment and disabilities: a population-based epidemiological study. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), pp. 1257-1273.
- Trocme, N., MacLaurin, B., Fallon, B., Daciuk, J., Billingsley, D., Tourigny, M., Mayer, M., Wright, J., Barter, K., Burford, G., Hornick, J., Sullivan, R., McKenzie, B. (2001). *Canadian Incidence Study of Reported Child Abuse and Neglect: Final Report*. Ottawa, Ontario: Minister of Public Works and Government Services Canada.
- Unicef. (2003). *A league table of child maltreatment death in rich nations*. Florence: Unicef Innocenti Research Centre.
- Valente, S. M. (2005). Sexual Abuse of Boys. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 18(1), pp. 10-16.
- Vandenbroeck, M. (2008). Opvoedingsondersteuning is meer dan risicomanagement. *Alert*, 34(2), pp. 54-65.
- Vanderfaellie, J. (2010). Risicofactoren van kindermishandeling. In J. van der Ploeg, & R. de Groot (Reds.), *Kindermishandeling: een complex probleem* (pp. 47-65). Antwerpen – Appeldoorn: Garant.
- Vangheluwe, R. (2010). Tekst mededeling mgr. Roger Vangheluwe, ontslag als Bisschop van Brugge. [27.01.2015, Kerknet: <http://www.kerknet.be/admin/files/assets/documenten/Teksten.pdf>].
- van Ijzendoorn, M. H., Prinzie, P., Euser, E. M., Groeneveld, M. G., Brilleslijper-Kater, S. N., van Noort-van der Linden, A. M. T., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Mesman, J., Klein Velderman, M., & San Martin Beuk, M. (2007). *De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie.

- Vertrouwenscentrum kindermishandeling. (2009). Gemandateerde Voorziening. [17.04.2015, Vertrouwenscentrum kindermishandeling: <http://www.kindermishandeling.be/website/9-www/405-www.html>].
- Vertrouwenscentrum kindermishandeling Vlaams-Brabant. (z.d.). Wat is kindermishandeling. [07.12.2014, Vertrouwenscentrum kindermishandeling Vlaams-Brabant: http://www.kindermishandelingleuven.be/VK_04_WatIsKindermishandeling.html].
- Vertrouwenscentrum kindermishandeling. (2009). Wie kan er melden. [24.07.2015, Vertrouwenscentrum kindermishandeling: <http://www.kindermishandeling.be/website/10-www/22-www.html>].
- Vlaamse overheid. (z.d.). Awel, de gratis hulplijn voor kinderen en jongeren. [17.04.2015, Vlaamse overheid: <http://www.vlaanderen.be/nl/cultuur-sport-en-vrije-tijd/jeugd/awel-de-gratis-hulplijn-voor-kinderen-en-jongeren>].
- Vlaams Vredesinstituut. (2011). *Jongeren en geweld. Dader- en slachtofferschap gemeten en beleefd*. Leuven: Acco.
- Wagenaar-Fischer, M. M., Heerdink-Obenhuijsen, N., Kamphuis, M., & de Wilde, J. (2010). *JGZ-richtlijn Secundaire preventie kindermishandeling*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Walters, R. H., & Parke, R. D. (1964). Social motivation, dependency and susceptibility to social influence. In L. Berkowitz (Red.), *Advances in experimental social psychology* (231-276). New York: Academic Press.
- Watson, J. (2005). *Child neglect* [Onderzoeksrapport]. Ashfield: NSW Department of Community Services.
- Wilcox, P., Land, K. C., & Hunt, S. (2003). *Criminal circumstance: a dynamic multicontextual criminal opportunity theory*. New York: New Brunswick Aldine.
- Wittebrood, K. (2007). *Slachtoffers van criminaliteit. Een inleiding in de victimologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Youssef, R. M., Attia, M. S., & Kamel, M. I. (1998). Children experiencing violence I: parental use of corporal punishment. *Child Abuse & Neglect*, 22(10), pp. 959-973.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST OVER MOEILIJKE EN PIJNLIJKE ERVARINGEN VAN JONGEREN BIJ HEN THUIS

Overal ter wereld krijgen jongeren te maken met geweld of worden ze niet goed behandeld. Dit is een belangrijk probleem voor jongeren.

Volwassenen zien dikwijls niet wat er gebeurt met jongeren, of willen het soms ook niet weten. Daarom wil het Kinderrechtencommissariaat aan jongeren zélf vragen wat hen is overkomen.

Het Kinderrechtencommissariaat wil te weten komen hoeveel jongeren in Vlaanderen moeilijke en pijnlijke ervaringen bij hen thuis meemaken. Wij denken dat dit belangrijk is om jongeren beter te kunnen helpen zodat iedereen veilig kan opgroeien.

We zouden je daarom willen vragen deze vragenlijst zo goed mogelijk in te vullen. Je helpt hiermee jongeren die in een moeilijke situatie zitten.

Belangrijk om te weten is dat de vragenlijst volledig anoniem is. Nergens wordt je naam of je woonplaats vermeld. Niemand zal ooit weten wat jij hebt ingevuld.

Alvast heel erg bedankt!

Het Kinderrechtencommissariaat

OPMERKING: Wat doet het Kinderrechtencommissariaat?

Het klinkt misschien niet zo, maar het KINDERrechtencommissariaat werkt net zo goed voor jongeren als voor kinderen. We zijn een kinder- en jongerenrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat is opgericht om jou te vertellen wat precies jouw rechten zijn en om jou te helpen die rechten uit te oefenen.

Wij sporen de politici aan zich méér te gaan bezighouden met zaken die minderjarigen aanbelangen. Om jullie spreekbuis te kunnen zijn is het belangrijk dat wij weten wat er bij jullie leeft, welke problemen jullie ervaren en of jullie rechten wel gerespecteerd worden.

Dus, hebben jullie vragen, problemen of suggesties, aarzel dan niet om ons te bellen, schrijven of mailen.

Op de 'Nog vragen?'-kaartje vind je onze website. Ga eens een kijkje nemen.

1. ENKELE VRAGEN OVER JEZELF EN JE GEZIN

1. *Ben je een jongen of een meisje?*

Meisje

Jongen

2. *Hoe oud ben je?*

.... jaar

3. *In welke onderwijsrichting zit je?*

Algemeen Secundair Onderwijs

Beroeps Secundair Onderwijs

Buitengewoon Secundair Onderwijs

Deeltijds Beroeps Secundair Onderwijs

Kunst Secundair Onderwijs

Technisch Secundair Onderwijs

In welk jaar zit je nu?

1^e jaar

2^e jaar

3^e jaar

4^e jaar

5^e jaar

6^e jaar

4. *Hoeveel jaren heb je in totaal al school gevolgd (dit schooljaar inbegrepen)?*

(tel het aantal jaren op in het kleuter-, lager- en secundair onderwijs)

..... Jaren

5. *Welke nationaliteit heb je?*

.....

Werd je in België geboren?

Ja

Nee

6. *Wat is jouw geloof?*

Ik heb geen geloof

Ik ben vrijzinnig

Ik ben:

Katholiek

Protestants

Islamitisch

Joods

Boeddhistisch

Andere: .....

7. Heb je een ziekte of een probleem met je gezondheid waardoor je aan sommige activiteiten moeilijk of niet kan deelnemen?

Ja

Nee

8. Hoeveel keer ben je de laatste vier jaar verhuisd?

..... keer

9. In welk land werden je moeder en je vader geboren?

Moeder: .....

Vader: .....

10. Hoe oud zijn je moeder en je vader?

Moeder: ..... jaar

weet ik niet

Vader: ..... jaar

weet ik niet

11. Wat is het hoogste diploma dat je moeder en je vader hebben behaald?

	Moeder	Vader
Geen	☐	☐
Lager onderwijs	☐	☐
Middelbaar onderwijs, niet voltooid	☐	☐
Middelbaar onderwijs	☐	☐
Hoger onderwijs	☐	☐
Weet ik niet.	☐	☐
Andere		

12. Wat doet je vader en moeder?

	Moeder	Vader
Werkt (krijgt een loon of heeft een eigen zaak)	☐	☐
Is werkloos	☐	☐
Is voltijds huisvrouw/huisman en heeft geen loon	☐	☐
Is gepensioneerd	☐	☐
Is ziek, werkonbekwaam of invalide	☐	☐
Weet ik niet	☐	☐
Andere:		

13. Woon je in meer dan één gezin? (Bijvoorbeeld omdat je ouders gescheiden zijn)

Ja

In hoeveel gezinnen woon je? ...

Nee

14. *Wie woont er allemaal in je gezin?*

GEZIN 1

- moeder
- vader
- Stiefvader/stiefmoeder
- Adoptievader/adoptiemoeder
- Pleegvader/pleegmoeder
- Nieuwe partner van je ouder
- Broer(s) hoeveel? ...
- Zus(sen) hoeveel? ...
- Stiefbroer(s) of halfbroers hoeveel?...
- Stiefzus(sen) of halfzussen hoeveel?...
- Grootvader hoeveel?...
- Grootmoeder hoeveel?...
- Andere familieleden hoeveel?...
- Andere mensen hoeveel?...
- die geen familie zijn

Ik woon hier... (NIET AANBIEDEN INDIEN IN 1 GEZIN WONEND)

- meestal
- de helft van de tijd
- vaak
- af en toe

GEZIN 2 (NIET AANBIEDEN INDIEN IN 1 GEZIN WONEND)

- moeder
- vader
- Stiefvader/stiefmoeder
- Adoptievader/adoptiemoeder
- Pleegvader/pleegmoeder
- Nieuwe partner van je ouder
- Broer(s) hoeveel? ...
- Zus(sen) hoeveel? ...
- Stiefbroer(s) of halfbroers hoeveel?...
- Stiefzus(sen) of halfzussen hoeveel?...
- Grootvader hoeveel?...
- Grootmoeder hoeveel?...
- Andere familieleden hoeveel?...
- Andere mensen hoeveel?...
- die geen familie zijn

Ik woon hier...

- meestal
- de helft van de tijd
- vaak
- af en toe

GEZIN 3 (NIET AANBIEDEN INDIEN IN 1 GEZIN WONEND)

- O moeder
- O vader
- O Stiefvader/stiefmoeder
- O Adoptievader/adoptiemoeder
  - O Pleegvader/pleegmoeder
- O Nieuwe partner van je ouder
- O Broer(s) hoeveel? ...
- O Zus(sen) hoeveel? ...
- O Stiefbroer(s) of halfbroers hoeveel?...
- O Stiefzus(sen) of halfzussen hoeveel?...
- O Grootvader hoeveel?...
- O Grootmoeder hoeveel?...
- O Andere familieleden hoeveel?...
- O Andere mensen hoeveel?...
die geen familie zijn
- Ik woon hier...*
- O meestal
- O de helft van de tijd
- O vaak
- O af en toe

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

15. Hoe rijk ben je thuis?

- O Veel rijker dan de andere jongeren in je klas?
- O Rijker dan de andere jongeren in je klas?
- O Even rijk dan de andere jongeren in je klas?
- O Minder rijk dan de andere jongeren in je klas?
- O Veel minder rijk dan de andere jongeren in je klas?

2. DE ERVARINGEN VAN JONGEREN THUIS

We willen te weten komen hoe andere mensen in het gezin jongeren kunnen kwetsen, hen onwennig kunnen doen voelen of hen van streek of bang kunnen maken.

De volgende vragen kunnen wat vreemd overkomen of moeilijk zijn om te beantwoorden.

Probeer de vragen zo goed mogelijk te beantwoorden terwijl je denkt aan het afgelopen jaar.

De vragenlijst is geen test. Er zijn dus ook geen goede of foute antwoorden. Vertel gewoon wat je is overkomen. Mocht je je op een bepaald moment niet meer goed voelen bij het invullen van de vragen dan kan je gewoon stoppen.

Deze vragenlijst is volledig anoniem. Nergens wordt je naam of je woonplaats vermeld. Niemand zal ooit weten wat jij hebt ingevuld.

Indien je het moeilijk hebt na het invullen van de vragenlijst, of wanneer je nadien graag hulp zou hebben, neem contact op met iemand die je vertrouwt. Je kan ook iemand contacteren die op het 'Nog vragen?-kaartje' staat.

Als je besluit met iemand te praten, zal die nooit weten welke antwoorden je op deze vragenlijst gaf. Jij beslist waarover je wil praten en waarover niet.

In de volgende vragen kan je antwoorden wanneer en hoe dikwijls je iets hebt meegemaakt en wie het heeft gedaan.

Kijk eerst eens naar de voorbeeldvraag. Je kan dan zien hoe de vragen gesteld worden en hoe je ze kan beantwoorden.

DE VOORBEELDVRAAG

*Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt?
Gaf iemand je een cadeautje?*

O Nooit

O Soms

O Dikwijls

O Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd

*Als dit ooit is gebeurd, was het door
(meerdere antwoorden mogelijk)*

O moeder

O vader

O andere volwassene in het gezin

O broer

O zus

O ander kind of jongere in het gezin

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

Het kan gebeuren dat mensen bij jongeren thuis zich zo gedragen dat jongeren bang worden of zich ongemakkelijk gaan voelen.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt bij je thuis?

16. Gebruikte er iemand alcohol of drugs, en gedroeg die zich zo dat je bang werd?

17. Riepen en schreeuwden volwassenen tegen elkaar op een manier die je bang maakte?

18. Zag je volwassenen elkaar slaan, schoppen of lichamelijk pijn doen?

19. Zag je iemand die messen, geweren, stokken of andere dingen gebruikte om iemand anders pijn te doen of bang te maken?

O Nooit

O Soms

O Dikwijls

O Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd.

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

Ook andere akelige dingen kunnen dicht bij je thuis gebeuren.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt?

20. Is er iemand bij je in de buurt vermoord (in het echte leven, niet op televisie of het internet)?

21. Woon je ergens waar je gezien hebt dat mensen werden neergeschoten, dat er bommen ontploften, dat mensen vochten of dat er rellen waren?

22. Is er bij je thuis ingebroken en is er iets gestolen?

O Ja

O Ik weet het niet goed

O Neen

O Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd.

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

De volgende vragen kan je op dezelfde manier beantwoorden.

Alleen kan je nu ook invullen wie het deed.

Je kan de volgende mensen aanduiden:

O moeder

O vader

O andere volwassene in het gezin

O broer

O zus

O ander kind of jongere in het gezin

Wanneer jongeren opgroeien, kan het soms gebeuren dat mensen dingen tegen hen zeggen waardoor de jongere zich verlegen, beschaamd of slecht gaat voelen.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt bij je thuis?

23. Riep iemand luid of agressief tegen je?

24. Vloekte of zei iemand gemene dingen tegen je?

26. Zei iemand tegen je dat je beter dood zou zijn of dat je beter nooit was geboren?

27. Dreigde iemand je voor altijd te verlaten of in de steek te laten?

28. Verbood iemand je voor een lange tijd thuis nog binnen te komen?

29. Dreigde iemand je pijn te doen, je te doden of kwade geesten tegen je op te roepen?

O Nooit

O Soms

O Dikwijls

O Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd.

Als dit ooit is gebeurd, was het door:

(meerdere antwoorden mogelijk)

O vader

O moeder

O andere volwassene in het gezin

O broer

O zus

O ander kind of jongere in het gezin

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

Soms gebeurt het dat ook kinderen of jongeren bij je thuis erg onvriendelijk zijn en je beschaamd, verlegen of in het algemeen slecht doen voelen over jezelf.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt bij je thuis?

30. *Werd je thuis gepest, geplaagd of in verlegenheid gebracht door een ander kind, waardoor je je verdrietig of slecht voelde?*

O Nooit

O Soms

O Dikwijls

O Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd.

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

Het kan het gebeuren dat ouders, of andere volwassenen in je gezin, niet weten hoe ze goed voor jongeren moeten zorgen.

Daardoor krijgen jongeren niet wat ze nodig hebben om op een gezonde manier op te groeien.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt bij je thuis?

31. *Kreeg je te weinig eten of drinken, ook al was er genoeg voor iedereen?*

32. *Moest je vuile, kapotte of te kleine kleren dragen (of kleren die te warm of te koud waren voor de tijd van het jaar), ook al waren er manieren om betere kleren te krijgen?*

33. *Werd er slecht voor jou gezorgd toen je ziek was?*

(bijvoorbeeld: men ging niet naar de dokter toen je gewond was of je kreeg geen medicijnen toen je die nodig had?)

34. Heb je het gevoel gehad dat er slecht voor je werd gezorgd?
35. Heb je het gevoel gehad dat je onbelangrijk was?
36. Heb je het gevoel gehad dat er niemand voor je zorgde, je steunde of je hielp wanneer je dat het meest nodig had?

- Nooit
 Soms
 Dikwijls
 Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd.

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

Soms kan het gebeuren dat mensen jongeren lichamelijk pijn doen.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt bij je thuis?

37. Duwde, schopte of greep iemand je heel hard vast?
38. Sloeg, mepte of kletste iemand je met de hand?
39. Sloeg, mepte of kletste iemand je met een riem, een lat, een stok of een ander voorwerp?
40. Probeerde iemand om je te verstikken of te verdrinken?
41. Verwondde iemand je met vuur of met een ander heet voorwerp?
(ook bijvoorbeeld door heel pikante dingen in je mond te stoppen)
(meerdere antwoorden mogelijk)
42. Sloot iemand je op in een heel kleine ruimte of bond iemand je vast als straf?
43. Trok iemand aan je haar of aan je oor, of kneep iemand je?
44. Deed iemand je in eenzelfde houding staan of deed iemand je lichaams oefeningen doen als straf?
45. Bedreigde iemand je met een mes of een geweer?

- Nooit
 Soms
 Dikwijls
 Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd.

Als dit ooit is gebeurd, was het door:

(meerdere antwoorden mogelijk)

- moeder
 vader
 andere volwassene in het gezin
 broer
 zus
 ander kind of jongere in het gezin

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

De volgende vragen kan je op dezelfde manier beantwoorden.

De lijst van mensen die iets deden is nu een beetje anders. Ook mensen die bij je thuis op bezoek zijn, staan nu in de lijst.

Je kan de volgende mensen aanduiden:

(eerst de volwassenen)

O moeder

O vader

O andere volwassene in het gezin

O andere volwassene van buiten het gezin (vb. grootouder, nonkel, tante, buurman of –vrouw, ...)

(dan de kinderen en jongeren)

O een jongen in het gezin

O een meisje in het gezin

O ander kind of jongere van buiten het gezin (vb. buurjongen of –meisje, babysit, ...)

Soms gebeurt het dat volwassenen seksuele dingen doen met jongeren of dat ze seksuele dingen tonen aan jongeren.

De vragen gaan over mensen die bij je thuis wonen of bij je thuis op bezoek zijn.

Wanneer je denkt aan jezelf, heb je in het afgelopen jaar het volgende meegemaakt bij je thuis?

46. Maakte iemand je van streek door op een seksuele manier tegen je te praten of door seksuele dingen over je te schrijven?

47. Deed iemand je kijken naar een seksfilm of naar seksfoto's terwijl je dit niet graag had?

48. Deed iemand je kijken naar zijn of haar geslachtsdelen of keek iemand naar die van jou, terwijl je dit niet graag had?

49. Raakte iemand je geslachtsdelen aan of deed iemand je zijn of haar geslachtsdelen aanraken, terwijl je dit niet graag had?

50. Maakte iemand een seksfilm van jou alleen of samen met andere personen, terwijl je dit niet graag had?

51. Had iemand seks met jou, terwijl je dit niet graag had?

O Nooit

O Soms

O Dikwijls

O Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd

Als dit ooit is gebeurd, was het door:

(meerdere antwoorden mogelijk)

O moeder

O vader

O andere volwassene in het gezin

O andere volwassene van buiten het gezin (vb. grootouder, nonkel, tante, buurman of –vrouw, ...)

O een jongen in het gezin

O een meisje in het gezin

O ander kind of jongere van buiten het gezin (vb. buurjongen of –meisje, babysit, ...)

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

3. NOG EEN PAAR ALGEMENE VRAGEN

52. *Zijn er thuis nog andere pijnlijke en moeilijke dingen gebeurd waar wij geen vragen over stelden?*

Ja

Neen

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

53. *Heeft er iemand je verboden om met anderen te praten over moeilijke en pijnlijke ervaringen die je hebt meegemaakt?*

Nooit

Soms

Dikwijls

Niet in het afgelopen jaar, maar het is wel al ooit gebeurd

Als dit ooit is gebeurd, was het door:

(meerdere antwoorden mogelijk)

moeder

vader

andere volwassene in het gezin

andere volwassene van buiten het gezin (vb. grootouder, nonkel, tante, buurman of –vrouw, ...)

een jongen in het gezin

een meisje in het gezin

ander kind of jongere van buiten het gezin (vb. buurjongen of –meisje, babysit, ...)

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

54. *Bij wie kan jij terecht wanneer je thuis in een moeilijke of pijnlijke situatie zit of zou zitten?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

Moeder

Vader

Andere volwassene in mijn gezin

Kind of jongere in mijn gezin

Ander volwassen familielid

Vriend of vriendin

Huisdokter

Leerkracht

CLB-medewerker

Kinder- en Jongerentelefoon

Jeugdadviescentrum (JAC)

55. Hoe zou je het liefst geholpen worden wanneer je moeilijke of pijnlijke dingen meemaakt of zou meemaken?

.....

4. WAT VIND JIJ?

Dat waren de vragen over de dingen die je hebt meegemaakt. We zouden ook graag jouw mening kennen over zorg en over straf.

Thuis krijgen jongeren wel eens straf. Welke straffen vindt jij OK voor jongeren van jouw leeftijd?

Het gaat dus niet over baby's of over jongeren ouder dan jij.

Je kan kiezen uit:

Nooit OK, Soms OK, Dikwijls OK, Altijd of bijna altijd OK.

- 1. Hun GSM wordt afgenomen.*
- 2. Er wordt niet meer tegen hen gepraat voor een bepaalde periode.*
- 3. Ze krijgen een klap met de hand .*
- 4. Er wordt met ze gepraat en uitgelegd wat ze verkeerd hebben gedaan.*
- 5. Er wordt luid tegen hen geroepen.*
- 6. Ze worden niet meer geknuffeld voor een bepaalde periode.*
- 7. Ze krijgen een preek die hen beschaamd doet voelen.*
- 8. Ze krijgen een klap met een voorwerp zoals een lat, een haarborstel, een riem...*
- 9. Ze worden verplicht om het zelf goed te maken.
(voorbeeld door te betalen voor een gebroken venster)*
- 10. Ze krijgen voor een bepaalde periode huisarrest.*

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

Thuis zorgen ouders of andere volwassenen voor jongeren.

Welke zorg vind jij nodig voor jongeren van jouw leeftijd?

Het gaat dus niet over baby's of over jongeren ouder dan jij.

Je kan kiezen tussen:

Heel erg nodig, nodig, niet zo nodig, niet nodig.

- 11. Er wordt naar hen geluisterd als ze met een probleem zitten.*
- 12. Ze krijgen minstens vijf keer per week een warme maaltijd.*
- 13. Ze worden naar de dokter gebracht wanneer ze ziek zijn.*
- 14. Ze worden gestimuleerd om het goed te doen op school.*
- 15. Ze hebben een eigen slaapkamer.*
- 16. Ze krijgen complimentjes.*
- 17. Ze worden geknuffeld.*
- 18. Ze krijgen het gevoel dat ze belangrijk zijn.*
- 19. Er wordt tijd vrijgemaakt om dingen te doen met het hele gezin.*

20. Ze krijgen alle spullen die ze willen.

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

5. WAT VOND JE VAN DE VRAGENLIJST?

56. Was het een moeilijke vragenlijst om in te vullen?

Ja

Neen

57. Was er iets dat je niet begreep?

Ja

Neen

Als je wil, kan je hieronder nog iets meer vertellen:

.....

58. Was het moeilijk om volledig open te zijn over de dingen die je zijn overkomen?

Ja

Neen

59. Is er nog iets dat je graag zou vertellen over wat er met je is gebeurd of over het invullen van deze vragenlijst?

.....

Dank je wel voor je hulp.

Deze vragen waren heel belangrijk om ons te helpen er voor te zorgen dat jongeren veilig kunnen opgroeien.

Veel van onze vragen kunnen jongeren van streek maken of kunnen er voor zorgen dat ze met iemand willen praten over wat hen is overkomen.

Indien je het moeilijk hebt of wanneer je hulp wil, praat dan met iemand die je vertrouwt. Je kan ook iemand contacteren die op het 'Nog vragen?-kaartje' staat. Zij kunnen naar je luisteren, je informatie geven of verder helpen.

Het Kinderrechtencommissariaat

BIJLAGE 2: RISICOFACTOREN WAT BETREFT ENKELVOUDIG SLACHTOFFERSCHAP VAN GEWELD BINNEN HET GEZIN

	Model 1		Model 2		Model 3	
	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>	<i>Parameter</i>	<i>Odds-ratio</i>
Risicofactoren wat betreft het kind						
Geslacht	-0,28	0,76	-0,20	0,82	-0,45	0,64
Leeftijd	-0,01	0,99	-0,02	0,98	-0,04	0,96
Onderwijsniveau (ref. cat. aso en kso)						
Buso en deeltijds bso	20,15	560.842.683	20,45	759.778.028	20,29	645.329.342
Bso en tso	0,03	1,03	-0,08	0,92	-0,32	0,73
Risicofactoren wat betreft de ouders						
Opleidingsniveau moeder			-0,35	0,71	-0,02	0,98
Opleidingsniveau vader			-0,38	0,69	-0,49	0,61
Beroepstoestand moeder			0,51	1,66	0,74	2,09
Beroepstoestand vader			1,05	12,86	0,32	1,37
Risicofactoren wat betreft het gezin						
Gezinstype					0,42	1,53
Getuige van partnergeweld					20,79	1.071.402.507

Tabel 7: Logistische regressie analyse ‘nooit’ of ‘soms en dikwijls’ slachtofferschap van geweld binnen het gezin (N = 192)